

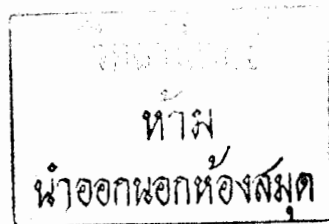
การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
(เส้นทางระหว่างวัดพระศรีรัตนมหาธาตุถึงแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน)

หอสมุดสาขา
วังท่าพระ

โดย

นางสาวนิภา จันทมาลา

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ

ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2546

ISBN 974-653-658-3

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE STUDY OF DEVELOPMENT PLAN FOR TOURISM SITES IN
SUPHAN BURI PROVINCE FROM THE DISTRICT OF WAT PHRA
SRI RATTANA MAHATHAT TO BAN BANG POON KILN SITE

by

Nipha Jantamala

A Master's Report Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF ARTS

Department of Art History

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2003

ISBN 974-653-658-3

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้สารนิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี (เส้นทางระหว่างวัดพระศรีรัตนมหาธาตุถึงแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน)” เสนอโดยนางสาวนิภา จันทมาลา เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จีราวรรณ คงคล้าย)

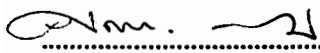
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่..... ๒ เดือน..... ๒๕๔๗..... พ.ศ. ๔๗.....

ผู้ควบคุมสารนิพนธ์

ศาสตราจารย์ ดร. สันติ เล็กสุขุม

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์

 ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สักดิ์ชัย สายสิงห์)

..... ๒๓ / ๖.๑ / ๔๗.....

 กรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร. สันติ เล็กสุขุม)

..... ๒๓ / ๖.๑ / ๔๗.....

K 42317007: สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ

คำสำคัญ: การวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

นิภา จันทมาลา: การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี (เส้นทางระหว่างวัดพระศรีรัตนมหาธาตุถึงแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน) อาจารย์ผู้ควบคุมสารนิพนธ์: ศาสตราจารย์ ดร. สันติ เล็กสุขุม 188 หน้า. ISBN 974-653-658-3

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณค่าและความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว วิเคราะห์สภาพปัญหาเพื่อนำไปสู่การแก้ไข และเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและธรรมชาติในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยเน้นเส้นทางท่องเที่ยววัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วัดแค วัดพระอินทร์ วัดพระลอย วัดหนองพุทรากร อุทยานมัจฉาแห่งชาติวัดพระนอนและแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน ในการตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ วิถีชุมชนและลักษณะกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว

วิธีการวิจัย ประกอบด้วยการศึกษาและวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์ หลักฐานประวัติศาสตร์ศิลปะ และความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรม รวมถึงข้อมูลขั้นต้นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและข้อมูลเชิงสถิติของสำนักงานสถิติแห่งชาติจังหวัดสุพรรณบุรี ระหว่างพ.ศ.2540-2545 เพื่ออธิบายภาพรวมและศักยภาพด้านต่างๆ ของพื้นที่ ผสมผสานกับการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลการวิจัยภาคสนาม การสังเกตสภาพทั่วไป การสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว ชุมชน เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวและผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อประโยชน์ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาอย่างสอดคล้องและเป็นรูปธรรม ผลที่ได้รับจากการวิจัยจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. ผลการศึกษาวิเคราะห์เชิงคุณค่า พบว่าแม้แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จะประกอบด้วย โบราณวัตถุสถาน ซึ่งกำหนดอายุตั้งแต่สมัยทวารวดี สมัยลพบุรี สมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์มาโดยลำดับอย่างค่อนข้างต่อเนื่อง แต่นักท่องเที่ยวกลับให้ความสนใจแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์น้อยกว่าแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เนื่องจากปัญหาความไม่สมบูรณ์ของโบราณสถาน การขาดเอกสารเผยแพร่ทางวิชาการและวิทยากรนำชม

2. ผลการศึกษาวิเคราะห์เชิงศักยภาพระดับเมือง พบว่าแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่มีศักยภาพและความพร้อมทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในเกณฑ์ดี และเส้นทางคมนาคมก็มีความปลอดภัยสูง สามารถเชื่อมโยงกับภูมิภาคต่างๆ ได้อย่างสะดวกสบาย ปัญหาส่วนใหญ่ที่พบเกิดจากการกระทำของมนุษย์ ได้แก่ ปัญหาขยะและปัญหาแหล่งน้ำขาดคุณภาพเนื่องด้วยการปนเปื้อนจากสารตกค้าง

ผลจากการวิจัย สามารถกำหนดเป็นแผนงานการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาแบบยั่งยืน รวม 7 ประการ คือ แผนงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แผนงานด้านโครงสร้างพื้นฐาน แผนงานด้านการประชาสัมพันธ์และบริการ แผนงานด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน แผนงานด้านเศรษฐกิจและสังคม แผนงานด้านทรัพยากรมนุษย์ แผนงานด้านองค์กรและกฎระเบียบของแหล่งท่องเที่ยว

ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2546

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ผู้ควบคุมสารนิพนธ์.....

NIPHA JANTAMALA : THE STUDY OF DEVELOPMENT PLAN FOR TOURISM SITES IN SUPHAN BURI PROVINCE FROM TME DISTRICT OF WAT PHRA SRT RATTANA MAHATHAT TO BAN BANG POON KILN SITE. MASTER'S REPORT ADVISOR : PROF. SANTI LEKSUKUM, Ph. D. 188 pp. ISBN 974-653-658-3

A research required to study studied the value and capacity of tourism destinations analyzed conditions of problems to lay the groundwork for resolutions: and set up the tendencies to develop the historical sites, cultural heritage and natural tourism - based resources in Muang District of Supanburi Province, especially, by the tourism roots started from Wat Pra Srimaha Dha to Ban Bangpoon Kiln Site

Research's methods illustrated with study and analysis of evidents of history, history of art and varying of art & culture. Including, primary information which gathered by local organizations and statistic data of the National Statistic Bureau for Supanburi Province that concerned to the area during 1997-2002, were applied to explain every comers of over view and potentiality of sites. interviewing all sectors involved tourism's advantage were also not to look over at the same moment. And results of the research could be classified into 2 categories, as below:

1. Quality Based Analysis Result: it was uncovered that although the area were fertile of tourist destinations dating from Dvaravati , Lopburi, Ayutthaya and Rattanakosin cultural heritages continuously, but it was so regretfully: visitors were merely prefer to the natural destinations than ancient monuments. Because they were mostly in demolishing condition and it was insufficient of sites handbook and tourist guide.

2. City's Level Potentiality Based Analysis Result: it was recognized that the infrastructures of tourist destinations had been develop into good condition, But general problems that the area wasconfronted almost produced by man, such a rubbish and contaminated water. Results of the research which narrated upon, could be taken as instruments to program 7 major tourism plans for the sites, such , the Infrastructure Plan, the Public Relation and Service Plan, the Land Usage Plan, the Socioeconomic Plan, the Human Resource Plan, the Organization Plan and the Enactment Plan. By all measures mentioned earlier, the sites could have been developed to be the sustainable tourist destinations of the area for younger generations.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เรื่องการศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี (เส้นทางระหว่างวัดพระศรีรัตนมหาธาตุถึงแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน) เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ศิลปะ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี โดยได้รับความกรุณาจากศาสตราจารย์ ดร. สันติ เล็กสุขุม อาจารย์ที่ปรึกษากรุณาตลอดเวลาที่ชี้แนะให้คำปรึกษาที่มีคุณค่า ตลอดจนการตรวจทานแก้ไข ขอขอบคุณอาจารย์วิชัย รูปจำดี อาจารย์ประจำคณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) ช่วยเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และตรวจทานแก้ไขแบบสอบถาม

สุดท้ายขอขอบคุณหน่วยงานในจังหวัดสุพรรณบุรี อาทิองค์การบริหารส่วนตำบลพิหารแดง องค์การบริหารส่วนตำบลรั้วใหญ่ ชุมชนตำบลรั้วใหญ่ และตำบลพิหารแดง ตลอดจนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวทุกท่านช่วยตอบแบบสอบถาม และให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ ตลอดจนขอขอบคุณสำนักงานศิลปากรที่ 2 สุพรรณบุรี พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสุพรรณบุรี รวมถึงพี่และน้องทุกคนทำให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญภาพ	ญ
สารบัญภาพประกอบ.....	ฉ

บทที่

1	บทนำ	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	2
	ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
	สมมติฐานของการศึกษา.....	4
	ขอบเขตการศึกษา.....	5
	ขั้นตอนการศึกษา.....	5
	ประโยชน์คาดว่าจะได้รับ.....	6
2	สถานภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของเมืองสุพรรณบุรี	7
	สถานภาพทางกายภาพ	
	1. ที่ตั้งและเขตการปกครอง	7
	2. ลักษณะภูมิประเทศ.....	7
	3. สภาพภูมิอากาศ	8
	4. ทรัพยากรธรรมชาติ.....	8
	ประวัติความเป็นมา.....	8
	1. ประวัติความเป็นมาจังหวัดสุพรรณบุรี.....	14
	2. ประวัติความเป็นมาตำบลรั้วใหญ่.....	14
	3. ประวัติความเป็นมาตำบลพิหารแดง.....	16
	สภาพสังคม / ประชากรและการปกครอง.....	19

บทที่	หน้า
สภาพทางเศรษฐกิจ.....	21
สรุป.....	23
3 ความพร้อมด้านการท่องเที่ยว	24
ความพร้อมด้านการท่องเที่ยว: สาธารณูปโภค.....	24
เส้นทางและโครงข่ายการคมนาคมทั้งภายในภายนอกพื้นที่.....	24
โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ไฟฟ้า	
น้ำประปา โทรศัพท์	24
ความพร้อมด้านการท่องเที่ยว : สถานที่ท่องเที่ยว	25
สรุป.....	26
4 ความพร้อมด้านความเป็นเมืองประวัติศาสตร์: แหล่งโบราณสถาน	
กับการศึกษาเชิงวิชาการ.....	27
- วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ.....	32
- วัดแคและเรือนขุนแผน.....	35
- วัดพระอินทร์.....	37
- วัดพระลอย.....	39
- วัดหน่อพุทธางกูร.....	44
- อุทยานมัจฉาแห่งชาติวัดพระนอน.....	46
- แหล่งเตาเผาบ้านบางปูน.....	50
สรุป.....	50
5 สภาพปัญหาแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ศึกษา.....	51
ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.....	52
ขยะมูลฝอย.....	52
สภาพมลพิษทางอากาศ.....	52
ด้านโครงสร้างพื้นฐาน.....	53

บทที่	หน้า
ด้านการประชาสัมพันธ์และการบริการ	54
ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน.....	55
ด้านเศรษฐกิจและสังคม	56
ด้านทรัพยากรมนุษย์	56
ด้านองค์กรและกฎระเบียบ.....	57
สรุป	58
6 สรุปผลการศึกษาและสรุปข้อปัญหาพร้อมเสนอแนวทางการแก้ไข	
เพื่อการพัฒนาแหล่ง	59
สรุปผลการวิจัย.....	59
ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา.....	88
บรรณานุกรม.....	93
ประวัติผู้วิจัย.....	188

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 สภาพทั่วไป วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ.....	95
2 พระปรางค์ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ.....	96
3 พระพุทธรูปจำลองประดับบนฐานชุกชี ภายในพระอุโบสถ (ทางด้านทิศตะวันตก)	97
4 พระนอนขนาดใหญ่ทางด้านหน้า (ทิศตะวันออก).....	98
5 ร่องรอยแหล่งน้ำขนาดใหญ่ติดกับชุมชน.....	98
6 อาคารขนาดเล็กทาสีใหม่สดใส.....	98
7 ปลายซุ้มของหน้าบันทางด้านทิศตะวันออก มีภาพบุคคลพนมมือ ภายในรูปมังกรคายนาค	99
8 งานประดับปูนปั้นรูปหงส์ประดับบนกลีบชุน.....	100
9 ลักษณะปีกปรางค์ที่ตั้งชานาปรางค์ประธานในแนวทิศเหนือ-ใต้.....	101
10 ฐานปีกปรางค์มีลักษณะการก่อชนให้เป็นฐานเดียวกับปรางค์ประธาน.....	102
11 เจดีย์รายทรงแปดเหลี่ยม ฐานบัวลูกแก้วอกไก่เดิมเป็นฐานบัวลูกฟัก.....	103
12 เจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมวัด ไก่เตี้ย จังหวัดสุพรรณบุรี.....	104
13 เจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมวัดพระรูป จังหวัดสุพรรณบุรี.....	105
14 เจดีย์วัดพระแก้วเมืองสรรคร์ จังหวัดชัยนาท.....	106
15 รัตนเจดีย์ ศิลปะหริภุญชัย.....	107
16 สภาพทั่วไปวัดแค.....	109
17 หน้าบันพระอุโบสถหลังเก่าวัดแคด้านทิศตะวันออกของแม่น้ำท่าจีน.....	110
18 พระพุทธรบาทสี่รอยทำจากโลหะ.....	111
19 คณะเขวชนชมคันมะขามยักษ์.....	112
20 สภาพทั่วไปของเรือนชุนแผนหรือคุ่มชุนแผน.....	113
21 ลานวัฒนธรรมภายในชุนแผนหรือคุ่มชุนแผน.....	114
22 สภาพท้องทุ่งนาติดกับเจดีย์วัดพระอินทร์ อาจส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม.....	116

23	สวนมะม่วงใกล้บริเวณวัดพระอินทร์ ควรส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม	117
24	เจดีย์แปดเหลี่ยมวัดพระอินทร์.....	118
25	พระพุทธรูปประทับยืนปางประทานอภัย(ด้านซ้าย-ขวา) ภายในซุ้มจระนัมเจดีย์วัดพระแก้วเมืองสรรค์.....	119
26	เจดีย์แปดเหลี่ยมวัดสนามชัย จังหวัดสุพรรณบุรี.....	120
27	เจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมวัดแรงปรากฏมาลัยเถา.....	121
28	แหล่งรวมฝูงปลานานาชนิดบริเวณด้านเหนือวัดพระลอย.....	123
29	อาคารก่ออิฐฉาบปูน สร้างครอบพระอุโบสถหลังเก่า.....	124
30	ร่องรอยของฐานบัวคว่ำบัวหงายพระอุโบสถหลังเก่า.....	125
31	ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปแบบสมัยใหม่.....	126
32	หน้าบันจำหลักไม้รูปเทพนม ตั้งอยู่ภายในพระอุโบสถหลังเก่า.....	127
33	เจดีย์ขนาดเล็กหรือชาวบ้านเรียกว่า เจดีย์มอญ.....	128
34	ภายในวิหารหลังใหม่เป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปนาคปรก.....	129
35	พระพุทธรูปนาคปรก ศิลปะลพบุรี พุทธศตวรรษที่ 18.....	130
36	เจดีย์วัดปู่บัว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี.....	131
37	พระพุทธรูปนาคปรก จัดแสดงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุพรรณบุรี.....	132
38	พระอุโบสถหลังเก่าวัดหน่อพุทธางกูร.....	134
39	ภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านนอกพระอุโบสถ.....	136
40	ภาพจิตรกรรมฝาผนังหลังพระประธานเขียนภาพพระเจดีย์จุฬามณี.....	137
41	การจัดวางองค์ประกอบภาพจิตรกรรมฝาผนัง.....	138
42	สตรีถือแคนเครื่องดนตรีชนชาวลาวในภาพจิตรกรรมฝาผนัง.....	139
43	ภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงภาพบุคคลและการแต่งกาย.....	140
44	ภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงภาพงานสถาปัตยกรรม.....	141
45	จุดชมวิวและสถานที่พักผ่อนวัดพระนอน.....	143
46	มณฑปทรงจัตุรมุขยอดทรงปราสาท.....	144
47	เจดีย์ทรงปราสาท ปราสาทพระเทพบิดรพระบรมมหาราชวัง.....	145

ภาพที่	หน้า
48 พระพุทธรูปลักษณะนอนหงาย.....	146
49 พระพุทธรูปปางไสยาสน์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุททอง.....	147
50 สภาพปัจจุบันของแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน.....	149
51 ลายประทับรูปบุคคลกำลัง โถนาเทียม โคคู่.....	150
52 ลายประทับรูปบุคคลนั่งชันพระชานุ.....	151
53 ลายประทับรูปบุคคลขี่ม้าภายในกรอบสามเหลี่ยม.....	152
54 ลักษณะการนุ่งผ้าแบบอิทธิพลเขมรแบบบายน.....	153
55 ภาพบุคคลสวมเทริดแบบต่าง ๆ บนผิวภาชนะแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน.....	154
56 ภาพบุคคลสวมเทริดศิลปะทวารวดี.....	155
57 ภาพบุคคลสวมเทริดศิลปะเขมรแบบบายน.....	156
58 พระพุทธรูปสวมเทริดศิลปะพม่าแบบพุกาม.....	157
59 รูปบุคคลสวมเทริดพบที่เนินทางพระ จังหวัดสุพรรณบุรี.....	158
60 ปัญหาขยะค้ำจี้และกำหนดพื้นที่รองรับ ไม่เหมาะสม กลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรม.....	159
61 สิ่งก่อสร้างและซากปรักหักพังค้ำจี้และทำลายคุณค่า โบราณสถาน.....	160
62 บริเวณใต้ถุนกุฎีมีการเลี้ยงสัตว์และปล่อยให้พื้นที่กรุงรัง	161
63 สภาพแม่น้ำท่าจีนซึ่งในบางฤดูมักประสบปัญหาน้ำเน่าเสียอยู่เนื่องๆ.....	162
64 โรงเก็บอาหารสัตว์ตั้งอยู่ใกล้ โบราณสถานและติดกับแม่น้ำท่าจีน.....	163
65 ภาพทรงสัตว์เหล่านี้มีสภาพถูกทิ้งร้างและขาดการดูแลรักษาความสะอาด.....	164
66 สภาพน้ำทิ้งและขยะจากบ้านเรือนลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ.....	165
67 บริเวณริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนติดกับวัดพระลอยมีขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลทิ้งลงสู่แม่น้ำทำให้น้ำเน่าเสีย.....	166
68 สถานีอนามัยตำบลพิหารแดง.....	167
69 สถานีตำรวจตำบลพิหารแดง.....	168
70 หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน.....	169
71 ร้านจำหน่ายอาหารตั้งอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยว.....	170

72	เส้นทางสัญจรภายในแหล่งท่องเที่ยวมรดกโดยสารสีเหลือง วิ่งระหว่างตลาดเทศบาล - โพธิ์พระยา.....	171
73	เส้นทางคมนาคมเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยว	172
74	สภาพป้ายชื่อวัดพระอินทร์มีสภาพทรุดโทรม.....	173
75	บริเวณประตูทางเข้า-ออก ไม่มีป้ายชื่อระบุแหล่งท่องเที่ยว.....	174
76	ป้ายแสดงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา.....	175
77	บริเวณลานจอดรถภายในวัดแค.....	176
78	ห้องสุขาไม่ควรตั้งอยู่ในพื้นที่ลึกลับ.....	177
79	คุณค่าทางวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมปัจจุบัน.....	178
80	สภาพปัญหาที่ประสบในปัจจุบัน.....	179
81	มีการก่อสร้างอาคารถาวรวัดอุดมกายและหลากหลายรูปแบบ ซึ่งพบเห็นทั่วไปในแหล่งท่องเที่ยว	180
82	ทัศนียภาพที่กลายเป็นจุดที่ไม่เหมาะสม.....	181
83	จำหน่ายอาหารปลาทำรายได้ดีแก่แหล่งท่องเที่ยว.....	182
84	ร้านจำหน่ายอาหารวัดพระลอยซึ่งอยู่ติดกับแม่น้ำท่าจีน ทำให้บดบังทัศนียภาพ.....	183
85	ร้านจำหน่ายสินค้าพื้นบ้านตั้งอยู่ภายในแหล่ง.....	184
86	สถานที่เช่าวัดอุดมกลภายในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ.....	185
87	สภาพทั่วไปและสัตว์เลี้ยงประเภทสุนัขปล่อยอย่างอิสระ อาจทำอันตรายกับท่องเที่ยว.....	186
88	สัมภาษณ์ชาวบ้านตั้งอยู่ใกล้ชุมชน.....	187

สารบัญภาพประกอบ

แผนผัง	หน้า
1	ผังวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี..... 94
2	ผังวัดแค ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี..... 108
3	ผังวัดพระอินทร์ ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี 115
4	ผังวัดพระลอย ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี 122
5	ผังวัดหนองพุทธรังษี ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี..... 133
6	ผังภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดหนองพุทธรังษี..... 135
7	ผังอุทยานมัจฉาแห่งชาติวัดพระนอน ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี..... 142
8	ผังวัดฝั่งแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี..... 148

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในภาวะที่ประเทศกำลังเผชิญปัญหาทางเศรษฐกิจตกต่ำ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงเป็นความหวังสำคัญต่อการสร้างรายได้ และแหล่งรายได้สำคัญของประเทศ จากที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า การส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทำเพื่อต้องการขยายตัวทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว โดยขาดความระมัดระวังในการนำทรัพยากรการท่องเที่ยวมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม ฉบับที่ 8 (2540-2545) เป็นต้นมา ได้เปลี่ยนให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาบนพื้นฐานความเป็นไทย สร้างจิตสำนึก ความรู้ความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตอันเป็นรากเหง้าภูมิปัญญาดั้งเดิมของตนเอง

จังหวัดสุพรรณบุรี มีศักยภาพสูงในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในระดับภูมิภาคตะวันตก ตั้งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ มากนัก มีระยะทางประมาณ 107 กิโลเมตร จึงเหมาะแก่การเดินทางมาท่องเที่ยวแบบไปเช้ากลับเย็น เดินทางตามเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 และสามารถเชื่อมโยงโครงข่ายการคมนาคมไปยังภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดอุตรดิตถ์ ชัยนาท นครปฐม กาญจนบุรี ด้วยการเดินทางที่สะดวกสบายและความพร้อมด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการครบครัน ประกอบกับมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้ดินแดนนี้กลายเป็นแหล่งเกษตรกรรมขนาดใหญ่ ทั้งยังมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นแหล่งวรรณกรรมพื้นบ้านสำคัญเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน และแหล่งศึกษาวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชนหลายเชื้อชาติ ตลอดจนความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมืองสุพรรณบุรีที่ยังปรากฏให้เห็นทั้งในปัจจุบันทั้งด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรมและจิตรกรรม เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งว่าความพร้อมและศักยภาพเหล่านี้จะส่งผลให้จังหวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในภูมิภาคตะวันตกแห่งหนึ่ง

ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดพื้นที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองสุพรรณบุรี รวม 7 แห่ง ได้แก่ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วัดแค วัดพระอินทร์ วัดพระลอย วัดหน่อพุทธางกูร อุทยานมัจฉาแห่งชาติ วัดพระนอนและแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน ซึ่งทุกแหล่งตั้งอยู่ไม่ไกลจากวัดป่าเลไลยก์ ซึ่งเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวหลักของจังหวัด แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาที่มีจำนวนนักท่องเที่ยว

เดินมาเขียนอย่างต่อเนื่อง และจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลัก คือ วัดพระลอยและอุทยานมัจฉา แห่งชาติวัดพระนอน จนบางครั้งเกินขีดความสามารถในการรองรับ หากได้มีการกระจายจำนวนนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ศึกษาซึ่งอยู่บริเวณเดียวกันก็จะช่วยลดปัญหาความแออัดของนักท่องเที่ยว ช่วยให้เกิดกระจายรายได้ไปยังชุมชนใกล้เคียง

การแบ่งประเภทของเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา และปัญหาที่พบที่ควรพิจารณา ดังนี้

1.1 แหล่งท่องเที่ยวหลัก คือ แหล่งท่องเที่ยวที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยือนค่อนข้างหนาแน่นและมีรายได้จากการท่องเที่ยว อาทิเช่น อุทยานมัจฉาแห่งชาติวัดพระนอน วัดพระลอย ส่วนปัญหาความเสื่อมโทรมภายในแหล่ง คือ ขาดการดูแลเอาใจใส่เรื่องของความสะอาดปล่อยให้ขยะตกค้างมาก และการบริหารจัดการที่ดี ไม่มีมาตรการควบคุมสิ่งก่อสร้างของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง และปัญหาการใช้ที่ดินที่ไม่เหมาะสมกับประโยชน์การใช้สอย ในขณะที่โบราณสถานที่ตั้งอยู่ภายในวัดไม่ได้รับความสนใจที่จะดูแลรักษา หรือซ่อมบูรณะรวมถึงปัญหาทางด้านบริการ เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายคำบรรยาย และขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยของร้านค้าแผงลอย แม่ค้าหาบเร่ฯ

1.2 แหล่งท่องเที่ยวรอง ได้แก่ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วัดหน่อพุทธางกูร วัดแค ปัญหาที่ส่วนใหญ่อาจมิได้เกิดจากจากนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ เนื่องจากยังมีจำนวนนักท่องเที่ยวไม่มากนัก หากเกิดจากความเสื่อมโทรมที่ขาดการดูแลเอาใจใส่ของวัด หรือหน่วยงานรัฐ ตั้งแต่การดูแลรักษาความสะอาด การบูรณกรรมพื้นที่ของชาวบ้าน ขาดความพร้อมด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การใช้ที่ดินไม่เหมาะสม ขาดกระบวนการศึกษาอนุรักษ์ บำรุงรักษาโบราณสถานอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ยังไม่เป็นที่สนใจมากนัก ทั้งที่มีคุณค่าในเชิงการท่องเที่ยว สาเหตุประการหนึ่งคือมีเขตพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดอยุธยาและลพบุรีที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และหลักฐานค่อนข้างสมบูรณ์กว่า

1.3 แหล่งท่องเที่ยวเสริม ได้แก่ วัดพระอินทร์ แหล่งเตาเผาบ้านบางปูน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องอาศัยกิจกรรมเสริมเพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเสริมนี้มีคุณค่า และสามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งปัจจุบันมีความสภาพทางกายภาพแวดล้อมค่อนข้างดี เนื่องจากอยู่ล้อมรอบด้วยสวนผลไม้ และการทำนา จึงเหมาะกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม และศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ได้เป็นอย่างดี

สรุป ปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวที่เห็น ได้ชัดเจนจำแนกได้ดังนี้
 ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ คุณภาพของน้ำในแม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชน สถานประกอบการ วัด ฯลฯ ทั้งขยะและปล่อยน้ำทิ้งลงสู่แม่น้ำ ทำให้แม่น้ำลำคลองมีปัญหา น้ำเน่าเสีย หรือน้ำมีคุณภาพต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานจนใช้ประโยชน์ไม่ได้ ในขณะที่บนพื้นดินมีปัญหา น้ำขังเนื่องจากน้ำบางส่วนไม่มีที่ระบาย หรือขาดระบบบำบัดน้ำเสีย ส่วนขยะคั่งค้างมักพบอยู่ทั่วไปในแหล่งท่องเที่ยวทุกแห่ง และพื้นที่บางส่วนเป็นสถานที่เลี้ยงสัตว์ ส่งกลิ่นไปทั่วบริเวณ น้ำจากมูลสัตว์ไหลลงสู่แม่น้ำเนื่องจากตั้งอยู่ใกล้กัน ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวและกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรม

ปัญหาด้านกายภาพ ได้แก่ ความแออัดจากสิ่งก่อสร้างที่มีมากเกินไป จนทำลายทัศนียภาพของแหล่ง รวมถึงรูปแบบอาคารและสีสันทันที่ไม่เหมาะสมกับสิ่งก่อสร้างเดิมและขาดการควบคุม จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การใช้ที่ดินอย่างไม่เหมาะสมหรือผิดประเภท การวางโครงสร้างระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการ ไม่เหมาะสมและขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย

ปัญหาด้านสังคม ได้แก่ ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวจากมนุษย์และสัตว์เลื้อยในพื้นที การเอาโรคเอาเปรียบของพ่อค้าแม่ขายต่อผู้บริโภค บทบาทของพระสงฆ์ที่มุ่งแสวงหารายได้จากการให้เช่าวัตถุมงคลหรือร่วมบริจาคมากเกินไปจนลืมหน้าที่ของสงฆ์ที่ควรปฏิบัติ

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการศึกษาวิจัย เพื่อกำหนดแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางดังกล่าว เพื่อช่วยลดปัญหาภายในแหล่งพร้อมกับพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพอย่างยั่งยืน โดยมีส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจและการท่องเที่ยวในอนาคต ดังนั้นหากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่นำผลการวางแผนพัฒนาไปดำเนินการอย่างจริงจังแล้วปัญหาต่างๆ ก็ไม่สามารถแก้ไขได้เช่นกัน

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งโบราณสถานถึงความพร้อมคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และประวัติศาสตร์ศิลปะ และด้านวัฒนธรรมในแหล่งพื้นที่ศึกษา

2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และความพร้อมด้านบริการและศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา

2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา ทั้งในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ตลอดจนรวบรวมวิเคราะห์ปัญหา เพื่อกำหนดแนวทางการวางแผนพัฒนา

2.4 ศึกษาวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาที่มีความเหมาะสมและสามารถนำไปปฏิบัติได้ทันที

2.5 เพื่อต้องการให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอย่างกว้างขวางตามแนวทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. สมมติฐานของการศึกษา

ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา เกิดขึ้นจากสาเหตุที่แตกต่างกัน ดังนั้นแนวทางการศึกษาวิจัย เพื่อกำหนดแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางที่กำหนด จึงมีอยู่หลายแนวทางและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ซึ่งในที่นี้จะขอยกตัวอย่างให้เห็นเพียงบางประเด็น คือ

3.1 แนวทางการวางแผนพัฒนาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อม ได้แก่ โครงการรณรงค์รักษาความสะอาด โครงการกำจัดขยะมูลฝอย กิจกรรมของโครงการ อาทิ จัดทำป้ายรณรงค์ เชิญชวนรักษาความสะอาด ประกวาดแหล่งท่องเที่ยวสะอาด จัดหาอุปกรณ์รองรับขยะให้เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว การจัดสร้างเตาเผาขยะ ซึ่งโครงการเหล่านี้เป็นกิจกรรมสาธารณประโยชน์ จะช่วยให้เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐ ชุมชน วัด นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ มีโครงการติดตั้งระบบบำบัดน้ำเสียให้แก่ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว การควบคุมคุณภาพน้ำจากแม่น้ำท่าจีน ฯลฯ

3.2 แนวทางการวางแผนพัฒนางานวิชาการและส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ โครงการจัดทำป้ายคำบรรยาย โครงการจัดทำคู่มือการท่องเที่ยว และโครงการจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เป็นต้น เพื่ออำนวยความสะดวกและบริการแก่นักท่องเที่ยว ได้ทราบประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยว แผนผังการเดินทาง หรือข้อมูลด้านอื่นๆ เช่น ร้านอาหาร โทรศัพท์ สถานีตำรวจ สถานีอนามัย ธนาคาร นอกจากนี้จัดโครงการฟื้นฟูงานศิลปวัฒนธรรมประเพณี เช่น จัดการแสดงละคร เรื่องขุนช้างขุนแผน การละเล่นพื้นบ้าน การประกวดอ่านทำนองเสนาะกิจกรรมวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน ณ ลานอนุสรณ์หน้าเรือนขุนแผนวัดแค

3.3 แนวทางการวางแผนพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ โครงการจัดตั้งหมู่บ้านเกษตรกรรม โครงการหัตถกรรมพื้นบ้าน โครงการจำหน่ายสินค้าแปรรูปทางการเกษตร และโครงการขี้จักรยานตามเส้นทางท่องเที่ยว รวมถึงการจำหน่ายของที่ระลึก เช่น การทำผลิตภัณฑ์เทียนแบบจากเครื่องปั้นดินเผาบ้านบางปูน จำลองพระพิมพ์ที่มีชื่อเสียงของจังหวัด เช่น พระผางสุพรรณ พระขุนแผน พระสุพรรณยอดโศก เป็นต้น

3.4 แนวทางการวางแผนพัฒนาสังคม ได้แก่ โครงการจัดอบรมมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น การอบรมพัฒนาบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล โครงการถวายความรู้แก่สังฆาธิการ โครงการอาสาสมัครรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว โครงการนำเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมค่าย

อาสา เป็นต้น ซึ่งโครงการเหล่านี้เป็นการปลูกฝังค่านิยมเยาวชน และชุมชนให้มีจิตสำนึกร่วมกัน รักทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ฯ

4. ขอบเขตการศึกษา

กำหนดเนื้อหาของการศึกษา คือ ศึกษาสภาพทั่วไปของจังหวัดและชุมชน ศึกษาคุณค่า ความหมายและความพร้อม และสภาพปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงเสนอแนะแนวทางการ พัฒนาฯ ได้แก่ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วัดแค วัดพระอินทร์ วัดพระลอย วัดหน่อพุทธางกูร อุทยานมัจฉาแห่งชาติวัดพระนอน และแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน รวม 7 แห่ง โดยใช้ข้อมูลการ ศึกษาระหว่างปี 2540-2545

5. ขั้นตอน และวิธีการศึกษาวิจัย

5.1 ศึกษาข้อมูล เอกสาร คำราวิชาการที่เกี่ยวข้อง

5.2 ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม โดยใช้แบบสอบถาม การสังเกตการณ์ พร้อมถ่ายภาพวาดแผนผัง หรือจัดทำสถิติต่างๆ

5.3 รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ปัญหาข้อดีข้อด้อย ผลกระทบ กำหนดแนวทางการ พัฒนาระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น รวมถึงแผนแม่บทของกรมศิลปากร ฯลฯ

5.4 จัดทำรายละเอียดของแผนปฏิบัติการตามลำดับความสำคัญของโครงการ

6. อุปกรณ์ที่ใช้

6.1 แบบสอบถาม

6.2 อุปกรณ์ถ่ายภาพ

6.3 ฟิมล์ล้างอัดขยาย

6.4 อุปกรณ์เครื่องเขียนชนิดต่างๆ

7. ระยะเวลา ไม่น้อยกว่า 6 เดือน

8. ค่าใช้จ่ายในการศึกษาวิจัย ประมาณ 25,000 - 30,000 บาท

9. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 9.1 เพื่อการพัฒนาสอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ของชุมชนและเมือง
- 9.2 เพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวคุณภาพทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ
- 9.3 ปลุกจิตสำนึกในท้องถิ่นในการดูแล อนุรักษ์ บำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมประชาชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว และช่วยลดปัญหาการว่างงานในชุมชน

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทที่ 2

สถานการณ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของเมืองสุพรรณบุรี

สถานการณ์ทางกายภาพ

1. ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดสุพรรณบุรี ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางด้านทิศตะวันตกของประเทศไทย ระหว่างเส้นรุ้ง 14 องศา 4 ลิปดา ถึง 15 องศา 5 ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 99 องศา 17 ลิปดา ถึง 100 องศา 16 ลิปดาตะวันออก สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง เฉลี่ยประมาณ 3-10 เมตร มีพื้นที่ประมาณ 5,358.008 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,348,755ไร่ อยู่ห่างจาก กรุงเทพมหานคร ตามเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 ประมาณ 107 กิโลเมตร ทางรถไฟ ประมาณ 142 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดชัยนาทและจังหวัดอุทัยธานี
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดนครปฐม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดอ่างทอง จังหวัดสิงห์บุรีและจังหวัดอุทัยธานี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดอุทัยธานี

2. ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดสุพรรณบุรี ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม โดยมีแม่น้ำท่าจีน หรือแม่น้ำสุพรรณบุรีเป็นแม่น้ำสายสำคัญหลัก แม่น้ำสายนี้แยกมาจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่ อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาทแล้วไหลลงมาจากทางทิศใต้ ไหลผ่านพื้นที่ของอำเภอต่างๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่อำเภอเดิมบางนางบวช อำเภอสามชุก อำเภอศรีประจันต์ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี อำเภอบางปลาม้า อำเภอสองพี่น้อง ซึ่งรวมเรียกว่า แม่น้ำสุพรรณบุรี แล้วไหลเข้าสู่อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เรียกว่าแม่น้ำนครชัยศรี และไหลลงอ่าวไทยจังหวัดสมุทรสงคราม มีระยะทางทั้งสิ้น 115 กิโลเมตร¹ นอกจากนั้นยังมีแม่น้ำน้อยใหญ่อีกหลายสายซึ่ง

¹กระทรวงมหาดไทย, ประวัติศาสตร์ไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดสุพรรณบุรี (สุพรรณบุรี:มณฑลสารพิมพ์, ๒๕๒๘), 18.

แยกมาจากแม่น้ำสุพรรณบุรี ไหลผ่านพื้นที่ของอำเภอต่างๆ ของจังหวัดด้วยกัน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พื้นที่ของจังหวัดมีความชุ่มชื้นอุดม สมบูรณ์ตลอดทั้งปี ส่วนพื้นที่ทางตอนเหนือและตะวันตกมีสภาพเป็นเนินเขาสลับกับภูเขาสูงได้แก่ อำเภอด่านช้าง อำเภอหนองหญ้าไซ และบางส่วนของอำเภอคอนเฒ่า

3. สภาพภูมิอากาศ

ภูมิอากาศของจังหวัดสุพรรณบุรีมีลักษณะคล้ายคลึงกับจังหวัดอื่นๆ คือ มี 3 ฤดู ชกเว้นทางภาคใต้ ได้แก่ ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม อิทธิพลลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และพายุดีเปรสชันจากทะเลจีนใต้ทางฝั่งประเทศเวียดนาม ทำให้มีฝนตกหนักและนานกว่าปกติ ฤดูหนาว เริ่มจากปลายเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ อิทธิพลลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และฤดูร้อน เริ่มจากกลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน อิทธิพลลมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งจังหวัดกาญจนบุรี จะมีอากาศร้อนมากกว่าจังหวัดอื่น เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง

4. ทรัพยากรธรรมชาติ

จังหวัดสุพรรณบุรีได้ชื่อว่าเป็นดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรดินที่มีคุณภาพ และมีแหล่งน้ำมาก ยังผลให้ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรกรรม ถึงร้อยละ 80 ของพื้นที่ทั้งหมด ส่วนพื้นที่ที่เหลืออีกประมาณ 20 เป็นพื้นที่สูงน้ำท่วมไม่ถึงจึงเหมาะแก่การเลี้ยงสัตว์ และปลูกพืชไร่ในบางชนิด ได้แก่ อ้อย และมันสำปะหลัง ฯ

ประเภทของแหล่งน้ำ ประกอบด้วย แหล่งน้ำธรรมชาติ แหล่งน้ำผิวน้ำ แหล่งน้ำใต้ดิน และแหล่งน้ำชลประทานครอบคลุมพื้นที่ทางเกษตรกรรมเป็นหลัก ประเภทของแหล่งน้ำที่มีคุณภาพสำหรับการเกษตรกรรมคงมีแต่แหล่งน้ำธรรมชาติ และแหล่งน้ำชลประทานเนื่องจากเป็นแหล่งน้ำที่มีปริมาณของแร่ธาตุเหมาะแก่การเกษตรกรรมมากกว่าแหล่งน้ำใต้ดิน ซึ่งเป็นประเภทน้ำกร่อยมีปริมาณของเกลือผสมอยู่ไม่เหมาะสำหรับการเกษตร ส่วนแหล่งน้ำผิวน้ำซึ่งเกิดจากการขังของน้ำธรรมชาติ ยังมีปริมาณน้อยและขาดคุณภาพ ปัจจุบันแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งมีแม่น้ำท่าจีนเป็นแม่น้ำสายสำคัญหลักและมีความยาวถึง 115 กิโลเมตรครอบคลุมพื้นที่หลายจังหวัด ในบางฤดูมักประสบปัญหาน้ำมีคุณภาพต่ำหรือเน่าเสียจากภาวะ สารตกค้างการเกษตรกรรม และการปล่อยของเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมหรือจากครัวเรือน ส่วนป่าไม้และแร่ธาตุนั้นถือว่ามีปริมาณน้อยและมิอยู่เฉพาะในบางพื้นที่เท่านั้น นอกจากนี้จังหวัดสุพรรณบุรีประกาศให้เป็นเขตปลอดอุตสาหกรรมหนัก จึงไม่มีโรงงานขนาดใหญ่ในพื้นที่สำคัญของจังหวัด จึงกล่าวได้ว่า ทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดมีค่อนข้างสมบูรณ์ และเพียงพอกับความต้องการของประชาชน หากแต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากประชากรช่วยกันดูแลรักษาแหล่งน้ำธรรมชาติ เป็นต้น

ประวัติความเป็นมา

1. ความเป็นมาจังหวัดสุพรรณบุรี

จังหวัดสุพรรณบุรี ปรากฏร่องรอยหลักฐานการอยู่อาศัยของมนุษย์ในอดีตไม่น้อยกว่า 3,000 ปี มีหลักฐานสำคัญ คือ เครื่องมือหินขัด เครื่องมือโลหะ แวดินเผา ลูกปัดแก้ว เครื่องประดับโลหะประเภทต่าง ๆ พบในหลายพื้นที่ของจังหวัด อาทิ บ้านพระ บ้านท่าม่วง ตำบลคอนคา อำเภออู่ทอง สะท้อนถึงการเริ่มต้นของสังคมเกษตรกรรม และพัฒนาความคิดในการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งของเครื่องใช้สำหรับการดำรงชีวิตที่สลับซับซ้อนมากขึ้นในสังคมเมือง โดยเฉพาะการเริ่มติดต่อค้าขายหรือแลกเปลี่ยนสิ่งของกับชุมชนภายนอกประเทศ ทำให้รับเอาวัฒนธรรมและความเชื่อจากศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์จากอินเดีย จีน และตะวันออกกลาง ซึ่งศาสตราจารย์ ฮอร์ส เซเคต์ ได้เรียกรูปแบบศิลปะที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดียที่พบในประเทศไทยระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12-16 ว่า “ศิลปะทวารวดี”² โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดนครปฐมที่เจดีย์จุลประโทน ต่อมาภายหลังเมื่อมีการขุดค้นทางโบราณคดีบริเวณเมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า เมืองท้าวอู่ทอง มีลักษณะของคูน้ำคันดินล้อมรอบ ผังเมืองเป็นรูปวงรีทอดตัวไปตามแนวทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และตะวันตกเฉียงใต้ของแม่น้ำจรเข้สามพัน ประกอบกับได้พบหลักฐานทางโบราณคดีมากมายทำให้ศาสตราจารย์ ฮอร์ส เซเคต์ เปลี่ยนข้อสันนิษฐานใหม่ว่าเมืองโบราณอู่ทองน่าจะมีความสำคัญมาก่อนเมืองโบราณนครปฐม³

โบราณวัตถุสถานที่พบภายในเมืองโบราณอู่ทอง อาทิ แผ่นปูนปั้นและแผ่นดินเผาประดับ อาทิ รูปพระภิกษุอุ้มบาตร 3 องค์เรียงกันถือบาตรไว้ที่บั้นเอว ห่มจีวรแบบห่มคลุมมีลักษณะเป็นริ้วแบบอิทธิพลสมัยอมราวดี มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 9-10 นอกจากนี้ยังพบเหรียญกษาปณ์สมัยโรมัน และลูกปัดชนิดต่าง ๆ ซึ่งเทียบได้กับลูกปัดที่เมืองออกแก้ว ประเทศเวียดนาม ตลอดจนได้พบจารึกบนเหรียญเงินด้วยอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤตว่า“ศรีทวารวดี สวรปุณชะ” แปลว่า พระเจ้าศรีทวารวดีผู้มีบุญอันประเสริฐ ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม สุพรรณบุรี สิงห์บุรี ซึ่งเหรียญเงินที่พบนี้สันนิษฐานว่าคงผลิตขึ้นจำนวนไม่มากนัก เพื่อใช้เป็นของที่ระลึกในโอกาสพิเศษ ส่วนโบราณสถานที่พบในเมืองอู่ทองมีทั้งที่ก่อด้วยอิฐและศิลาแลง สภาพส่วนใหญ่เหลือแต่ฐาน ทั้งที่เป็นแบบฐานทรงกลม แผลเหลี่ยม สี่เหลี่ยมจัตุรัสและสี่เหลี่ยมผืนผ้า เป็นต้น และในที่สุดความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรทวารวดีที่เมืองอู่ทองก็เริ่มเสื่อมความสำคัญลงพร้อมๆ กับ

² กรมศิลปากร, วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดสุพรรณบุรี (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2544), 36.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

การสิ้นสุดลงของวัฒนธรรมแบบทวารวดี ในราวพุทธศตวรรษที่ 16-17 ขณะที่พื้นที่ในเขตเมืองสุพรรณบุรีและอำเภอคอนเจดีย์ อำเภอสามชุก ได้ปรากฏหลักฐานการรับวัฒนธรรมเขมรแบบบายอนในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 โดยเฉพาะที่โบราณสถานเนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก ซึ่งกรมศิลปากรได้ดำเนินการขุดแต่งโบราณสถานนี้เมื่อปี 2522 และพบโบราณวัตถุเป็นจำนวนมากทั้งที่สร้างเนื่องในศาสนาพุทธแบบมหายาน และศาสนาพราหมณ์ ได้แก่ ประเทษประติมากรรมปูนปั้น หินทราย และโบราณวัตถุที่ทำจากเนื้อชิน ฯลฯ อาทิ พระโพธิสัตว์ พระพิมพ์ที่เรียกว่า พระร่วงรางปืน และรูปบุคคลสวมมงกุฎแบบเทริดখনก เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีที่เมืองโบราณบ้านหนองแจง ตำบลไร่รอด อำเภอคอนเจดีย์ และในเขตเมืองเช่นที่วัดปู่บัว วัดสำปะฉิว บ้านหัวเกาะ วัดลาวทอง วัดสนามชัย และแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน⁴ แสดงให้เห็นว่าเมืองสุพรรณบุรีในอดีตน่าจะเป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่ง และคงเจริญรุ่งเรืองอย่างต่อเนื่องในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18-19 และน่าจะส่วนเกี่ยวข้องกับเมืองสุวรรณปุระที่กล่าวถึงในจารึกปราสาทพระขรรค์ ซึ่งอาจหมายถึงเมืองสุพรรณบุรี

นอกจากนี้ยังได้พบหลักฐาน โบราณวัตถุสถานศิลปะแบบลพบุรีในหลายพื้นที่เขตภาคตะวันตก โบราณวัตถุส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกัน อาจแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดของช่างแต่ละท้องถิ่น ได้แก่ โบราณสถานเมืองโกสินารายณ์ จังหวัดราชบุรี โบราณสถานเมืองสระกำแพงแดง จังหวัดเพชรบุรี และอุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี ฯ และเมื่อความสำคัญในวัฒนธรรมเขมรเริ่มลดความสำคัญลงในดินแดนภาคตะวันตก และที่เมืองสุพรรณบุรีก็เกิดศูนย์กลางแห่งใหม่ขึ้นรู้จักกันในนามว่า “สุพรรณภูมิ” ปรากฏนามในศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 1 (พ.ศ. 1826) สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ระบุชื่อเมืองที่เป็นอาณาจักรได้เรียงกันลงมานั้นมีข้อความว่า

“พ่อขุนพระรามนั้นหาเป็นท้าวเป็นพระชาหาเป็นครูอาจารย์หาคนรู้จักเสมอมิได้ อาจปราบฝูงข้าศึกมีเมืองกว้างข้างหลายปราบเบื้องตะวันออกจรดสรลงเบ็(อ)ง ห้วนอนรอดคนที่พระบาง แพรก สุพรรณภูมิ ราชบุรี เพชรบุรี ศรีธรรมราช ผังทะเลสมุทรเป็นที่แล้ว”⁵

⁴ บุญครอง คันธรากรและรัตนา คันธรากร, *สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมสุพรรณบุรี* (สุพรรณบุรี: ออฟเซทอาร์ออดิโอเมชั่น, 2533), 8.

⁵ กรมศิลปากร, *จารึกสมัยสุโขทัย* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2527), 20.

และในจารึกหลักที่ 48 จารึกลานทองวัดส่องคบและหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์ แต่งโดยพระรัตนปัญญาเถระ พ.ศ 2060 ซึ่งแต่งขึ้นในชั้นหลังและเวลาต่างกันประมาณ 100 ปี อย่างไรก็ตามชื่อที่ปรากฏในหลักฐานต่างๆ เหล่านั้นน่าจะเป็นชื่อเมืองเดียวกันกับเมืองสุพรรณบุรีในปัจจุบัน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าหนังสือพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาทุกฉบับมิได้กล่าวถึงชื่อเมืองสุพรรณภูมิ เข้าใจว่าเป็นเพราะพงศาวดารเหล่านั้นแต่งเขียนขึ้นภายหลังเมื่อมีการเปลี่ยนมาใช้ชื่อเมืองสุพรรณบุรีตามชื่อเรียกกันโดยทั่วไปแล้ว⁶

นอกจากนั้น ผลการศึกษาทางด้านโบราณคดีซึ่งช่วยสนับสนุนแนวความคิดดังกล่าวว่าเมืองสุพรรณบุรีในอดีตมีฐานะเป็นเมืองเอกแตกเช่นเดียวกับเมืองสุโขทัย โดยมีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่านกลางเมืองก่อนที่เมืองจะถูกสร้างซ้อนทับในระยะหลัง จนกระทั่งมาถูกรื้อครั้งใหญ่เหลือเพียงทางฝั่งด้านทิศตะวันตก ในรัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พ.ศ 2091-2111 เพราะทรงเกรงว่าเมืองสุพรรณซึ่งเป็นเมืองขนาดใหญ่ จะกลายเป็นพื้นที่ตั้งมั่นของกองทัพพม่าในการทำศึกสงคราม หากการดูแลไม่ทั่วถึงอาจเข้าประชิดถึงพระนครศรีอยุธยาได้ง่ายขึ้น ซึ่งปัจจุบันยังคงปรากฏร่องรอยของคูเมือง และกำแพงเมืองอยู่ชัดเจน

จากหลักฐานเกี่ยวกับเมืองสุพรรณบุรีในเอกสารตำนาน พงศาวดาร โบราณวัตถุสถาน และจารึกที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เชื่อว่าเมืองสุพรรณบุรีคงมีมาแล้วอย่างน้อยตั้งแต่ก่อนกรุงศรีอยุธยาในราวพุทธศตวรรษที่ 19 และภายหลังเมื่อมีการสถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้นในปี พ.ศ. 1893 ในสมัยพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง พ.ศ. 1893-1912) ซึ่งในพระราชพงศาวดารหลายฉบับได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างกรุงศรีอยุธยาและเมืองสุพรรณภูมิ อาทิ พระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) กล่าวถึงความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างเจ้าเมืองสุพรรณภูมิและกษัตริย์อยุธยา โดยโปรดฯ ให้ขุนหลวงพะงั่วในฐานะพี่เลี้ยงของพระองค์ไปช่วยพระรามศวรพระโอรสในคราวยกไปตีเมืองนครธมของเขมร⁷ ซึ่งนอกจากจะมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติแล้ว ขุนหลวงพะงั่วหรือพระบรมราชาธิราชที่ 1 ยังมีพระปรีชาความสามารถในการรบต่อกรขยายอำนาจและมีส่วนเสริมความมั่นคงทางการเมืองให้กับกรุงศรีอยุธยา เช่นในหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์ได้กล่าวถึงเรื่องราวการขยายอำนาจของกรุงศรีอยุธยา ไปยังสุโขทัยในสมัยที่สมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไทว่า

⁶ พิเศษ เจียจันทร์พงษ์, เมืองสุพรรณภูมิ เอกสารประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์ โบราณคดี เมืองสุพรรณบุรี เรื่องจากทวารวดีถึงสุพรรณภูมิ:หลักฐานและข้อมูลใหม่ทางโบราณคดี วันที่ 16-17 กันยายน 2542,1. (อัคราณา)

⁷ วรพร พรหมใจรักษ์, บทบาทและความสำคัญของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 (ขุนหลวงพะงั่ว) ที่มีต่อเมืองสุพรรณบุรี เอกสารประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์ โบราณคดีเมืองสุพรรณบุรี เรื่องจากทวารวดีถึงสุพรรณภูมิ:หลักฐานและข้อมูลใหม่ทางโบราณคดี วันที่ 16-17 กันยายน 2542,2. (อัคราณา)

“ครั้งหนึ่งเมืองชัยนาท(พิชญโลก)เกิดทุกข์ภัยกับพระเจ้ารามาริบัติกษัตริย์
 อโยชชปุระเสด็จมาจากแคว้นกัมโพช ทรงยึดเมืองชัยนาทนั้น โดยทำเป็น
 ทิวเอาข้าวมาขาย ครั้นยึดได้แล้ว ทรงตั้งมหาอำมาตย์ของพระองค์ชื่อว่า
 วัตติเคช ซึ่งครองเมืองสุวรรณภูมิให้มาครองเมืองชัยนาทส่วนพระองค์
 เสด็จกลับอโยชชปุระ ต่อแต่นั้น มาพระเจ้าธรรมราชา ก็ส่งบรรณาการเป็น
 อันมากไปถวายพระเจ้ารามาริบัติกษัตริย์ของเมืองชัยนาทคืนฝ่ายพระเจ้ารามาริบัติ
 ก็ทรงประทานคืนแก่พระเจ้าธรรมราชาวัตติเคชอำมาตย์ก็กลับไปเมืองสุวรรณภูมิ”⁸

และภายหลังจากที่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) สวรรคตแล้ว สมเด็จพระบรม
 ราชาธิราชที่ 1 (ขุนหลวงพะงั่ว) ได้เสด็จไปยึดอำนาจจากรัชทายาทและขึ้นเสวยราชสมบัติปก
 ครองกรุงศรีอยุธยา ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าตลอดระยะเวลาของการปกครองเมืองสุพรรณบุรีในช่วง
 ขุนหลวงพะงั่วถึงเข้านครอินทร์หรือสมเด็จพระนครินทราธิราช เมืองสุพรรณบุรีคงมิได้อยู่ใน
 ฐานะเมืองที่อยู่ภายใต้การควบคุมของกรุงศรีอยุธยา หากเป็นเมืองที่มีเจ้าเมืองปกครองตนเอง จน
 กระทั่งเมืองสุพรรณบุรีถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกรุงศรีอยุธยาในฐานะเมืองลูกหลวง ในรัช
 กาลสมเด็จพระนครินทราธิราช’ โดยแต่งตั้งให้พระราชโอรสไปครองเมืองต่าง ๆ คือ เจ้าอ้าย
 พระยาครองเมืองสุพรรณภูมิ เจ้าพระยาครองเมืองแพกศรีราชา และเจ้าสามพระยาครองเมือง
 ชัยนาท (พิชญโลก) และภายหลังก่อสมเด็จพระนครินทราธิราชสวรรคตแล้ว ได้เกิดการ
 แย่งชิงอำนาจกันระหว่างเมืองลูกหลวงเพื่อที่จะเสวยราชสมบัติในกรุงศรีอยุธยา ในที่สุดเจ้าสาม
 พระยาได้เสด็จมายังกรุงศรีอยุธยาขึ้นเสวยราชสมบัติทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่
 2 บทบาทของเมืองสุพรรณภูมิในฐานะเมืองลูกหลวงจึงปรากฏอยู่ในช่วงเวลาสั้น ๆ ทรงโปรดให้
 เจ้าอ้ายพระยามาปกครองอยู่เท่านั้น (พ.ศ. 1962 - 1697)¹⁰ หลังจากเจ้าอ้ายพระยาสิ้นพระชนม์
 แล้ว เมืองสุพรรณภูมิก็ไม่มีบทบาทในฐานะเมืองลูกหลวงอีก และน่าจะมีฐานะเป็นหัวเมือง
 หนึ่งเทียบเท่าหัวเมืองชั้นในหรือหัวเมืองชั้นจัตวาของกรุงศรีอยุธยา ต่อมารัชสมัยสมเด็จพระ
 บรมไตรโลกนาถเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติ (พ.ศ.1991-2031) ได้ยกเลิกระบบการปกครอง
 เมืองลูกหลวง แล้วนำระบบบริหารราชการเข้ามาใช้แทน ส่วนภูมิภาคได้แบ่งการปกครองออก

⁸ พิเศษ เจียจันทร์พงษ์, เมืองสุพรรณภูมิ, 4.

⁹ รัตนา หนูน้อย, “ฐานะของเมืองสุพรรณบุรีในประวัติศาสตร์อยุธยาระหว่างพ.ศ.1893-2231”
 (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์, 2538), 57. (อัครดาเน)

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, 54.

เป็นหัวเมืองชั้นเอก โท ตริ จัตวา และแต่งตั้งขุนนางที่มีตำแหน่งยศชั้นตามความเหมาะสมไปปกครอง¹¹ โดยมีระเบียบแบบแผนควบคุมให้ขึ้นตรงต่อราชธานี บรรดาเจ้านายในราชวงศ์ที่เคยโปรดให้ปกครองเมืองต่างๆ ก็โปรดฯให้อยู่แต่ในราชธานี และมีการกำหนดตำแหน่งรัชทายาทหรือพระมหาอุปราช และยศชั้นตลอดจนศักดินาเป็นครั้งแรก¹² จนกระทั่งสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาราช เป็นช่วงเวลาที่เมืองสุพรรณบุรีถึงยุคเสื่อมมีการเกิดสงครามกับกองทัพพม่าหลายครั้งประกอบกับอยู่ในเส้นทางทางการเดินทัพของพม่า แม้ว่าในช่วงเวลานั้นเมืองสุพรรณบุรีจะถูกรื้อกำแพงเมืองให้มีขนาดเล็กลงแล้ว แต่ก็ไม่สามารถต้านทานกองทัพพม่าได้และในที่สุดก็เสียกรุงแก่พม่าในพ.ศ. 2310 ทำให้เมืองสุพรรณบุรีได้รับผลกระทบและตกเป็นเมืองร้างผู้คนเป็นระยะเวลาชยาวนาน จนกระทั่งถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีก็ได้รับการสถาปนาและพัฒนาให้เป็นบ้านเป็นเมืองอีกครั้ง ในขณะที่เดียวกันสภาพของบ้านเรือนและโบราณสถานร้างก็ยังมีให้เห็นอยู่ทั่วไป ดังจะเห็นได้จากในบทประพันธ์เรื่องโคลงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่ระหว่างทางที่เดินทางผ่านมายังเมืองสุพรรณบุรีว่า

เข้าแดนสุพรรณบุรี	เรือเปลี่ยว เดียวเฮย
ทุ่งท่าป่าสูงรีน	รกรือเบือชม
ตะวันเย็นเห็นหาดหน้า	ท่ามี
เมืองสุพรรณบุรี	รกร้าง ¹³

ต่อมาในรัชกาลที่ 4 ขณะทรงผนวชได้เสด็จจรดงค์เมืองสุพรรณบุรีทรงเห็นสภาพเมืองที่ร้างและเข้านมัสการหลวงพ่อดาวัดป่าเลไลยก์เมื่อพ.ศ. 2374 และเมื่อเสด็จเสวยราชสมบัติแล้วจึงโปรดให้บูรณะปฏิสังขรณ์พระวิหารวัดป่าเลไลยก์ ในรัชกาลที่ 5 พระองค์เสด็จประพาสคั่นถึง 2 ครั้ง จนทำให้คำพูดที่ว่าห้ามเข้าไปเยือนเมืองสุพรรณนั้นหายไป และภายหลังโปรดฯให้มีการจัดระเบียบหัวเมืองชั้นในมาเป็นการปกครองมณฑลเทศาภิบาล และโปรดฯให้เมืองสุพรรณบุรีขึ้นอยู่กับมณฑลนครชัยศรีประกอบด้วย เมืองนครชัยศรี เมืองสุพรรณบุรี เมืองสมุทรสาคร และกลายเป็นจังหวัดสุพรรณบุรีในรัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา โดยในระยะแรกของการปกครองท้องถิ่นมีการ

¹¹ กรมศิลปากร, ประวัติศาสตร์ โบราณคดีเมืองสุพรรณบุรี (กรุงเทพฯ: สारรังสรรค์, 2542), 93.

¹² พิเศษ เจียจันทร์พงษ์, สุพรรณภูมิ, 5.

¹³ กรมศิลปากร, พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี (กรุงเทพฯ: ฟินนิพลับบลิซซิ่ง, 2546), 26.

จัดตั้งแบ่งการปกครองออกเป็น 4 อำเภอ คือ อำเภอพิหารแดง (ภายหลังเปลี่ยนมาเป็นอำเภอท่าที่
 เลียง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี) อำเภอบ้านทิง ภายหลังเป็นเคมบางนางบัว อำเภอสองพี่น้อง และ
 อำเภอบางปลาม้า จนกระทั่งในปัจจุบันจังหวัดสุพรรณบุรีมีการแบ่งการปกครองรวมทั้งสิ้น 10
 อำเภอ¹⁴

2. ความเป็นมาตำบลรั้วใหญ่

จากการศึกษาประวัติชุมชนรั้วใหญ่จากงานเอกสาร คำนาน หรือจากการบอกเล่าของผู้
 สูงอายุ ยังไม่พบว่าตำบลรั้วใหญ่ตั้งขึ้นเมื่อใด จนกระทั่งชื่อนี้ถูกกล่าวถึงไว้ในเสภาเรื่องขุนช้าง
 ขุนแผน ซึ่งรัชกาลที่ 2 โปรดฯ ให้มีการประพันธ์ขึ้นใหม่หลังจากต้นฉบับเรื่องนี้หายไปนครา
 เสียดกรุงฯ ครั้งที่ 2 โดยอาศัยคำบอกเล่าของช่างขับเสภาที่รอดชีวิต แล้วมีการแต่งเพิ่มเติมในรัช
 กาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 จนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์¹⁵ เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนฉบับปรับปรุงใหม่นี้
 ได้นำเอาสถานที่ในเมืองสุพรรณบุรีเป็นฉากเหตุการณ์ของเรื่อง โดยเฉพาะการกล่าวถึงชื่อตำบล
 รั้วใหญ่อันเป็นที่ตั้งของวัดตะไกร วัดพลายชุมพล และวัดป่าเลไลยก์ เป็นต้น ดังนั้นชื่อ
 ตำบลรั้วใหญ่คงมีมาแล้วอย่างน้อยก็ตั้งแต่ในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งปัจจุบันตำบลรั้วใหญ่
 นอกจากครอบคลุมพื้นที่ดังกล่าวแล้ว ยังมีการขยายเขตการปกครองอีกหลายพื้นที่ของเขตอำเภอ
 เมืองรวมถึงพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ที่ศึกษา ได้แก่ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วัดแคและวัดพระ
 อินทร์ รวม 3 แหล่ง นอกจากนี้ตำบลรั้วใหญ่ยังมีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นโดยส่วนใหญ่มี
 ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมอย่างตำบลพิหารแดง จึงมีระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการค่อนข้าง
 ข้างสมบูรณ์

3. ความเป็นมาตำบลพิหารแดง

ตำบลพิหารแดงเป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาประกอบด้วย วัดหน่อ
 พุทธางกูร วัดพระลอย อุทยานมัจฉาแห่งชาติวัดพระนอน และแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน รวม 4
 แหล่ง ตำบลนี้ไม่ปรากฏหลักฐานที่สามารถระบุได้ว่ามีการตั้งขึ้นเมื่อใด หากแต่มีข้อความบางตอน
 ในพระราชพงศาวดาร กล่าวถึงนิवासสถานเดิมของสมเด็จพระเพทราชาแห่งบ้านพลูหลวง ซึ่ง
 เป็นชื่อบ้านแห่งหนึ่งในตำบลพิหารแดง โดยกล่าวถึงพระญาติวงศ์และข้าหลวงจากบ้านพลูหลวง
 ต่างเดินทางพากันไปเข้าเฝ้าถวายความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระเพทราชาภายหลัง ที่พระองค์ได้

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, 131.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, 107.

พระราชพิธีปราบคาถิยกขึ้นครองราชย์สมบัติพ.ศ. 2231 – พ.ศ. 2248¹⁶ คังมี ข้อความปรากฏใ
พระราชพงสาวดารว่า พระญาติวงศ์และข้าหลวงเดิมทั้งหลาย ซึ่งอยู่ ณ บ้านพลหลวง แขวง
เมืองสุพรรณบุรี ต่างชื่นชมยินดียิ่งนักจึงชวนกันหามังสาและผลตาลแก่ ประชาชนบทประเทศ
บ้านนอก นำเข้ามาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย จึงทรงพระกรุณาโปรดให้เหล่าพระญาติวงศ์ศาน
วงศ์ และข้าหลวงเดิมทั้งหลายเข้ามาในพระราชวัง โดยทางประตูมหาโกศราชข้างท้ายสระ
และให้ขยับอยู่ใพระราชวังใกล้พระราชนิเวศน์มหาสถาน แล้วทรงพระกรุณาโปรดให้เข้ามาเฝ้า
ถวายสิ่งของทั้งปวง และพระญาติวงศ์และข้าหลวงเดิมทั้งหลายเป็นชาวชนบทประเทศ มิได้รู้จัก
พิศทูลตามขนบธรรมเนียมประการไคไม่ เคยทูลจาแต่ก่อนอย่างไรก็ทูลจาพิศทูลอย่างนั้น และว่าดูข้า
ทั้งหลายรู้ว่านายท่านได้เป็นเจ้า ก็บินลากยินดียิ่งนัก ชวนกันเข้ามาเพื่อจะชมบุญนายท่าน และซึ่ง
ตายายผู้เฒ่าผู้แก่คนนั้น ๆ พ่อแม่เฒ่านั้นอายุนั้นป่วยเจ็คอยู่เข้ามาไม่ได้ ได้ฝากแต่สิ่งของอันนั้นเข้า
มาให้กำนันนายท่านด้วย ส่วนข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งหลายได้ฟังดังนั้น จึงห้ามว่าท่านทั้ง
หลายอย่างเรียกว่านาย พระองค์ได้เสวยราชสมบัติเป็นพระแผ่นดินแล้ว และท่านทั้งหลายอย่าง
ทูลจาพิศทูลคังนี้มีสมควรยิ่งนัก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวศรีสได้ทรงฟังดังนั้นก็ทรงพระสรวล คำรัส
ว่าคนเหล่านี้มันเป็นชาวบ้านนอน เคยชำนานูทูลจามาแต่ก่อนอย่างนั้น เรามีได้ถืออย่างห้ามมันเลย
แล้วทรงพระกรุณาให้วิเสทศกแต่โภชนาหารมาเลี้ยงดูให้อิ่มหน้าและพวกพระญาติและข้าหลวง
เดิมทั้งหลายได้รับพระราชทาน โภชนาหารมีรสอันอร่อยต่าง ๆ บางคนเป็นนักเลงสุรา ก็กราบทูล
ว่านายท่านทูลข้าอาทกินสุรา ก็ทรงพระกรุณาให้เอาสุรามาพระราชทานให้บริโภค ครั้ง ได้รับ
พระราชทานแล้วก็เมาสุรา บ้างร้องเพลงเก็บดอกไม้ร้อย และเพลงโก่ป่าต่าง ๆ สมเด็จพระเจ้า
แผ่นดินศรีสได้ทรงฟังดังนั้นก็ทรงพระสรวล แล้วมีพระราชดำรัสให้เจ้าจอมเฒ่าแก่นำเอาพระญาติ
วงศ์ และข้าหลวงเดิมทั้งหลายเข้าไปที่ขวมนใพระราชวังข้างใ และพระราชมนเทียรและพระ
ญาติวงศ์ข้าหลวงเดิมทั้งหลายได้เห็นเครื่องสิริราชสมภารอันงามวิเศษต่าง ๆ และนางพระสนม
อันมีสิริรูปอันงามกอปรด้วยเครื่องอลังการนุ่งห่มงามต่าง ๆ ต่างคนต่างสรรเสริญเป็นอันมาก และ
ชมพระราชกฤษฎการว่า นายเรามีบุญยิ่งนัก และที่ขวมนบนพระราชมนเทียรและจังหวัดพระ
ราชวังทั้งปวงทั่วแล้วกลับมาเฝ้า ถวายบังคมแล้วกราบทูลสรรเสริญโดยได้เห็นทั้ง¹⁷

จากข้อความใเอกสารพงสาวดาร แม้มิได้ระบุชัดเจนถึงที่ตั้งของบ้านพลหลวงว่าตั้งอยู่ที่
ใของแขวงสุพรรณบุรี แต่คนส่วนใหญ่ก็เชื่อว่าตั้งอยู่ที่บ้านพลหลวงใปัจจุบัน ประกอบขมชนนี้

¹⁶ มนัส โอภากุล, “สมเด็จพระเพทราชาเป็นชาวสุพรรณและเป็นขบถหรือ,” เมืองโบราณ 7,7 (พฤษภาคม 2529): 78-81.

¹⁷ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, พระราชพงสาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 เล่มที่ 1 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2504), 100.

มีสภาพเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและเกษตรกรรม ทั้งยังเป็นที่ตั้ง โบราณสถานสำคัญและวัดเก่าหลายแห่ง บางแห่งมีลักษณะของฐานพระอุโบสถ แบบโค้งสำเภา ซึ่งเป็นรูปแบบของฐานสมัยอยุธยาตอนปลายจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เช่นที่วัดสำปะจิว และวัดหน่อพุทธางกูร อีกทั้งจากหลักฐานทางด้านมุขปาฐะที่เล่าสืบกันมาว่า บ้านพลูหลวง คือแหล่งปลูกพลูขนาดใหญ่ของกรุงศรีอยุธยา¹⁸ ดังนั้นอาจสันนิษฐานได้ว่าบริเวณ ตำบลพิหารแดงน่าจะได้รับการสถาปนามาแล้วตั้งแต่สมัยอยุธยา นอกจากนั้นในคราวรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โปรดฯ ให้ยกทัพไปปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์กรุงเวียงจันทน์ แล้วมีการกวาดต้อนครอบครัวลาวตามหัวเมืองต่างๆ อพยพมาตั้งถิ่นฐานในเขตเมืองลพบุรี เมืองสระบุรี และเมืองสุพรรณบุรี เป็นจำนวนมาก ฉะนั้นชนชาวลาวในเมืองสุพรรณบุรีอาจตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ตำบลพิหารแดงก็เป็นได้ เนื่องจากในภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดหน่อพุทธางกูร ได้ปรากฏภาพชาวลาวกำลังเป่าแคนและกล่าวกันว่าวัดนี้สร้างโดยชาวลาว¹⁹

สภาพสังคม

ประชากรจังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วยคนไทยหลายเชื้อชาติ อาทิ จีน ลาว ไช่ ลาวครั้ง กะเหรี่ยง ละว้า เขมร มอญ และญวน ฯลฯ ส่วนใหญ่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเวลาไล่เลี่ยกันคือช่วงสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ อันเนื่องมาจากเหตุของสงครามและทำเลที่ตั้งที่เหมาะสม ปัจจุบันกลุ่มชนเหล่านี้ยังคงดำเนินชีวิตอยู่และกระจายอยู่ทั่วไปในเมืองสุพรรณบุรี มีทั้งกลุ่มชนขนาดใหญ่และบางกลุ่มก็เหลืออยู่เพียงเล็กน้อย ได้แก่ กลุ่มชนละว้า ที่บ้านกกเชิงอำเภอด่านช้าง ซึ่งอพยพมาในคราวเกิดเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ บางกลุ่มมีการผสมผสานกับคนไทยพื้นบ้านและกลายมาเป็นคนไทยไปแล้วในปัจจุบัน และแม้จังหวัดจะมากด้วยกลุ่มชนที่หลากหลายเชื้อชาติ แต่ยังไม่เคยพบว่าจังหวัดมีปัญหาเรื่องชนกลุ่มน้อย หรือปัญหาทางด้านเชื้อชาติแต่อย่างใด และมักมีการเรียกชื่อนำหน้ากลุ่มชนเหล่านี้ว่า “ไทย” เช่น คนไทยเชื้อสายไทยทรงดำ หรือลาวโซ่ง คนไทยเชื้อสายลาวครั้ง เป็นต้น ด้วยเหตุนี้เมืองสุพรรณบุรี จึงมากไปด้วยวัฒนธรรมอันหลากหลายกลายเป็นเสน่ห์ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว และคงสืบทอดวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มไว้เป็นอย่างดี อาทิ อำเภอกู่ทองมีกลุ่มชนคนไทยเชื้อสายลาวโซ่งหรือไทยทรงดำ ซึ่งอพยพมาจากเขตประเทศลาวและเวียตนามในคราวยกทัพ

¹⁸ มนัส โอภากุล, สมเด็จพระเพทราชา เป็นชาวสุพรรณและเป็นขบถหรือ, 80.

¹⁹ กรมศิลปากร, รายงานการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังวัดหน่อพุทธางกูร อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี, 7. (อัครสำเนา)

ไปตีเมืองเวียงจันทร์ และอาณาจักรล้านช้างในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ ชาวไทยทรงดำเนินมีเอกลักษณ์การแต่งกายด้วยผ้าสีดำ มีภาษาพูดเป็นของตนเองและมีพิธีเสนเฮือนหรือการไหว้ผีเรือน พิธีขึ้นบ้านใหม่ และพิธีแต่งงานเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น²⁰

นอกจากนี้ในเขตพื้นที่ราบสูง และภูเขาซึ่งอยู่ทางด้านเหนือเขตติดต่อกับจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดราชบุรีเป็นที่อยู่ของคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง สันนิษฐานว่าน่าจะอพยพมาจากประเทศพม่าจากปัญหาทางการเมือง เอกลักษณ์ของกลุ่มชนนี้คือการแต่งกายแบบผ้าถุง ขาวสีขาวเล่นลายสีแดง มีประเพณีสำคัญจัดอย่างข่งใหญ่คือการไหว้พระจุฬามณี ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 แต่อย่างไรก็ตามได้พบภาพของกลุ่มชนกะเหรี่ยงในจิตรกรรมฝาผนังวัดประตูลำ และจากโคลงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่²¹ ทำให้สันนิษฐานได้ว่ากะเหรี่ยงในเมืองสุพรรณบุรี อาจเป็นชนกลุ่มเดียวกันและคงอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่ก่อนสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ก่อนจะเคลื่อนย้ายไปอยู่ในที่สูงของอำเภอด่านช้างตามความเชื่อของบรรพบุรุษที่มีกษัตริย์อยู่ตามป่าและภูเขาสูง เช่นในปัจจุบัน

ฉะนั้น กลุ่มชนที่มีอยู่หลายเชื้อชาติในเมืองสุพรรณบุรี จึงเป็นส่วนหนึ่งของสังคม โดยต่างก็ได้รับสิทธิประโยชน์ต่างๆจากจังหวัดอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งด้านการดูแลสุขภาพอนามัย การศึกษา ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการ ฯลฯ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญด้านการศึกษา มีการจัดตั้งสถาบันการศึกษาครอบคลุมทุกระดับและหลายสาขาอาชีพ เพื่อช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับสังคมซึ่งส่วนใหญ่ยังอยู่ในภาคการเกษตรกรรม ดังนั้นการศึกษาของเด็กและเยาวชนจะยังมีอัตราไม่สูงมากนัก คือ อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านตลาดแรงงานพบว่า หนุ่มสาวส่วนใหญ่เลือกที่จะทำงานอาชีพรับจ้างทั่วไปมากกว่าที่จะทำงานในภาคเกษตรกรรมอย่างบรรพบุรุษ ขณะที่ชุมชนไม่ค่อยให้ความสำคัญกับวัดอย่างแต่ก่อน สาเหตุประการหนึ่งคือการเปลี่ยนแปลงบทบาทของพระสงฆ์ที่มุ่งจะแสวงหาผลประโยชน์มากกว่ากิจของสงฆ์ ตลอดจนความผูกพันระหว่างชุมชนก็ลดน้อยลง เช่นเดียวกับความไม่รักหวงแหน และอนุรักษ์ในมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น

²⁰ กรมศิลปากร, พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี, 37.

²¹ กรมศิลปากร, วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัด

ประชากรและการปกครอง

ประชากร

ปัจจุบัน การสำรวจประชากรของจังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อเดือนกันยายน 2545 มีประชากรทั้งสิ้น 863,304 คน จำแนกเป็นชาย 420,807 คน หญิง 442,497 คน อำเภอที่มีประชากรมากที่สุด คือ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี รองลงมาคือ อำเภอสองพี่น้อง ส่วนอำเภอที่มีประชากรน้อยที่สุด คือ อำเภอดอนเจดีย์ ความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ย 160 คน / ตารางกิโลเมตร²² และเมื่อเปรียบเทียบจำนวนประชากรในระยะเวลา 5 ปี อาจกล่าวได้ว่า อัตราการขยายตัวของประชากรในจังหวัดเป็นการขยายแบบค่อยเป็นค่อยไป เป็นการแสดงการเปลี่ยนแปลงไปตามแนวทางของรัฐในเรื่องการการคุมกำเนิดและหนึ่งประชากรของจังหวัดส่วนใหญ่มีอาชีพการเกษตรกรรม ซึ่งเป็นผู้ที่มีรายได้น้อยและไม่พร้อมการเลี้ยงดูบุตรให้รับโอกาสที่ดีจึงมีการควบคุมอัตราการเกิดหากประชากรมีการควบคุมอย่างนี้ส่งผลดีในการให้การดูแลบุตรทางการศึกษา และการครองชีพมีแนวโน้มที่ดีและส่งผลดีในแง่การปกครองในปัจจุบันมีการกระจายอำนาจทางการปกครองสู่ท้องถิ่น ทำให้การปกครองท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและสามารถปกครองดูแลท้องถิ่นได้ง่ายกว่าและทั่วถึง แต่ก็ผลเสียตรงที่ทำให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจของประชากรมีอัตราที่ต่ำ

การปกครอง

จังหวัดสุพรรณบุรีแบ่งการบริหารราชการออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. การบริหารราชการส่วนภูมิภาค แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ 110 ตำบล 998 หมู่บ้าน
2. ส่วนการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น แบ่งเขตการปกครองออกเป็น องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาล 21 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 106

²² ที่ทำการปกครองจังหวัดสุพรรณบุรี สถิติจำนวนประชากรจังหวัดสุพรรณบุรี ปี2545, 1. (อัคราณา)

ตารางแสดงข้อมูลจำนวนประชากรของจังหวัดสุพรรณบุรี

อำเภอ	พื้นที่ ตร. กม.	จำนวน ตำบล	จำนวน หมู่บ้าน	จำนวน ครัวเรือน	จำนวนประชากร			ความหนาแน่น ประชากร/ตรกม.
					ชาย	หญิง	รวม	
เมือง	540.917	20	123	44,845	78,660	84,240	162,900	325
คอนเเจคีย์	252.081	5	48	20,655	22,752	23,833	46,585	183
บางปลาม้า	481.298	14	127	18,238	41,618	43,700	85,318	178
สองพี่น้อง	750.381	15	140	20,660	64,461	67,363	131,824	156
ศรีประจันต์	180.986	9	64	16,960	31,001	33,807	64,808	358
สามชุก	355.917	7	68	12,229	28,005	29,920	57,925	163
เดิมบางนางบวช	552.33	14	119	28,925	37,587	39,867	77,454	140
อู่ทอง	630.29	13	151	16,610	60,720	62,962	123,682	195
ด่านช้าง	1,193.60	7	90	27,514	31,707	31,611	63,318	53
หนองหญ้าไซ	420.209	6	64	12,947	24,296	25,194	49,490	117
รวม	5,358.01	110	994	219,583	420,807	442,497	863,304	160

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดสุพรรณบุรี ปี 2545

สภาพทางเศรษฐกิจ

1. ภาคเกษตรกรรม

จังหวัดสุพรรณบุรี มีพื้นที่การเกษตรกรรมทั้งสิ้น 3,348,755.1 ไร่ จากพื้นที่ทั้งหมด ประมาณ 5,358.008 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 80 ซึ่งมากที่สุดของการใช้ที่ดินทั้งจังหวัด ประชากรส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก พืชเศรษฐกิจสำคัญคือการปลูกข้าว โดยมีพื้นที่การปลูกมากที่สุดประมาณ 2,341,908 ไร่ ของพื้นที่จังหวัด นิยมปลูกปีละ 2 ครั้ง เป็นพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพดี โดยมีศูนย์วิจัยผลิตพันธุ์ของจังหวัด เช่น ข้าวสุพรรณบุรี 1-2 ข้าวสุพรรณบุรี 60 ข้าวสุพรรณบุรี 90 ยังผลให้ได้พระมหากรุณาธิคุณต่อพสกนิกรชาวจังหวัดสุพรรณบุรีในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในการทำปุษยภัย มหาทานและเกี่ยวข้าวในแปลงนาสาธิตรวม 7 ครั้ง²³ แสดงให้เห็นว่าจังหวัดสุพรรณบุรีนั้นเป็นศูนย์กลางแห่งการผลิตข้าวแหล่งใหญ่แห่งหนึ่ง

นอกจากนั้นแล้ว ยังมีการส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกพืชไร่ ได้แก่ อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพดเพื่อการเลี้ยงสัตว์ ถั่วเขียว แห้วจิน ฯลฯ มีพื้นที่การเพาะปลูกประมาณ 913,943 ไร่ของพื้นที่จังหวัด นิยมปลูกมากบริเวณอำเภอคำชะอี อำเภอสองพี่น้อง อำเภอดูทองและหนองหญ้าไซ เนื่องจากเป็นพื้นที่สูงและอยู่นอกเขตชลประทาน พืชที่นิยมปลูกมากที่สุดคือ อ้อย ส่วนใหญ่เป็นอ้อยที่ผลิตเพื่ออุตสาหกรรมการผลิตน้ำตาล มีโรงงานน้ำตาลจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ โรงงานน้ำตาลมิตรผล โรงงานน้ำตาลอุตสาหกรรมอุททอง และโรงงานน้ำตาลสุพรรณบุรี²⁴ รวมถึงยังมีการปลูกไม้ผลไม้อื่นๆ เช่น นิยมปลูกหลายชนิด อาทิ ฝรั่ง กระท้อน ส้ม ลำไย ฯลฯ ปัจจุบันทางราชการมีการส่งเสริมและสนับสนุน คือ มะม่วงและมะพร้าวน้ำหอม ซึ่งมีผลผลิตเป็นที่น่าพอใจ คาดว่าในอนาคตสามารถทำรายได้ดีให้แก่เกษตรกร การปลูกไม้ดอก ไม้ประดับและพืชผักก็สามารถทำรายได้ดีให้แก่เกษตรกรพอสมควร เนื่องจากเป็นพืชที่มีระยะเวลาการปลูกสั้น ต้นทุนน้อย ตลอดจนการส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกไม้ดอก ไม้ประดับและผักชนิดต่างๆ รวมถึงทำการเกษตรแบบผสมผสาน อาทิ โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ โครงการเกษตรแบบยั่งยืนและโครงการแบบไร่นาสวนผสม ฯลฯซึ่งเหมาะแก่ชาวเกษตรกรที่มีพื้นที่น้อยและเป็นการรักษาความสมดุลของธรรมชาติ

²³ กรมศิลปากร, พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี, 130.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, 141.

การเลี้ยงสัตว์ สามารถแบ่งออกตามความสำคัญดังนี้

การปศุสัตว์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีพื้นที่การเลี้ยงสัตว์จำนวน 505,602.16 ไร่ของจังหวัด เป็นการเลี้ยงเพื่อการบริโภคของประชากรในพื้นที่เป็นหลัก สัตว์เลี้ยงที่สำคัญ ได้แก่ โค นม โคนเนื้อ สุกร ไก่ เป็ด กระจับปี่ แพะ แกะ ห่าน ฯลฯ เป็นต้น โดยมีสถานีบำรุงพันธุ์สัตว์สุพรรณบุรี ทำหน้าที่เพาะพันธุ์สัตว์และส่งเสริมการปลูกพืชเพื่อการเลี้ยงสัตว์ โดยมีพื้นที่ปลูกและทุ่งหญ้าสาธารณะมากในเขตอำเภอด่านช้าง หนองหญ้าไซ บางปลาม้า และดอนเจดีย์ ฯลฯ

การประมง จังหวัดสุพรรณบุรี มีพื้นที่การประมงประมาณ 62,717 ไร่ของจังหวัด และด้วยเหตุที่จังหวัดสุพรรณบุรีมีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำธรรมชาติ และมีระบบการชลประทานที่ดีจึงเหมาะแก่การส่งเสริมการทำประมง โดยเฉพาะการเลี้ยงปลาน้ำจืดทำรายได้ให้แก่จังหวัด ได้แก่ การเลี้ยงปลาช่อน ปลาดุกและกึ่งก้ามกราม ฯลฯ โดยมีรายได้จากการเลี้ยงนับหลายร้อยล้านบาทต่อปี นอกจากนี้จังหวัดสุพรรณบุรี ยังมีการส่งเสริมสนับสนุนการเลี้ยงปลาสวยงาม และอนุรักษ์ปลาน้ำจืด มีการขยายพื้นที่ไปยังอำเภอต่างๆ ตลอดจนมีการอนุรักษ์และเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืดเป็นผลสำเร็จ คาดว่าในอนาคตอาจเป็นแหล่งปลาน้ำจืดที่มีคุณภาพดีแหล่งใหญ่แห่งหนึ่ง

2. ภาคอุตสาหกรรม

จังหวัดสุพรรณบุรี มีจำนวนโรงงานในภาคอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 1,009 แห่ง ส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดเล็กและขนาดกลาง โรงงานอุตสาหกรรมที่มีมากที่สุด คือ โรงสีข้าว รองลงมาคืออุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการเกษตร เช่น โรงงานซ่อมเครื่องมือการเกษตร โรงงานซ่อมเครื่องขนาดเล็ก ฯลฯ และอุตสาหกรรมในครัวเรือน ได้แก่ อุตสาหกรรมอาหารกระป๋อง เช่น แห้ว กระจับปี่ ลูกตาลในน้ำเชื่อม เป็นต้น รวมถึงสินค้าหัตถกรรมและเครื่องจักสาน เช่น ไม้กวาดไชมะพร้าว ผลิตภัณฑ์ผักตบชวา ผลิตภัณฑ์ทองเหลือง และผลิตภัณฑ์เครื่องเบญจรงค์ทอง การสำรวจของสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุพรรณบุรีปี 2539-2545 พบว่ามีจำนวนสถานประกอบการลดลง ได้แก่ อุตสาหกรรมแปรรูปภาคการเกษตร รองลงมาอุตสาหกรรมก่อสร้างและอุตสาหกรรมแปรรูปไม้ อุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วคือ อุตสาหกรรมบริการและอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม เช่นเดียวกับกับด้านแรงงาน พบว่าจำนวนผู้มีงานทำมากที่สุดคือ กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพด้านการเกษตรและการประมง รองลงมาคือพนักงานบริการและพนักงานในร้านค้า ผู้ที่มีงานร้อยละ 49 มีระดับการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษา แต่อย่างไรก็ตามจังหวัดสุพรรณบุรียังมีความพร้อมด้านกำลังแรงงานค่อนข้างสูงเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิงจากจำนวนประชากรทั้งจังหวัด

สรุป

จังหวัดสุพรรณบุรีมีที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ สามารถเดินทางติดต่อทั้งทางรถยนต์ และทางรถไฟภายในระยะเวลาไม่มากนัก ด้วยถนนหนทางที่สะดวกสบายและปลอดภัย นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักจึงเลือกที่จะเดินทางมาแบบไปเช้าเย็นกลับ ความสำคัญของเมืองสุพรรณบุรีได้ชื่อว่าเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาค่อนข้างยาวนาน มีการสั่งสมเรื่องราวทางมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นอันหลากหลายและกลายเป็นจุดเด่นของเมือง ทำให้มีนักท่องเที่ยวปรารถนาเข้ามาเยือน อาทิ ทางด้านประวัติศาสตร์มีหลักฐานแสดงถึงความเจริญในอดีตทั้งด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรมและจิตรกรรมฯ ในแหล่งโบราณสถานสำคัญๆ ทั่วเมืองสุพรรณบุรี ทั้งยังเป็นแหล่งรวมวรรณกรรมพื้นบ้านสำคัญเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน รวมถึงเป็นแหล่งศึกษาวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชนหลายเชื้อชาติ เช่น พิธีการแต่งงานของไทยลาวโซ่ง พิธีแห่ นางแมวของไทยลาวพวน หรือการทอผ้าพื้นเมืองที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยลาวครั้ง เป็นต้น

และด้วยสภาพของจังหวัดเป็นพื้นที่ราบลุ่มอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรดิน และน้ำที่มีทั้งแหล่งน้ำธรรมชาติ และแหล่งชลประทานขนาดใหญ่กระจายอยู่ในทุกพื้นที่ เพื่อให้เพียงพอกับความต้องการต่อภาคการเกษตรกรรมที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัด โดยมีพืชและสัตว์เศรษฐกิจสำคัญหลายประเภท รวมถึงแหล่งผลิตอาหารสินค้าแปรรูปทางการเกษตร อาทิ ข้าวเจ้าหอมสุพรรณ เนื้อนุ่ม การปลูกแห้วจีน แหล่งปลูกมะม่วงและมะพร้าวน้ำหอมคุณภาพดี และกำลังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาแม่น้ำขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง เป็นต้น

ดังนั้นจากการศึกษาสถานภาพของจังหวัดในภาพรวมแล้ว กล่าวได้ว่าจังหวัดสุพรรณบุรีมีความพร้อมเพียงพอสำหรับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ทั้งแหล่งที่ตั้ง ประวัติความเป็นมาของเมืองทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการรองรับอย่างสมบูรณ์ คุณภาพของถนนหนทางที่มีความสะดวกสบายและความปลอดภัยสูง รวมถึงมีองค์กรรัฐและเอกชนที่เข้มแข็งในการส่งเสริม และสนับสนุนการท่องเที่ยว หากการดำเนินงานมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ การติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ก็จะประสบความสำเร็จมากกว่าที่เป็นอยู่ สิ่งที่รัฐควรกระทำคือการดึงเอาประชาชน เนื่องจากในปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดจิตสำนึกในเรื่องการรักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องการท่องเที่ยวภายในจังหวัดเท่าที่ควร และมองว่าเป็นผลประโยชน์เฉพาะของคนบางกลุ่มเท่านั้น ประกอบกับประชาชนส่วนใหญ่ยังอยู่ในภาคการเกษตร และเป็นผู้มีรายได้น้อย จึงหวังแต่เรื่องของปากท้อง ดังนั้นรัฐต้องเร่งทำความเข้าใจและให้ประชาชนเห็นประโยชน์จากการท่องเที่ยว โดยนำเอาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมา

เป็นจุดขาย ก็เป็นการสร้างรายได้และเกิดความร่วมมือ รวมถึงการเข้ามาบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของท้องถิ่น รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษาของเด็กและเยาวชนควบคู่ไปด้วย เพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีต่อตนเองและท้องถิ่นต่อไป

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทที่ 3

ความพร้อมด้านการท่องเที่ยว

ความพร้อมด้านการท่องเที่ยว : สาธารณูปโภค

1. เส้นทางและโครงข่ายการคมนาคม มีเส้นทางเชื่อมติดต่อกันทั้งภายในภายนอกจังหวัด เส้นทางคมนาคมภายนอก มีพื้นที่ทางทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดชัยนาทและจังหวัดอุทัยธานี ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดนครปฐม ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดอ่างทอง จังหวัดสิงห์บุรีและจังหวัดอยุธยา ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดอุทัยธานี โดยมีเส้นทางหลวงแผ่นดินสำคัญเชื่อมโยงการคมนาคมหลายเส้นทาง อาทิ เส้นทางหลวงแผ่นดินสายหลักหมายเลข 340 กรุงเทพฯ (ตลิ่งชัน) - สุพรรณบุรีและสามารถใช้เส้นทางดังกล่าวเชื่อมโยงโครงข่ายไปยังพื้นที่ต่างๆ ทั่วภูมิภาค เส้นทางหลวงแผ่นดิน 321 สุพรรณบุรี-นครปฐม เส้นทางหลวงแผ่นดิน 3263 สุพรรณบุรี-อยุธยา เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 329 สุพรรณบุรี-กาญจนบุรี ฯลฯ ส่วนพื้นที่ภายในจังหวัด มีทั้งเส้นทางหลวงแผ่นดินและเส้นทางหลวงชนบทเชื่อมโยงพื้นที่อำเภอ ตำบล และหมู่บ้านอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่แม้พื้นที่ห่างไกล ดังนั้น นักท่องเที่ยวจึงสามารถเลือกใช้เส้นทางคมนาคมสายต่างๆ อย่างสะดวกสบายและมีความปลอดภัยสูง

2. โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์

จังหวัดสุพรรณบุรี มีระบบสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกในการรองรับประชาชนภายในจังหวัดอยู่ในเกณฑ์ที่ดี โดยประชาชนส่วนใหญ่สามารถรับประโยชน์จากการจ่ายกระแสไฟฟ้าได้ครอบคลุมทุกครัวเรือน ในอนาคตคาดว่าจะมีผู้ใช้ไฟฟ้ามากขึ้นจากการเติบโตทางเศรษฐกิจและการขยายตัวของชุมชน อันเป็นผลมาจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ เช่นเดียวกับสิ่งสาธารณูปโภคอื่นๆ นอกจากนี้โครงสร้างพื้นฐานบางประการที่ประชาชนอยากให้เกิดคือ การขาดแคลนน้ำประปาเพื่อการบริโภคอุปโภค เนื่องจากการผลิตยังมีปริมาณน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน และสาเหตุหนึ่งมาจากแหล่งน้ำธรรมชาติคือแม่น้ำท่าจีน มักประสบปัญหาน้ำขาดแคลนในฤดูแล้ง น้ำมีคุณภาพต่ำและบางครั้งรุนแรงถึงขั้นน้ำเสียใช้ประโยชน์ไม่ได้ ต้องอาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติ หรือน้ำบาดาลทดแทนแก้ไขความเดือดร้อนของประชาชน ดังนั้นในอนาคตถ้าไม่ช่วยกันรณรงค์รักษาแหล่งน้ำ ใช้น้ำอย่างมีคุณค่า หรือไม่มีวินัยที่ดีทั้งชุมชน สถานประกอบการ แหล่งท่องเที่ยว ประชาชน ต้องได้รับ

ความเคียดแค้นอย่างแน่นอน ซึ่งก็รวมถึงระบบนิเวศน์ทางธรรมชาติ และอาจส่งผลกระทบต่อ การท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาด้วย ส่วนทางด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการด้านอื่น ๆ ถือว่ามีความพร้อมและศักยภาพเพียงพอสำหรับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้แก่ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และมีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ อย่างครบครัน เช่น สถาบันการศึกษา สถานือนามัย สถานีตำรวจ ร้านอาหาร และข้อมูลประจำตำบลและหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน ตู้ซ่อมรถยนต์ ธนาคาร ฯลฯ

ความพร้อมด้านการท่องเที่ยว : สถานที่ท่องเที่ยว

จากการสำรวจข้อมูลภาคสนาม สัมภาษณ์นักท่องเที่ยว และสัมภาษณ์ผู้ประกอบการท่องเที่ยวภายในจังหวัดสุพรรณบุรี ระหว่างเดือนกันยายน - พฤศจิกายน 2544 สามารถแยกประเภทของแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน ประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ดังนี้

- แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เป็นแหล่งที่นักท่องเที่ยวปรารถนาเข้ามาเยือนมากที่สุด โดยเห็นว่าเมืองสุพรรณบุรียังมีสภาพความเป็นสังคมชนบทของแม่น้ำท่าคลอง วิถีชีวิต สังคมเกษตรกรรม และมีสถานที่ร่มรื่นเหมาะแก่การพักผ่อน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการให้จังหวัดรักษาสภาพทางธรรมชาตินี้ไว้ มากกว่าแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดจากปรุงแต่ง และหลายแห่งก็ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร บางแห่งเคยเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมของจังหวัด ได้แก่ สวนนกท่าเสา ปัจจุบันไม่มีนักท่องเที่ยวไปเยือนแล้วและกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรม สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากขาดการวางแผนจัดการอย่างต่อเนื่อง ขาดงานด้านการประชาสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งปัญหาส่วนหนึ่งเกิดจากศักยภาพของแหล่งยังมีน้อยเกินไป และบางแห่งตั้งอยู่ไกลจากเขตอำเภอเมือง

- แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน ประวัติศาสตร์ ความน่าสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวประเภทนี้มีน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับพระนครศรีอยุธยา และกาญจนบุรี สาเหตุประการหนึ่งต้องยอมรับว่า ความสำคัญและความสมบูรณ์ของโบราณสถานมีความแตกต่างกันมาก โบราณสถานของจังหวัดสุพรรณบุรีมีขนาดเล็ก มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบช่างท้องถิ่น และมีสภาพไม่สมบูรณ์เกือบทั้งหมด บางแห่งได้รับการบูรณะแล้ว ก็มักเกิดปัญหาการบูรณะผิดรูปแบบ ประกอบกับจังหวัดให้ความสำคัญ และสนับสนุนงบประมาณกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเสียเป็นส่วนใหญ่ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดนั้น ถือว่ามีความหลากหลายแต่ยังไม่ได้รับความสนใจเป็นที่แพร่หลายมากนักจากนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะประเพณีงานทิ้งกระจาดของคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งเป็นงานใหญ่และจัดอย่างยิ่งใหญ่

จึงควรได้รับการส่งเสริม และสนับสนุนให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวออกไปอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้นักท่องเที่ยวจำนวนมากไม่น้อยประสงค์ให้จังหวัดช่วยส่งเสริม และสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิง การเกษตรและท่องเที่ยวทางน้ำ รวมถึงจัดการแสดงลานวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านและศิลปวัฒนธรรม ของจังหวัดให้เป็นที่เผยแพร่ต่อไป

สรุป

ภาพรวมของสาธารณูปโภคจังหวัดสุพรรณบุรี ถือว่ามีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะการคมนาคมสายหลักเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 กรุงเทพฯ - สุพรรณบุรี และใช้เป็นเส้นทางเชื่อมโยงโครงข่ายไปยังภูมิภาคต่างๆ อย่างทั่วถึง สามารถเป็นจุดรองรับนักท่องเที่ยวทั้งจากเมืองหลวงและส่วนภูมิภาคได้ในอนาคต ส่วนงานสาธารณูปโภคมี บางประการที่ควรได้รับการแก้ไข คือ ปริมาณการผลิตน้ำประปาที่ยังมีไม่เพียงพอกับความ ต้องการของประชาชน และควรรหาแหล่งผลิตน้ำประปาทดแทนแหล่งน้ำธรรมชาติซึ่งประสบ ปัญหาอยู่เนืองๆ รวมถึงการรองรับความเติบโตทางเศรษฐกิจ และการขยายตัวของชุมชนอัน เนื่องมาจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัด

นอกจากนี้ ยังเห็นว่าแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดควรจัดทำทั้งระบบ ไม่ใช่เลือกเฉพาะแหล่ง ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเลือกแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างหลากหลาย สำหรับ ข้อดีของจังหวัด คือ มีองค์ภาครัฐที่เข้มแข็ง ในการดำเนินกิจการเพื่อการท่องเที่ยวมาแล้วอย่างต่อเนื่อง และสามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวรองไว้ด้วยกัน ช่วยให้เกิด การกระจายจำนวนนักท่องเที่ยว และรายได้ไปยังแหล่งอื่นๆ อย่างทั่วถึง นอกจากนี้แหล่งท่องเที่ยว ประเภทด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแหล่งเดียวที่นักท่องเที่ยวต้องการชมมากที่สุด โดยเห็นว่าจังหวัดนั้น มากด้วยวัฒนธรรมอันหลากหลายของกลุ่มชน และแหล่งรวมความรู้ของเพลงพื้น บ้าน และศิลปหัตถกรรมแบบท้องถิ่น ดังนั้น สภาพความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดใน ปัจจุบันจึงมีลักษณะดังนี้ แหล่งท่องเที่ยวอันเกิดจากการพัฒนาของจังหวัด และมีความพร้อมด้าน การท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวที่จังหวัดได้พัฒนา โดยเฉพาะใน แหล่งพื้นที่ศึกษาซึ่งปัจจุบันกำลังประสบปัญหาความเสื่อมโทรมจากขาดการบริหารจัดการที่ดี

บทที่ 4

ความพร้อมในด้านความเป็นเมืองประวัติศาสตร์ : แหล่งโบราณสถานกับการศึกษาเชิงวิชาการ

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

ที่ตั้ง

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ตั้งอยู่ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี (ภาพที่ 1) บริเวณริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำสุพรรณบุรีด้านทิศตะวันตก ตำแหน่งของวัดตั้งอยู่กลางเมืองโบราณผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า และหันหน้าสู่แม่น้ำทางด้านทิศตะวันออก ซึ่งคล้ายกับผังเมืองสุโขทัยอันมีวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เสมือนเป็นศูนย์กลางแห่งจักรวาล โดยมีเขาพระสุเมรุเป็นที่สถิตของเจดีย์จุฬามณี นอกจากนี้ ในศิลาจารึกหลักที่ 1 สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช กล่าวถึงชื่อเมืองสุพรรณภูมิในฐานะเมืองอิสระ และมีเจ้านายปกครองตนเองโดยมิได้ขึ้นตรงต่อกรุงสุโขทัย แสดงให้เห็นว่าเมืองสุพรรณบุรีในปัจจุบันน่าจะมีการสร้างบ้านแปงเมืองมาแล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัย ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานทางโบราณคดีจากการขุดพบโบราณวัตถุสถานจากบริเวณเนินทางพระ อำเภอสามชุก เขตอำเภอเมืองและแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 17-19 จึงอาจกล่าวได้ว่าบริเวณฝั่งแม่น้ำท่าจีน ด้านทิศตะวันตกของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุนี้ คงเคยเป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณมาก่อนแล้ว ไม่น้อยกว่าพุทธศตวรรษที่ 18 หรือก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. 1893²⁵

สภาพทั่วไป (ภาพที่ 2)

เจดีย์รูปทรงปราสาท คือ เจดีย์ประธานของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ สุพรรณบุรี (ภาพที่ 3) มีอายุร่วมสมัยเคียงกันกับปราสาทในสมัยอยุธยาตอนต้น เช่นที่ วัดมหาธาตุ วัดพระราม วัดราชบูรณะ และวัดพุทธไสยาสน์ ลักษณะผังของปราสาทในสมัยนี้คือทางด้านทิศตะวันออกเป็นที่ตั้งของพระวิหาร ส่วนทางทิศตะวันตกคือพระอุโบสถ มีท้าววิหารขึ้นล้ำเข้ามาในบริเวณปราสาทประธาน และมีระเบียงคดล้อมรอบองค์ปราสาท หากแต่ปราสาทวัดพระศรีรัตนมหาธาตุนั้น แม้จะสร้างสอดคล้องตามแกนหลักเคียงกันก็ตาม คือ ทางทิศตะวันออกเป็นที่ตั้งของวิหารหลวง ซึ่งปัจจุบันได้ถูกสร้างขึ้นใหม่แทนรากฐานเดิม ทางด้านทิศตะวันตกคือพระอุโบสถ (ภาพที่ 4)

²⁵ วสันต์ เทพสุริยานนท์, การขุดค้นทางโบราณคดีวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ สุพรรณบุรี เอกสารประกอบสัมมนาประวัติศาสตร์โบราณคดีเมืองสุพรรณบุรี เรื่องทวารวดีถึงสุพรรณภูมิ : หลักฐานและข้อมูลใหม่ทางโบราณคดี วันที่ 16-17 กันยายน 2542, 7. (อัคราเนนา)

โดยไม่มีส่วนทำวิหารอื่นล้ำเข้ามาบริเวณปราสาทประธาน และไม่พบร่องรอยการสร้างระเบียงคด ล้อมรอบองค์ปราสาท มีเพียงการสร้างกำแพงก่ออิฐฉาบปูนขนาดเตี้ยๆ ด้านเดียวทางด้านทิศเหนือ ปัจจุบันกลายเป็นส่วนแบ่งเขตพื้นที่ของโบราณสถานและวัดออกจากกัน และเมื่อพิจารณาผังโดยรวมของปราสาทวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดสุพรรณบุรีแล้ว อาจกล่าวได้ว่ามีส่วนคล้ายคลึงกับ ผังปราสาทวัดจุฬามณี จังหวัดพิษณุโลก²⁶ สันนิษฐานว่าช่างคงต้องการลดรายละเอียดบางประการของผังลงให้เหลือเพียงส่วนสำคัญแกนหลักของวัดไว้เท่านั้น

นอกจากนั้น ยังมีศาสนสถานทั้งเก่าและใหม่ในสภาพที่สมบูรณ์ และพังทลายเต็มพื้นที่ตามแรงศรัทธาของเจ้าอาวาสและผู้อุปถัมภ์ ถัดมาในแนวเหนือและใต้ของพระวิหารหลวง เป็นที่ตั้งของเจดีย์ราชทรงแปดเหลี่ยมสององค์ ซึ่งล้วนผ่านการบูรณะจากกรมศิลปากรมาแล้วทั้งคู่ ส่วนทางด้านหน้าของพระอุโบสถมีคูน้ำขนาดใหญ่ปกคลุมด้วยวัชพืช และคงเคยเป็นแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคของวัดและชุมชนมาก่อนโดยชุมชนอยู่ถัดมาทางทิศใต้ รวมถึงมีวิหารน้อยหลายหลังสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูป และพระนอนขนาดใหญ่บริเวณด้านหน้าพระวิหารหลวง เป็นต้น (ภาพที่ 5-7)

ความพร้อมด้านการท่องเที่ยว : แหล่งโบราณสถานสำคัญ

พระปราสาทวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดสุพรรณบุรี คือ รูปแบบที่ผ่านการคลี่คลายมาแล้วในปราสาทแบบขอม โดยสร้างเป็นฐานบัวลูกฟักซ้อนกัน 4-5 ฐานรองรับส่วนของเรือนธาตุสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ โดยทางด้านทิศตะวันออกมีบันไดคอนกรีตซึ่งเป็นส่วนทำขึ้นใหม่ใช้เป็นทางขึ้นลงสู่เรือนธาตุ ส่วนทางเข้าที่เหลืออีกสามทางได้ก่ออิฐปิดเป็นประตูหลอกสำหรับงานประดับพระพุทธรูปปูนปั้น ลักษณะของเรือนธาตุคือมีมุมประธานขนาดใหญ่ แล้ววนาบด้วยมุมขนาดเล็กเหมือนกันทั้งสองด้านอย่างปราสาทในชุดคัน ส่วนหน้าบันทำเป็นจุ่มลวดซ้อนกันสองชั้น ปลายจุ่มประดับงานปูนปั้นรูปมกรคายนาคล้ายอิทธิพลเขมร ภายในเป็นรูปเทพนมประทับยืนและนั่งด้านละองค์ (ภาพที่ 8) หน้าบันแบ่งภาพเป็นสองตอน ภาพตอนล่างมีร่องรอยงานปูนปั้นรูปบุคคลพนมมือ ขณะที่ภาพตอนบนได้หลุดร่วงไปหมดแล้ว ภาพดังกล่าวชวนให้นึกถึงงานปูนปั้นเล่าเรื่องพุทธประวัติตอนหลังการตรัสรู้ เช่นที่หน้าบันทิศตะวันออกของวัดพระพายหลวง สุโขทัย²⁷ เหนือเรือนธาตุขึ้นไปคล้ายฟักข้าวโพด คือเรือนชั้นซ้อน หรือหมายถึงเรือนฐานันดร มีลักษณะของการสอดเข้าหากันตรงปลายสุด เหนือขึ้นไปคืออนุสาวรีย์ โลหะมักเป็นส่วนที่ทำขึ้นใหม่เสมอ ส่วนที่ตั้งเรียงรายโคจรรอบของเรือนชั้นแต่ละชั้นทำเป็น

²⁶ สันติ เล็กสุขุม, ปราสาทและลายปูนปั้นประดับวัดจุฬามณี (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง, 2539), 6.

²⁷ สันติ เล็กสุขุม, ศิลปะสุโขทัย (กรุงเทพฯ : คำนุสฤทธาการพิมพ์, 2540), 87.

เหลี่ยม เรียกว่า กติบขนุน ในปราสาทแบบขอมเรียกว่า บรรพแถลง หมายถึงชั้นวิมานจำลอง ลักษณะของกติบขนุนจะก่อติดกับแกนของปราสาท เพื่อป้องกันมิให้หักเปราะง่าย บนกติบขนุนมีร่องรอยปูนปั้นรูปหงส์หางทำเป็นลายคล้ายดอกไม้ การทำลายตลายนบนกติบขนุนเช่นนี้อาจทำให้ข้อสันนิษฐานของนายมานิต วัลลิโภคม²⁸ ที่ระบุว่า กติบขนุนของปราสาทสมัยอยุธยาตอนต้นมักไม่มีการประดับตลายน และนิยมแบบเนื้อเกลี้ยงๆ นั้น อาจคาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงได้ เพราะแท้ที่จริงแล้วข้อเสียดของงานประดับปูนปั้นคือไม่คงทน และหลุดร่วงได้ง่ายนั่นเอง (ภาพที่ 9)

นอกจากนี้ บริเวณด้านทิศเหนือและทิศใต้ของปราสาทประธาน (ภาพที่ 10) ยังมีอาคารก่ออิฐขนาดเล็กยื่นออกมาทั้งสองด้าน ศ.ดร.สันติ เล็กสุขุม เรียกว่า ปีก²⁹ ลักษณะของอาคารที่ยื่นออกมานี้ เป็นส่วนของปีกปราสาทที่เคยมีมาแล้วในปราสาทยุคต้น โดยฐานของปีกปราสาท มีลักษณะของการก่อชนฐานปราสาทประธาน (ภาพที่ 11) ซึ่งฐานมีความเหลื่อมล้ำกันค่อนข้างมาก แสดงให้เห็นว่าฐานของปีกปราสาทนี้น่าจะเป็นคนละฐานเดียวกับปราสาทประธาน ส่วนความสำคัญของปีกปราสาทคงสร้างขึ้นสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปเท่านั้น เพราะภายในอาคารปรากฏร่องรอยของฐานชุกชี และลักษณะของพระพุทธรูปคงหันพระพักตร์ออกจากปราสาทประธานทั้งสองด้าน

ส่วนการกำหนดอายุของปราสาทวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ยังไม่มีหลักฐานระบุชัดเจนว่าสร้างขึ้นในสมัยใดมีเพียงจารึกแผ่นลานทอง กล่าวนามถึงจักรพรรดิผู้สร้างและผู้ซ่อม ซึ่งผลการศึกษาของนักวิชาการทางประวัติศาสตร์ครั้งแรกๆ มีความคิดเห็นต่างกัน และท้ายที่สุดเมื่อนำเอาหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ศิลปะศึกษาร่วมกัน จึงมีความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า พระปราสาทวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ น่าจะสร้างขึ้นสมัยอยุธยาตอนต้น โดยนักประวัติศาสตร์ อาทิ ศ.ดร. ประเสริฐ ณ นคร ระบุว่า จักรพรรดิผู้สร้างน่าจะหมายถึงสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) ส่วนกษัตริย์ผู้ซ่อม คือ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถพระราชโอรส³⁰ ส่วนนักประวัติศาสตร์ศิลปะ ได้แก่ ศ.ดร. สันติ เล็กสุขุม ได้ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบ และงานประติมากรรมปูนปั้น ของปราสาทวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

²⁸ มานิต วัลลิโภคม, ศิลปะสมัยอยุธยา ศิลปะสมัยอยุธยา ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), 35.

²⁹ สันติ เล็กสุขุม, วัฒนธรรมของชั้นประดับตลายนและตลายนสมัยอยุธยาตอนต้น (กรุงเทพฯ: อัมรินทร์การพิมพ์, 2522), 17.

³⁰ กรมศิลปากร, โบราณคดี ประวัติศาสตร์ เมืองสุพรรณบุรี (กรุงเทพฯ: สารรังสรรค์, 2542), 35.

สุพรรณบุรี ว่ามีส่วนคล้ายคลึงกับปราสาทวัดจุฬามณี จังหวัดพิษณุโลก และบางลายคล้ายกับที่ วัดพระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง ประกอบกับปราสาทวัดจุฬามณีมีประวัติการสร้างที่ แน่นนอนว่าสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ คือประมาณ พ.ศ. 2006³¹ ดังนั้น จึงทำให้ เชื่อได้ว่า ปราสาทวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดสุพรรณบุรี น่าจะเป็นงานสร้างสมัยสมเด็จพระ บรมไตรโลกนาถ

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นของนักวิชาการท่านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับปราสาทวัดพระศรี รัตนมหาธาตุ จังหวัดสุพรรณบุรี อาทิ อาจารย์จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์³² กล่าวถึงปีก ปราสาทด้านทิศเหนือและทิศใต้โดยระบุว่าเจ้าสามพระยา หรือสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 สร้าง อุทิศถวายแก่พระราชบิดาคือสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และพระมารดาของพระองค์ ซึ่งผู้ศึกษา เห็นว่าข้อสันนิษฐานดังกล่าวหากกล่าวรวมถึงปราสาทประธานด้วยก็ยังไม่ยอมรับได้ แต่กระนั้น การ สร้างปราสาทวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เพื่อการอุทิศถวายพระราชบิดาและมารดา ยังถือว่ามี ความสำคัญน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับปราสาทวัดราชบูรณะ ที่เจ้าสามพระยาสร้างอุทิศถวายแก่เจ้ายี่ พระยาและเจ้าย้ายพระยาพระเชษฐาที่ชนข้างกันและสิ้นพระชนม์ ทั้งทำเลที่ตั้งซึ่งตั้งอยู่นอกราช ธานี ความสง่างามก็ดียกกว่าปราสาทวัดราชบูรณะ

ส่วนนายจรีก วิไลแก้ว นักโบราณคดี กรมศิลปากร กล่าวว่า ปราสาทวัดพระศรี รัตนมหาธาตุ สุพรรณบุรี คือปราสาทที่ตั้งเรียงกันสามองค์บนฐานไพทีเดียวกัน โดยมีอายุอยู่ร่วม สมัยเดียวกับปราสาทวัดพระพายหลวง จังหวัดสุโขทัย³³ ซึ่งข้อสันนิษฐานดังกล่าวหากเข้าใจถึง ลำดับพัฒนาการของปราสาทแล้ว จะทราบว่าปราสาทวัดพระพายหลวงจัดเป็นปราสาทแบบขอม มี อายุราวพุทธศตวรรษที่ 19 อันเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับปราสาทวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ลพบุรี ซึ่งเป็นต้นแบบของปราสาทในสมัยอยุธยาตอนต้น โดยสร้างขึ้นก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยาถึง 100 ปี ส่วนปราสาทวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ สุพรรณบุรีนั้น ได้ผ่านการคลี่คลายทางรูปแบบจากปราสาท ยุคต้นมาระยะหนึ่งแล้วทั้งรูปทรงที่สูงเพรียว การใช้วัสดุ และงานประดับตกแต่ง รวมถึงรายละเอียดของแผนผัง

³¹ สันติ เล็กสุขุม, ปราสาทและลายปูนปั้นประดับวัดจุฬามณี พิษณุโลก .1.

³² จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์, "เจดีย์สถานในสุพรรณบุรี" เอกสารการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง สุพรรณบุรี :ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรม ,13. (อัคราเนนา)

³³ จรีก วิไลแก้ว, เอกสารการขุดแต่งเจดีย์รายทรงแปดเหลี่ยมวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดสุพรรณบุรี . 6. (อัคราเนนา)

เจดีย์ราชทรงแปดเหลี่ยม

เจดีย์ราชทรงแปดเหลี่ยมสององค์ (ภาพที่ 12) ตั้งอยู่ด้านหน้าทิศตะวันออกของปราสาท โดยตั้งขนานพระวิหารหลวงทางทิศเหนือและทิศใต้ เจดีย์ทั้งสองมีขนาดและรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ตั้งอยู่ในผังแปดเหลี่ยมของฐานบัวลูกแก้วอกไก่ ซ้อนกัน 3 ฐาน ส่วนของเรือนธาตุมีการเจาะช่องเป็นคูหาสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูป เหนือขึ้นไปเป็นผังกลมรองรับองค์ระฆังปลีทอง และปลียอด งานบูรณะของกรมศิลปากรมีการทำผิกรูปร่างไปมาก แม้จะเข้าใจในความยุ่งยากที่จะรักษารูปแบบเดิมไว้ก็ตาม เช่น เจดีย์แปดเหลี่ยมทางด้านทิศใต้ ซึ่งถูกฉาบปูนปิดทั้งองค์ และตั้งแต่บริเวณผังกลมรองรับองค์ระฆังขึ้นไป มีลักษณะสอปูนไปด้านหลังอย่างไม่ได้สัดส่วนที่ถูกต้องเลย เช่นเดียวกับความพยายามเปลี่ยนแปลงฐานบัวลูกแก้วให้กลายเป็นฐานบัวลูกแก้วอกไก่ โดยเห็นร่องรอยของการทำเส้นนูนขนาดใหญ่ของแถบหน้ากระดานฐานบัวลูกแก้วเดิมให้เป็นอกไก่ รวมถึงตำแหน่งของอกไก่อก็ผิดไปจากความเป็นจริง

หากเดิมเจดีย์ราชทรงแปดเหลี่ยมนี้สร้างด้วยฐานบัวลูกแก้วก่อนการเปลี่ยนแปลง เจดีย์องค์นี้อาจสร้างขึ้นพร้อมกับปราสาทประธาน หรือสร้างในเวลาใกล้เคียงกันกับเจดีย์แปดเหลี่ยมบนฐานไพทีของปราสาทประธานวัดราชบูรณะ หากแต่เจดีย์ราชทรงแปดเหลี่ยม วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ มิได้ตั้งอยู่บนฐานเดียวกันเช่นวัดราชบูรณะ แต่ก็น่าเสียดายที่เจดีย์แปดเหลี่ยมทั้งสองวัดนี้ล้วนผ่านการบูรณะที่ไม่ถูกต้องมาแล้วทั้งคู่ ความสำคัญของเจดีย์ราชทรงแปดเหลี่ยมของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุถึงลำดับวิวัฒนาการ อาจกล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบที่ได้ผ่านการคลี่คลายมาแล้วจากยุคต้น โดยเฉพาะเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับเจดีย์วัดพระรูปและเจดีย์วัดไก่เตี้ย จังหวัดสุพรรณบุรี (ภาพที่ 13-14) ซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลกันมากนัก และสร้างมาก่อนราวพุทธศตวรรษที่ 19 ยกเว้นงานลวดลายประดับของวัดพระรูปส่วนใหญ่มีอายุราวครึ่งแรกพุทธศตวรรษที่ 34 เจดีย์แปดเหลี่ยมวัดพระรูปและวัดไก่เตี้ย ล้วนได้รับการถ่ายถอดรูปแบบมาแล้วจากเจดีย์แปดเหลี่ยมวัดพระแก้วเมืองสรรค์ จังหวัดชัยนาท (ภาพที่ 15) ที่มีลักษณะของเรือนชั้นซ้อนจากการได้รับอิทธิพลแบบรัตนเจดีย์ จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นเจดีย์แบบศิลปะหริภุญชัย³⁴ (ภาพที่ 16) โดยสันนิษฐานว่าคงได้รับการสืบทอดจากเจดีย์แบบหนึ่งสมัยทวารวดีในภาคกลางที่แพร่ขยายอิทธิพลขึ้นไป

เจดีย์แปดเหลี่ยมที่มีลักษณะเรือนชั้นซ้อนในยุคต้นทั้งจากวัดพระแก้วเมืองสรรค์ จังหวัดชัยนาท และวัดพระรูป จังหวัดสุพรรณบุรี ก็รูปแบบที่ย่นย่อลงแล้ว ซึ่ง น.ฉ. ปากน้ำ

³⁴ สันติ เล็กสุขุม, “เจดีย์วัดพระรูป อ. เมือง จ. สุพรรณบุรี หลักฐานใหม่ที่ค้นพบ” เมืองโบราณ 17,3 (กรกฎาคม-กันยายน, 2534) : 102-108.

³⁵ สันติ เล็กสุขุม, ศิลปะอยุธยา (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์, 2542) ,57.

เรียกเจดีย์ลักษณะนี้ว่า เจดีย์แบบอุ้งทอง อิทธิพลศิลปะปาละ³⁶ จนกระทั่งคลี่คลายมาเป็นเจดีย์แปดเหลี่ยมในรุ่นหลังเช่นที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ คือ การตัดความเป็นเรือนธาตุชั้นซ้อนของผังสี่เหลี่ยมลงเหลือเพียงผังแปดเหลี่ยมรองรับองค์ระฆัง จากเรือนธาตุที่ทำเป็นซุ้มจรนัมสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปเหลือเพียงการเจาะช่องเป็นคูหา บัลลังก์เหลี่ยมหายไปเหลือเพียงปล้องไฉน ส่วนงานประดับลวดลายที่เคยมีอย่างฟุ่มเฟือยในเจดีย์แปดเหลี่ยมยุคต้นกลายมาเป็นความเรียบง่าย รวมถึงฐานะของเจดีย์แปดเหลี่ยมจากเจดีย์ประธานเหลือเพียงเป็นเจดีย์ราย แต่อย่างไรก็ตามการสร้างเจดีย์แปดเหลี่ยมคงขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่นๆ เช่น อำนาจทางการเมืองการปกครอง ความนิยมและองค์ประกอบสิ่งก่อสร้างๆ

จากการศึกษาวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ สุพรรณบุรี ทั้งในส่วนของการศึกษารูปแบบตำแหน่งแผนผัง ลวดลายประดับ และอาคารขนาดเล็กสององค์ที่ตั้งขนานทางด้านทิศเหนือและทิศใต้ของปราสาทประธาน รวมถึงการศึกษาเจดีย์รายทรงแปดเหลี่ยม โดยหีบขอกในบางประเด็นมาศึกษาและบางประเด็นที่มีนักวิชาการได้ตั้งข้อสังเกตไว้ และกล่าวได้ว่า พระปราสาทวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ สุพรรณบุรี คงสร้างขึ้นในช่วงเวลาที่ห่างจากการสร้างปราสาทในยุคนั้นมาพอสมควรแล้ว ทั้งเรื่องของรูปแบบ แผนผัง และลวดลายประดับปูนปั้นๆ ซึ่งมีส่วนคล้ายคลึงกับปราสาทวัดจุฬามณี จังหวัดพิษณุโลก จึงสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นงานสร้างสมัยเดียวกันในสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เช่นเดียวกับเจดีย์รายทรงแปดเหลี่ยมสององค์ ที่ได้ผ่านการคลี่คลายมาแล้วเช่นกัน

ดังนั้น ในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถจึงเปรียบประจักษ์ยุคทองแห่งงานศิลปกรรมอีกช่วงเวลานึง นอกเหนือจากอำนาจทางการเมืองการปกครองที่สามารถแพร่ขยายออกไปอย่างกว้างขวางทั้งในดินแดนภาคกลางและภาคเหนือตอนบน ซึ่งส่งผลให้งานศิลปกรรมของวัดพระปราสาทวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดสุพรรณบุรี คือตัวแทนของท้องถิ่น และยังเป็นเครื่องหมายแห่งอำนาจทางการเมืองการปกครองของพระองค์ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-21

³⁶ น.ฉ ปากน้ำ, สมุดภาพประวัติศาสตร์สยามประเทศ: ศิลปะก่อนกรุงศรีอยุธยา (กรุงเทพฯ: ศรีบุญอุตสาหกรรมการพิมพ์ , 2541), 61.

วัดแค

ที่ตั้ง

วัดแค ตั้งอยู่บ้านเก่า หมู่ที่ 1 ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยอยู่ถัดจากวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ไปทางทิศเหนือประมาณ 800 เมตร และอยู่ติดกับแม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำสุพรรณบุรีทางด้านทิศตะวันออก (ภาพที่ 17)

สภาพทั่วไป

วัดแค (ภาพที่ 18) เป็นวัดขนาดเล็กและมีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยเป็นเขตพุทธาวาส และสังฆาวาส* โดยมีพระอุโบสถตั้งเป็นประธานอันเป็นแกนหลักของวัด ก่อนที่จะถูกอาคารถาวรวัดอื่นๆ สร้างขึ้นอย่างไม่เป็นระเบียบและไร้คุณค่าดังที่เห็นในปัจจุบัน โดยอุโบสถหันหน้าสู่แม่น้ำท่าจีนทางด้านทิศตะวันออก ส่วนทางด้านทิศตะวันตกเป็นที่ตั้งของอาคารไม้ขนาดเล็กสำหรับใช้เป็นสถานที่จำหน่ายวัดอุ้มงคของหลวงคางคก ศาลหลวงคางคกตั้งอยู่ใกล้กัน ถัดมาเป็นอาคารหลังคาคลุมรอยพระพุทธรูปที่ร้อย และบริเวณเดียวกันมีช่องทางเดินเท้าผ่านประตูรั้วไม้เข้าไป คือ ที่ตั้งของเรือนขุนแผนหรือคุ้มขุนแผน ลักษณะเป็นเรือนไทยภาคกลาง และคันทะขามขนาดใหญ่ชาวบ้านเรียกว่าคันทะขามยักษ์ นอกจากนี้ บริเวณโดยรอบจัดให้เห็นสวนสาธารณะเพื่อการพักผ่อนและลานวัฒนธรรมสำหรับจัดกิจกรรมต่างๆ

ความพร้อมด้านการท่องเที่ยว : แหล่งโบราณสถานสำคัญ

วัดแค เป็นวัดสำคัญแห่งหนึ่งในเหตุการณ์วรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งได้รับการประพันธ์ขึ้นใหม่ในรัชกาลที่ 2 และแล้วเสร็จในรัชกาลที่ 4³⁷ โดยประพันธ์ตามเค้าโครงเดิมซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสันนิษฐานว่าเรื่องนี้จะแต่งขึ้นแล้วในสมัยอยุธยาตอนต้น โดยนำเอาจากเหตุการณ์ของสงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยากับเมืองเชียงใหม่และเมืองเชียงทองนำมาเป็นฉากเหตุการณ์ของตัวละคร และสมเด็จพระพันวษาน่าจะหมายถึง สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2³⁸ บทประพันธ์เรื่องขุนช้างขุนแผนฉบับกรุงรัตนโกสินทร์นี้

* เขตพุทธาวาส หมายถึง ขอบเขตบริเวณส่วนสำคัญที่สุดของวัดให้เป็นพื้นที่สำหรับพระสงฆ์ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เขตสังฆาวาส หมายถึง ขอบเขตบริเวณพื้นที่ส่วนหนึ่งของวัดกำหนดให้เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์ อ้างถึง สมคิด จิระทัศนกุล, วัด:พุทธศาสนาสถาปัตยกรรมไทย (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), 31-32.

³⁷ กรมศิลปากร, พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี, 112.

³⁸ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, “ตำนานเสภา,” เสภาขุนช้างขุนแผน, พิมพ์ครั้งที่ 13 (ธนบุรี: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2513), 3-5.

ได้ใช้ฉากสถานที่ในเมืองสุพรรณบุรีเป็นฉากของเหตุการณ์ อาทิ ตอนกำเนิดพลายแก้ว กล่าวถึง ตำบลท่าพี่เลี้ยง ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำท่าจีน อันเป็นถิ่นฐานเดิมของตัวละครเอกของเรื่อง อาทิ ครอบครวนางพิม รวมถึงสถานที่อื่นๆเช่น วัดป่าเลไลยก์ วัดแค เป็นต้น ทั้งยัง สอดแทรกวิถีชีวิต ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีของคนในท้องถิ่นเมืองสุพรรณบุรี จนกระทั่งเสภาเรื่องนี้ได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสร ให้เป็นเลิศประเภทกลอนเสภาในรัชกาลที่ 6³⁹

นอกจากความสำคัญในเรื่องขุนช้างขุนแผนแล้ว วัดแค ยังเป็นสถานที่ที่อยู่บนเส้นทาง การเดินทางของสุนทรภู่ในโคลงนิราศสุพรรณ ซึ่งประพันธ์เมื่อพ.ศ. 2376⁴⁰ ดังนั้น วัดแค น่าจะ สร้างขึ้นระหว่างสมัยอยุธยาตอนปลายถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งสอดคล้องกับพระอุโบสถหลังเก่า ขนาดย่อม (ภาพที่ 19) ลักษณะเป็นอาคารก่ออิฐมีประตูทางเข้าทางเดียวด้านทิศตะวันออกของแม่น้ำท่าจีน ผนังปูนทั้งสองด้านมีการเจาะทำเป็นช่องหน้าต่างผนังละหนึ่งบานและอยู่ในลักษณะ เหลื่อมกัน ช่องหน้าต่างมีขนาด ไม่ใหญ่มากและเรียบง่าย พอให้มีแสงสว่างผ่านจากภายนอกเข้าไป หลังคาปีกนก ไม่มีการประดับด้วยช่อฟ้า ใบระกา และหางหงส์ เข้าใจว่าน่าจะหลุดร่วงหรือ พุกร่อนไปหมดแล้วเพราะใช้ไม้เป็นโครงสร้าง เช่นเดียวกับกับภาพประติมากรรมปูนปั้นเหนือ ครอบประตูทางเข้า มีเค้าโครงการประดับแบบจีนส่วนหน้าบันทำเป็นฝาปะกนแบบเรือนไทย

ส่วนบริเวณด้านนอกทางด้านทิศตะวันตก อยู่ตรงประตูทางเข้าสร้างเป็นอาคารหลังคา คลุมประดิษฐานพระพุทธรูปหล่อด้วยโลหะเข้าใจว่าน่าจะสร้างขึ้นในสมัยหลัง (ภาพที่ 20) พระพุทธรูปนี้ มีความหมายหมายถึงการประทับรอยพระบาทของพระอริศตพุทธเจ้า 4 องค์ใน จำนวนพระอริศตพุทธเจ้า 27 องค์ ซึ่งหมายถึงพระพุทธรูปเจ้าศากยมุณีเมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระ โภริสัตว์ โดยเริ่มจากรอยพระบาทด้านนอกสุดซึ่งมีขนาดใหญ่ เรื่อยไปจนถึงรอยพระบาทซึ่ง มีขนาดเล็กที่สุดด้านใน ได้แก่พระอริศตพุทธเจ้าพระกฤษณ์โธ พระโกนาคมนโธ พระกัสสโป และพระพุทธรูปองค์ปัจจุบัน คือพระศากยโคดม⁴¹ ถัดออกมาทางทิศตะวันออกของวัด มีทาง เดินเท้าผ่านรั้วไม้เป็นที่ตั้งของดินมะขามใหญ่หรือชาวบ้านเรียกว่าดินมะขามยักษ์ แผ่กิ่งก้านสาขา ทั่วบริเวณ วัดรอบต้นประมาณ 8.50 เมตร (ภาพที่ 21) โดยเชื่อกันว่าขุนแผนขณะบวชเป็น สามเณร ได้มาเรียนวิชาเวทมนต์คาถาจากอาจารย์คง วัดแค ซึ่งเคยเป็นเพื่อนกับบิดาโดยขุนแผน ได้ใช้ใบมะขามจากต้นนี้เสกให้เป็นตัวต่อตัวแดนดั่งมีข้อความว่า

³⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁴⁰ กรมศิลปากร, พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี, 112.

⁴¹ กรมศิลปากร, พระอริศตพุทธเจ้า (ม.ป.ท., 2527), 1.

สกคท้พจ้บพลท้งปลุกผี
ป้ดม้งก้าบ้งคนทนททาน
ท้งพิช้ชสงครามล้่วนควมรู้
ฤกษ์ยานาท้ทูกล้่งไป

ผูกพชนค้ฤทธีค้่าแหงหาญ
สะเดาะคาลโช้กญแจประจ้กษ้ใจ
อาจจะปราบศ้ครุไม่สู้ได้
ท้งเสกโถมะขามเป็นค้อแดน⁴²

และในบริเวณเดียวกันเป็นที่ตั้งของคุ้มขุนแผน หรือเรือนขุนแผน (ภาพที่ 22) ทางจังหวัดได้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2525 ลักษณะเป็นเรือนไทยภาคกลางโบราณสร้างเลียนแบบคุ้มขุนแผน จังหวัดอยุธยาแต่มีขนาดเล็กกว่า โดยใช้เป็นสถานที่พักผ่อน และจัดกิจกรรมลานวัฒนธรรม (ภาพที่ 23) เพื่อรำลึกถึงขุนแผนเมื่อครั้งหนึ่งมาอาศัยอยู่ที่วัดแห่งนี้ ปัจจุบัน วัดแค นอกจากจะเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปในฐานะสถานที่แห่งหนึ่งในเหตุการณ์ของวรรณกรรม เรื่องขุนช้างขุนแผน ยังเป็นสถานที่ให้เช่าวัตถุมงคลของหลวงตากงตามชื่อเรียกเดิม นอกจากนี้ ทางจังหวัดได้เพิ่มความสำคัญ และกลายเป็นความภาคภูมิใจของชาวเมืองสุพรรณบุรี ด้วยการนำเอาชื่อของตัวละครมาตั้งเป็นชื่อของ ถนน ตรอก ซอย สะพาน ฯลฯ ตามสถานที่ต่าง ๆ ในเขตเมืองสุพรรณบุรี

⁴² สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาคำรงราชานุภาพ, เสภาขุนช้างขุนแผน, 3-5.

วัดพระอินทร์

ที่ตั้ง

ตั้งอยู่ถนนสมภารคง ตำบลรั้วใหญ่ จังหวัดสุพรรณบุรี ของฝั่งแม่น้ำท่าจีนด้านทิศตะวันตก โดยมีระยะทางห่างจากวัดพระศรีรัตนมหาธาตุไปทางทิศเหนือประมาณ 2 กิโลเมตร (ภาพที่ 24)

สภาพทั่วไป

วัดพระอินทร์ เป็นเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมมีขนาดเล็ก ผ่านการบูรณะจากกรมศิลปากรมาแล้ว สภาพปัจจุบันถูกปกคลุมด้วยวัชพืช แลเห็นเพียงส่วนเหนือเรือนธาตุขึ้นไป ส่วนพื้นที่โดยรอบเป็นที่ตั้งชุมชน และพื้นที่เกษตรกรรม (ภาพที่ 25-26)

ความพร้อมด้านการท่องเที่ยว : แหล่งโบราณสถานสำคัญ

เจดีย์วัดพระอินทร์ เป็นเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม (ภาพที่ 27) ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมรองรับเรือนธาตุแปดเหลี่ยมทำเป็นจุ่มจระนัมสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูป ซึ่งปัจจุบันไม่เหลือร่องรอยแล้ว จากเอกสารทางวิชาการของนายจารึก วิไลแก้ว นักโบราณคดี กล่าวว่า พระพุทธรูปที่ประดิษฐานอยู่ภายในจุ่มจระนัมที่ยังพอหลงเหลืออยู่นั้นเป็นพระพุทธรูปหินปูนปั้น ครองจีวรห่มเฉียงปลายสังฆาฏิทำเป็นเขี้ยวตะขาบ พระเศียรและพระกรทั้งสองหักไปหมดแล้ว⁴³ จากคำกล่าวข้างต้นชวนให้สันนิษฐานได้ว่า พระพุทธรูปหินในจุ่มจระนัมของวัดพระอินทร์อาจเป็นพระพุทธรูปปางประทานอภัย ซึ่งน่าจะมีส่วนคล้ายคลึงกับพระพุทธรูปด้านขวาและด้านซ้ายในจุ่มเจดีย์วัดพระแก้ว เมืองสรรค์ จังหวัดชัยนาท (ภาพที่ 28) เนื่องจากเจดีย์แปดเหลี่ยมในเมืองสุพรรณบุรี ต่างได้รับแรงบันดาลใจจากเจดีย์ดังกล่าวผ่านมายังเจดีย์วัดพระรูปแล้วทั้งสิ้น ประกอบกับการแพร่อำนาจทางการเมืองการปกครองสมัยราชวงศ์สุพรรณภูมิที่ขึ้นไปยังเมืองสรรค์บุรี น่าจะเป็นส่วนสำคัญของการรับหรือถ่ายทอดรูปแบบศิลปกรรมซึ่งกันและกัน

ถัดขึ้นไปจากเรือนธาตุในผังแปดเหลี่ยม มีการเจาะช่องสี่เหลี่ยมขนาดเท่ากัน แต่ละช่องมีเสาดัดคั่นคล้ายเป็นอาคารจำลองเช่นเดียวกับวัดสนามชัย จังหวัดสุพรรณบุรี (ภาพที่ 29) แต่มีขนาดของช่องเล็กกว่า สันนิษฐานว่าทำขึ้นเพื่อประดับงานปูนปั้น และคงหลุดร่วงไปหมดแล้ว จากนั้นจึงเป็นผังกลมรองรับองค์ระฆังขนาดเล็ก บัลลังก์ ส่วนเหนือขึ้นไปซึ่งหักไปแล้วนั้น คือปล้องโถง และปลียอด ส่วนแผนผังของเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมวัดพระอินทร์นี้ คงสร้างขึ้นเป็นเจดีย์ประธานเหมือนกับอีกหลายวัดในเขตเมืองสุพรรณบุรีเช่นที่ วัดพริก วัดมรกต วัดแร้ง หรือวัดการ้อง เป็นต้น ดังนั้น ส่วนที่อยู่ทางด้านหน้าของเจดีย์องค์นี้ ซึ่งถูกหญ้าปกคลุม

⁴³ จารึก วิไลแก้ว, “กลุ่มเจดีย์แปดเหลี่ยมเมืองสุพรรณบุรี” รวมบทความวิชาการ 72 พรรษาท่านอาจารย์ น.จ. สุภัทรทิศ ศิลฤๅณ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์แผนศพรันต์ตั้งเซนเตอร์, 2538), 246.

น่าจะเป็นส่วนของวิหารสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูป อันเป็นลักษณะของผังที่ยังคงยึดตามแบบแผนการสร้างวัดที่สืบต่อกันมาในสมัยอยุธยาตอนต้น

เจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม วัดพระอินทร์ คือเจดีย์อีกรูปแบบหนึ่งที่พบในเมืองสุพรรณบุรี และมีรูปแบบที่ขยับย่อลงแล้วจากเจดีย์แปดเหลี่ยมในยุคต้นเช่นที่วัดพระรูป ซึ่ง น.ณ ปากน้ำ กำหนดอายุของเจดีย์ในลักษณะเช่นนี้เป็นสมัยอโยธยาหรือก่อนพุทธศตวรรษที่ 19⁴⁴ ส่วนเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมสมัยหลังที่พบในเมืองสุพรรณบุรี มักเริ่มให้ความสำคัญส่วนองค์ระฆังและปล้องโฉนจนมีขนาดใหญ่ เช่นเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมบางองค์คือที่วัดแจ้ง (ภาพที่ 30) รวมถึงการปรากฏมาลัยเถาใต้องค์ระฆัง ซึ่งต่างไปจากรูปแบบเดิม ซึ่งทั้งหมดนี้น่าจะสะท้อนให้เห็นถึงการคลี่คลายทางรูปแบบจากเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมในเมืองสุพรรณบุรี มาเป็นเจดีย์แบบทรงระฆัง ประมาณพุทธศตวรรษที่ 20-21⁴⁵

คั้งนั้นเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมที่วัดพระอินทร์ และเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมที่พบในเขตเมืองสุพรรณบุรี คงเป็นภาพสะท้อนถึงบทบาททางการเมืองการปกครองของราชวงศ์สุพรรณภูมิในช่วงสมัยอยุธยาตอนต้นได้เป็นอย่างดี ทั้งเจดีย์แปดเหลี่ยมในฐานะเจดีย์ประธานและเจดีย์ราย ล้วนต่างก็ได้รับอิทธิพลทางรูปแบบเดียวกันจากเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมในยุคต้นจากวัดพระแก้วเมืองสวรรค์ จังหวัดชัยนาท และที่วัดพระรูป จังหวัดสุพรรณบุรี จากนั้นเจดีย์ทรงนี้ก็คงเริ่มหมดความสำคัญลงเมื่อเจดีย์ทรงระฆังอิทธิพลศิลปะลังกาแพร่หลายเข้ามาในดินแดนภาคกลาง และที่เมืองสุพรรณบุรีก็พบอยู่หลายองค์ เช่นที่วัดหุมนุมสงฆ์ เป็นต้น

⁴⁴ น.ณ ปากน้ำ, สมุดภาพประวัติศาสตร์สยามประเทศ: ศิลปะก่อนกรุงศรีอยุธยา, 57.

⁴⁵ สันติ เล็กสุขุม, ศิลปะอยุธยา, 75.

วัดพระลอย

ที่ตั้ง

ตั้งอยู่บนถนนสมภารคง ตำบลกริ้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ห่างจากวัดหนองพุทราจตุร 300 เมตร และอยู่ห่างจากตัวเมืองมาทางทิศตะวันตกของแม่น้ำท่าจีนประมาณ 3 กิโลเมตร (ภาพที่ 31)

สภาพทั่วไป

วัดพระลอยเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เนื่องจากตั้งอยู่ริมฝั่งน้ำท่าจีนหรือแม่น้ำสุพรรณบุรี และเป็นแหล่งรวมฝูงปลานานาชนิดตามโครงการอนุรักษ์ปลาน้ำจืดของประมงจังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งยังได้สัมผัสบรรยากาศวิถีชีวิตของผู้คน และสภาพบ้านเรือนไทยภาคกลางสองฝั่งแม่น้ำ จึงเป็นแรงบันดาลใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนจังหวัดสุพรรณบุรีอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ (ภาพที่ 32)

ความพร้อมด้านการท่องเที่ยว:แหล่งโบราณสถานสำคัญ

วัดพระลอย ยังไม่มีหลักฐานทางเอกสารที่ระบุประวัติการสร้างที่แน่นอน และในคราวที่สุนทรภู่เดินทางมาก็มิได้กล่าวถึงสถานที่แห่งนี้ไว้แต่ประการใด ปัจจุบันภายในพื้นที่ของวัด นอกจากอาคารถาวรวัตถุที่สร้างขึ้นใหม่อย่างไร้ทิศทางแล้ว ยังเป็นที่ตั้งของพระอุโบสถเก่า โดยทางวัดได้สร้างเป็นอาคารก่ออิฐฉาบปูนหลังใหม่ครอบพระอุโบสถหลังเดิมไว้ ที่มีสภาพพังทลายทั้งหลังเหลือเพียงผนังทั้งสองด้านซึ่งก็ไม่สมบูรณ์มากนัก (ภาพที่ 33) ส่วนฐานก่ออิฐฉาบปูนหลุดกระเทาะร่วงไปเกือบหมดแล้ว พอจะเห็นเค้าโครงเดิมของอาคารขนาดใหญ่หลังนี้ได้ว่าสร้างเป็นแบบฐานบัวคว่ำบัวหงาย (ภาพที่ 34) ผนังทั้งสองด้านมีการเจาะช่องหน้าต่างผนังละ 2-3 บานมีประตูทางเข้าทางเดียวหันหน้าสู่แม่น้ำท่าจีนตามเส้นทางสัญจรของชุมชนก่อนจะเปลี่ยนมาใช้ถนนแทน ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปแบบสมัยใหม่ (ภาพที่ 35) ผนังด้านซ้ายมีหน้าบันจำหลักไม้ตั้งอยู่ จำหลักเป็นรูปเทพนมล้อมรอบด้วยลายแบบผสมระหว่างลายก้านขดตรงปลายทำเป็นลายกนกเปลว (ภาพที่ 36) เข้าใจว่าคงเป็นหน้าบันของพระอุโบสถหลังนี้มาแต่เดิม เช่นเดียวกับโบสถ์มหาจินตพิลาศเป็นลายดอกกลม ด้านล่างทำเป็นลายดอกกลมสลักรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ฝีมือไม่ประณีตมากนัก

ด้านนอกพระอุโบสถติดกับลำน้ำท่าจีน มีเจดีย์ขนาดเล็กรูปแบบค่อนข้างแปลกคล้ายเจดีย์มอญ (ภาพที่ 37) มีสภาพพังทลายเกรงว่าสักวันหากไม่มีการบูรณะซ่อมแซมอาจพังลงแม่น้ำได้ สันนิษฐานว่าคงเป็นงานสถาปัตยกรรมของช่างพื้นเมือง ซึ่งพบอยู่หลายองค์ในเมืองสุพรรณบุรี ถัดมาทางด้านหน้าติดกับช่องทางเดินลงสู่แพให้อาหารปลา (ภาพที่ 38) เป็นที่ตั้งของพระวิหารสมัยใหม่ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปนาคปรก ชื่อว่า “พระลอย” ตามชื่อวัด (ภาพที่ 39) โดยมีผู้กล่าวกันว่าเป็นพระลอยนำมาติดฝั่ง ทางวัดจึงอัญเชิญขึ้นประดิษฐานครบ

จนทุกวันนี้โดยทางวัดได้ทำพิธีทองปิดทับทั้งองค์ ลักษณะของพระพุทธรูปขนาดปรกองค์นี้ทำมาจากหินทราย ศิลปะลพบุรี ราวพุทธศตวรรษที่ 18 เป็นพระพุทธรูปสมาธิประทับบนขนคานา ลักษณะสอบปลายเข้าซ้อนหากัน 3 ชั้น พระพักตร์ค่อนข้างเหลี่ยม พระเนตรเหลือบลงต่ำ ไม่หลับสนิทอย่างอิทธิพลเขมรประเทศกัมพูชา พระโอษฐ์ยิ้มเล็กน้อยแสดงถึงความเมตตา ปากหนาไม่แบน พระเมาลีทำเป็นรูปกลีบบัวซ้อนเรียงกัน 3 ชั้น ตรงปลายผายออกไม่ทำเป็นรูปทรงกระบอก พระรัศมีรูปดอกบัวตูม ครองจีวรห่มเฉียง ชายสังฆาฏิอยู่เหนือพระอังสาซ้าย มีขนาดใหญ่ยาวเกือบจรดพระนาภีและปลายตัดกันเป็นเส้นตรง ซึ่ง อาจารย์มนัส โอภากูล⁴⁶ กล่าวว่าพระพุทธรูปขนาดปรกนี้เป็นของวัดป่าบัว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งพบอยู่หลายองค์ (ภาพที่ 40) องค์หนึ่งจัดแสดงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี (ภาพที่ 41) และเมื่อได้ศึกษาเปรียบเทียบพระพุทธรูปทั้งสององค์แล้วพบว่ามียุคก่อนข้างคล้ายคลึงกันทั้งรูปแบบ ขนาดความสูงและเนื้อวัสดุ ส่วนที่เห็นแตกต่างไปก็คือพระพักตร์ของวัดพระลอยจะแบนกว้างกว่า อย่างไรก็ตามพระพุทธรูปทั้งสองนี้ล้วนสร้างจากฝีมือช่างท้องถิ่น ทำให้มีรูปแบบบางประการต่างไปจากศิลปะเขมร ที่ประเทศกัมพูชา

ดังนั้น พระลอยองค์นี้น่าจะถูกเคลื่อนย้ายมาจากที่อื่น เนื่องจากยังไม่มีหลักฐานใดที่แสดงให้เห็นว่าวัดพระลอยมีอายุอยู่ร่วมสมัยเดียวกับอิทธิพลเขมรแบบบายน และจากการศึกษาโบราณวัตถุสถานที่ปรากฏภายในวัด ประกอบกับข้อมูลการเดินทางของสุนทรภู่ข้างต้น น่าจะทำให้เชื่อได้ว่าวัดพระลอยอาจสร้างขึ้นหลังจากที่สุนทรภู่เดินทางมาเยือนสุพรรณบุรี คือหลังพ.ศ. 2379 หรือหลังสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นไปแล้ว

จากโบราณสถาน และโบราณวัตถุที่พบภายในวัดพระลอย ล้วนเป็นสมบัติล้ำค่ายิ่งกว่าสิ่งทีวัดสร้างขึ้นแบบสมัยใหม่ทั้งอาคารถาวรวัตถุ หรือประติมากรรมหลากหลายรูปแบบ และสีดินเต็มพื้นที่หาความงดงามและคุณค่าไม่ได้ วัดซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นแหล่งรักษามรดกวัฒนธรรมของชาติ ไม่มีจิตสำนึกในการดูแลรักษาสมบัติของชาติแล้ว คงเป็นเรื่องน่าเสียดายอย่างยิ่ง เพราะ โบราณวัตถุสถานสำคัญของชาติส่วนใหญ่ล้วน ตั้งอยู่ภายในวัดทั้งสิ้น หากวันนี้ยังไม่ช่วยกันทั้งวัด ชุมชน องค์กรรัฐ และยังคงปล่อยให้พังทลายไปตามกาลเวลาอย่างน่าเสียดาย เมืองสุพรรณบุรีก็คงไม่ต่างจากเมืองใหม่ที่มีอายุไม่กี่ศตวรรษ หากใช่เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานนับพันปีมาแล้วไม่

⁴⁶ สัมภาษณ์นายมนัส โอภากูล, นักวิชาการท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี, 7 สิงหาคม 2544.

วัดหน่อพุทธางกูร

ที่ตั้ง

วัดหน่อพุทธางกูร (ภาพที่ 42) ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำสุพรรณบุรีหรือแม่น้ำท่าจีน บ้านพูลหวง ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ห่างจากตัวจังหวัด ไปทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ประมาณ 3 กิโลเมตร จากหลักฐานทางด้านเอกสารไม่พบว่ามี การสร้างวัดขึ้นตั้งแต่เมื่อใด สันนิษฐานว่าน่าจะสร้างขึ้นสมัยอยุธยาตอนปลายถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เดิมมีชื่อว่า วัดมะขามหน่อ จนกระทั่งพระครูสุวรรณวรคุณ (คำ จนทโชโต) เจ้าอาวาสเปลี่ยนชื่อเป็น วัดหน่อพุทธางกูร ครบจนถึงปัจจุบัน⁴⁷

สถาปัตยกรรมทั่วไป

พระอุโบสถ (ภาพที่ 43) สร้างเป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าก่ออิฐถือปูน ฐานมีลักษณะแอ่นโค้งปากตะเกียบ พระอุโบสถหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ด้านหน้าทำเป็นมุขยื่นออกมา มีเสาสี่เหลี่ยมรองรับบัวหัวเสาแบบบัวแฉก หน้าบันด้านล่างประดับลายกระจังรวนติดกระจงกลี ด้านบนประดับลายใบไม้รูปสามเหลี่ยมจำหลักไม้ ภายในพระอุโบสถมีภาพจิตรกรรมฝาผนัง ตรงกลางห้องประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัยบนฐานชุกชีแบบฐานสูงเพดานประดับด้วยดาวเพดาน หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผาประดับด้วยช่อฟ้า ใบระกา นาคลำยอง นอกจากนี้บริเวณโดยรอบยังเป็นพื้นที่ของพระอุโบสถหลังใหม่ ศาลาการเปรียญ โรงเรือน และสิ่งก่อสร้างอื่นๆ บางหลังยังคงความงดงามของพระอุโบสถเก่า

ความพร้อมด้านการท่องเที่ยวแหล่งโบราณสถาน

การศึกษาภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดหน่อพุทธางกูร แบ่งความสำคัญของภาพออกเป็น ส่วนๆ เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาและสร้างความเข้าใจที่ชัดเจน

ลำดับเรื่องของเนื้อหา ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดหน่อพุทธางกูร สามารถแบ่งภาพจิตรกรรมออกเป็น 2 ส่วน คือ (ภาพที่ 44)

- จิตรกรรมฝาผนังด้านนอกอาคาร (ภาพที่ 45) ผนังบริเวณประตูทางเข้าทางทิศตะวันออก ขึ้นไปจนจรดขอบด้านบน และด้านล่างมีการเขียนภาพจิตรกรรมทั้งที่เขียนเสร็จแล้วและยังเป็นภาพร่างด้วยดินสอ ตรงกลางเหนือกรอบประตูเป็นงานสถาปัตยกรรมจำลองเจดีย์จุฬามณี อยู่ในกรอบเส้นสินเทารูปสามเหลี่ยมพื้นสีแดง กรอบเส้นสินเทาทำหน้าที่แบ่งภาพและเรื่องออกจากกัน ได้แก่ ภาพด้านขวา เขียนเรื่องคนธรรพ์วิทายาธระเหาะ หันหน้าเข้าหาเจดีย์จุฬามณี ผนัง ถัด

⁴⁷ กรมศิลปากร, รายงานการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังวัดหน่อพุทธางกูร จังหวัดสุพรรณบุรี , 7.

ลงมาด้านเดียวกันเขียนเป็นภาพร่างด้วยดินสอ เขียนยังไม่เสร็จบางภาพมีการเขียนทับจากผู้ชอบทำลาย ภาพดังกล่าวเขียนเป็นภาพเทพชุมนุมในท่าพนมมือหันหน้าสู่เจดีย์จุฬามณี คงตั้งใจเขียนเลียนแบบจากด้านหลังพระประธานซึ่งอยู่ภายในพระอุโบสถ (ภาพที่ 46) ภาพด้านซ้ายเขียนภาพคันทน์าริผลมีเหล่านักสิทธิ์วิทยากรกำลังสอยผล ตามคติเรื่องไตรภูมิว่าด้วยชมพูทวีปและป่าหิมพานต์ ฉะนั้น จิตรกรรมฝาผนังด้านนอกอาคารนี้ สันนิษฐานว่าน่าจะเขียนขึ้นภายหลังจากการเขียนภาพด้านในเสร็จแล้ว และคงเป็นช่างคนละกลุ่มกับช่างเขียนด้านใน เพราะมีฝีมือด้อยกว่ากันมาก แต่อย่างไรก็ตามการเขียนภาพจิตรกรรมไว้ด้านนอกพระอุโบสถนี้ มักพบในงานจิตรกรรมฝาผนังของสิมในอีสาน ⁴⁸

- จิตรกรรมฝาผนังด้านในอาคาร แบ่งพื้นที่การเขียน ดังนี้ ผนังด้านบนทั้งสี่เขียนเรื่องคณธรรพวิทยากรเหาะ และเทพชุมนุมถือดอกไม้ หันหน้าหาพระประธานและพระเจดีย์จุฬามณี ด้านล่างระหว่างช่องหน้าต่างเขียนภาพเล่าเรื่องทศชาติชาดก และพุทธประวัติ เริ่มจากผนังด้านตะวันออก เขียนเรื่องพระเคเมียวชาดก เรื่อยไปจนถึงพรมชาดก ส่วนผนังด้านทิศเหนือ เขียนภาพตอนวิสูตรชาดก และตอนมหาเวสสันดรชาดก เรื่อยไปจนถึงผนังด้านทิศตะวันตก ส่วนมุมผนังทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือตรงกรอบหน้าบันของซุ้มประตู มีเลขอารบิก 1848 มีภาษาอังกฤษคำว่า BANGO ซึ่งตรงกับปี พ.ศ. 2391 ตรงกับในรัชกาลที่ 3 คำว่า BANGO น่าจะหมายถึง ชื่อกรุงเทพฯ ในปัจจุบัน สันนิษฐานว่า น่าจะเป็นการระบุถึงปีการสร้างวัด หรือการเขียนภาพจิตรกรรม ส่วนผนังด้านใต้ของประธาน เขียนรูปพระจุฬามณีภายในกรอบเส้นสินเทาขนาดใหญ่ ช่วยทำให้องค์พระประธานดูเด่นมีสง่ามาก โดยมีหมู่เทพยดานางฟ้าประนมมือถือช่อดอกไม้ หันหน้าสู่พระประธานแสดงความเคารพ ซึ่งช่อดอกไม้นี้อาจใช้แทนเส้นสินเทาเพื่อแบ่งภาพและละสายตาออกจากภาพแต่ละภาพ ด้านล่างของผนังด้านซ้ายเขียนภาพตอนเจ้าชายสิทธิหัตถะเสด็จออกมหาวิเนษกรรมณ์ ด้านขวาเขียนตอนนางสุทธาภาดาวยข้ามภูเขา และตอนพระมหาบุรุษทรงลอยผกาทอง อนึ่งการที่ช่างเลือกเขียนรูปเจดีย์จุฬามณีแทนการเขียนเรื่องไตรภูมิเพราะต้องการลดรายละเอียดของเรื่องลงซึ่งมีมากและช่วยประหยัดพื้นที่ และจากการศึกษาวิเคราะห์ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดหนองพุทธรังสามารถแยกประเด็นสรุป ดังนี้

1. การจัดวางองค์ประกอบภาพ

การจัดวางองค์ประกอบภาพของวัดหนองพุทธรัง ยังคงยึดตามแบบแผนประเพณีเดิมที่สืบต่อกันมาทั้งเรื่องราวที่เขียนและการกำหนดพื้นที่ เว้นแต่เป็นลักษณะของการเขียนแบบสมจริง โดยนำเอาจากทางธรรมชาติของแม่น้ำ คันทน์ไม้ ภูเขา หรือจากภาพบุคคล สัตว์ ไว้

⁴⁸ กรมศิลปากร, จิตรกรรมไทยประเพณี ชุดที่ 001 เล่มที่ 1 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์, 2538),

ด้วยกันตามเหตุการณ์ของเรื่องทำให้เข้าใจและจดจำเรื่องราวได้ง่ายกว่า และยังใช้เป็นฉากหลัง แทนการเขียนเส้นลึนเทาแบบอุดมคติ (ภาพที่ 47) รวมถึงช่างก็มีความเป็นอิสระในการแสดงออก มากขึ้น นอกจากนี้การเขียนภาพยังมีการสอดแทรกภาพวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นเข้าไปด้วยเสมอ

2. การใช้สี

เอกลักษณ์ของวัดหนองพุทธรังกูร คือ การเลือกใช้ สีน้ำเงิน และสีฟ้าเป็นหลัก รองลงมาคือ สีแดง สีน้ำตาล สีเขียว และสีทอง การเลือกใช้สีน้ำเงิน และสีฟ้า มักใช้ตามส่วนต่างๆ ทั่วไปเช่น ฉากหลัง พื้น อาคารสถาปัตยกรรม มหาสมุทรหรือบึง และฉากของท้องฟ้า ซึ่งการเลือกใช้สีฟ้าหรือสีน้ำเงินนี้ชวนให้นึกถึงงานจิตรกรรมในสมัยหลังคือรัชกาลที่ 4 แบบสกุลช่าง ขวัญอินโข่ง⁴⁹ ส่วนสีน้ำตาลใช้กับฉากของภูเขา โขดหิน พื้นดิน เพื่อช่วยขับภาพด้านบนให้เด่นขึ้น เช่นเดียวกับสีแดงยังได้รับความนิยมทั้งการเขียนภาพแบบอุดมคติ และแบบสมจริง โดยเฉพาะการใช้สีแดงกับฉากของปราสาท พระบรมมหาราชวังทำให้ภาพดูเด่นเป็นสง่าและแสดงถึงการมีอำนาจ นอกจากนี้ยังมีการใช้สีเหลืองตกแต่งปราสาทราชวัง เครื่องแต่งกาย และเครื่องประดับสิริภรณ์ของบุคคลสำคัญหรือพระมหากษัตริย์เพื่อแสดงฐานะของบุคคล

3. ภาพทิวทัศน์ธรรมชาติ

ฉากธรรมชาติของป่าเขาถ้ำเนาไพร ภาพทิวทัศน์ ภาพท้องฟ้า ต้นไม้ใบไม้ พื้นน้ำ โขดหิน รวมถึงการเขียนภาพพระจันทร์ เป็นลักษณะการเขียนภาพแบบสมจริง การเลือกใช้สี ต่างก็เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้บรรยากาศนั้นต่างกัน เช่น สีน้ำเงินเข้มแทนบรรยากาศของท้องฟ้าครึ้มใกล้มืด หรือภาพของนกบินในตอนจันทกุมารและภูมิทัศน์ชาดก นกสีคำแทนเวลาพลบค่ำ ต่างกับนกสีขาวหมายถึงเวลากลางวัน นอกจากนี้การใช้สีเขียวตัดขอบของคลื่นให้มีขนาดใหญ่ เพื่อต้องการเน้นความสำคัญของเหตุการณ์เช่นตอนพระมหาชนก หรือฉากของแม่น้ำลำคลองหรือบึง ใช้สีเขียวตัดขอบขนาดเล็กหมายถึงความสงบเงียบของผิวน้ำ เป็นต้น

4. ประเพณีและวิถีชีวิต

เป็นภาพวิถีชีวิตในชีวิตประจำวัน เช่น ภาพกลุ่มสตรีกำลังเล่นดนตรีไทย เช่น มีเครื่องดนตรีขลุ่ย ซอ ขิม กลอง ฉิ่ง กรับ และการเล่นเครื่องดนตรีอย่างอีสาน คือ แคน ซึ่งเป็นเครื่อง

⁴⁹ วิยะดา ทองมิตรและคณะ, จิตรกรรมแบบสากลสกุลช่างขวัญอินโข่ง (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษร สัมพันธ์, 2523), 25.

คนตรีที่ได้รับความนิยมมากในหมู่ชาวอีสานหรือการละเล่นการรำแคนหรือแอ่วสาว⁵⁰ (ภาพที่ 48) นอกจากนี้ยังเห็นภาพวิถีชีวิตชุมชนคือ การดำข้าวด้วยครกกระเดื่อง การหุงข้าว ซึ่งเป็นภาพสตรีในสังคมไทยที่ผู้หญิงต้องทำหน้าที่เป็นแม่บ้านและดูแลสามีและลูก นอกจากนี้ยังมีภาพเรือนไทยแสดงฐานะของบุคคล เช่น บ้านของคหบดีปลูกบ้านแบบใต้ถุนสูงมีรั้วรอบขอบชิดบนเรือนทำเป็นห้องสำหรับรับแขกเจ้าของบ้านจะนั่งสูบกถ้องแสดงถึงความมั่งมีศรีสุข

5. ภาพต้นไม้ใบไม้

ลักษณะของต้นไม้ มีทั้งแบบพุ่มเตี้ยอย่างอุคมคคิและการเขียนตามลักษณะสมจริงของใบไม้ ลำต้นเรียวและคดโค้งอย่างศิลปะจีน บางต้นแผ่กิ่งก้านสาขาเพื่อช่วยลดพื้นที่ว่างให้มีมากจนเกินไป นอกจากนี้การเลือกใช้สีของต้นไม้และใบไม้ยังช่วยผลัดกระยะความใกล้ไกลของภาพ เช่น ระยะเวลาใกล้ต้นไม้ ใบไม้ มักมีสีเขียวหากไกลออกไปสีจะดูอ่อนลง เช่น จากต้นกล้วย บัว เป็นต้น

6. ภาพบุคคลและการแต่งกาย

ภาพบุคคลที่เป็นกษัตริย์ หรือภาพบุคคลชั้นสูง (ภาพที่ 49) มีการตกแต่งด้วยเครื่องอาภรณ์และสิราภรณ์ตามฐานะ เช่น การสวมเครื่องสิราภรณ์อย่างวิจิตรตั้งแต่พระเศียรจนถึงพระบาท และการสวมมงกุฎยอดแหลม ส่วนสามัญชนคนธรรมดาทั่วไปไม่สวมเครื่องประดับ มีเพียงการนุ่งผ้าโจงกระเบน ผู้ชายไม่สวมเสื้อ เว้นแต่ในงานรื่นเริงหรือโอกาสพิเศษก็มักห่มผ้าแบบคล้องคอแล้วปล่อยชายลงมาทางด้านหน้า หรือแต่งกายแบบห่มคลุมทั้งชายผ้าไว้ข้างหลัง ส่วนผู้หญิงห่มสไบเฉียงหรือผ้าคาดอก ไวทรงผมคอกกระทุ่ม⁵¹ ซึ่งเป็นลักษณะการแต่งกายของสตรีในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ส่วนเด็กหญิงและเด็กชายไทยแต่งกายนุ่งผ้าโจงกระเบน ไม่สวมเสื้อไว้ผมเกล้าหรือผมจุก เด็กบางคนสวมใส่เครื่องประดับเพื่อแสดงฐานะ นอกจากนี้ในภาพบุคคลยังนิยมใช้สีคำตัดขอบในรายละเอียดของใบหน้า คิ้ว ตา จมูก ปาก เพื่อต้องการเน้นส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย

⁵⁰ บังอร ปิยะพันธ์, ฉาวในกรุงรัตนโกสินทร์ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), 39.

⁵¹ กรมศิลปากร, วัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้านในจิตรกรรมฝาผนังชุดที่ 001 เล่มที่ 7 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2539), 99.

7. งานสถาปัตยกรรม

ยังนิยมเขียนภาพปราสาทให้มีขนาดใหญ่โดยใช้สีแดง และสีทองเป็นฉากพื้นหลังเช่นเดียวกับการเขียนภาพแบบอูคมาคคิเพื่อเน้นถึงความสง่างาม โอ้อ้อ และแสดงฐานะบุคคล รวมถึงการเขียนภาพบุคคลให้มีขนาดใหญ่จนจับพื้นที่ของปราสาท หรืออาคาร (ภาพที่50) ซึ่งต่างจากการเขียนภาพแบบสมจริงที่มีลักษณะภาพบุคคลขนาดเล็กและประทับอยู่ในปราสาทหรืออาคารได้ทีละหลายคน ทำให้เกิดพื้นที่ว่างมากข้างจึงแก้ไขด้วยการเขียนฉากกลับแลเป็นพื้นหลัง หนึ่ง มีฉากภาพบุคคลประทับในอาคารสถาปัตยกรรมแบบจีน แสดงให้เห็นว่าในเมืองสุพรรณบุรีนอกจากมีชาวจีนอาศัยอยู่ในย่านชุมชนเขตพาณิชย์แล้ว ยังนิยมสร้างอาคารสถาปัตยกรรมแบบจีนเป็นที่พักอาศัยในช่วงเวลาดังกล่าวอีกด้วย

จากการศึกษาอาจสรุปได้ว่าภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดหน่อพุทธางกูร เป็นลักษณะการเขียนภาพแบบสมจริงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น สันนิษฐานว่าคงเขียนโดยช่างท้องถิ่นในเมืองสุพรรณบุรีเนื่องจากฝีมือการเขียนภาพแตกต่างจากงานจิตรกรรมซึ่งเขียนโดยช่างหลวง ทั้งความประณีตอ่อนช้อย การจัดวางองค์ประกอบภาพ และการให้สีสัน โดยเฉพาะการเลือกใช้สีสดใส เช่นสีฟ้าและสีน้ำเงิน คดขยิบบางภาพผ่านการซ่อมบูรณะมาแล้วนับแต่สมัยแรกสร้าง นอกจากนี้ยังสอดแทรกภาพวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของคนเมืองสุพรรณบุรี โดยเฉพาะความหลากหลายของกลุ่มชนเชื้อสายต่างๆ ดังเช่นภาพชาวลาวเป่าแคนหรือภาพคนจีน เป็นต้น

อุทยานมัจฉาแห่งชาติวัดพระนอน

ที่ตั้ง

อุทยานมัจฉาแห่งชาติวัดพระนอน ตั้งอยู่บนถนนสมภารคง ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ห่างจากวัดพระลอยประมาณ 300 เมตร และอยู่ห่างจากวัดพระศรีรัตนมหาธาตุประมาณ 4 กิโลเมตร (ภาพที่ 51)

ลักษณะทั่วไป

เป็นวัดที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำสุพรรณบุรี จึงเหมาะแก่การท่องเที่ยวทางธรรมชาติเช่นเดียวกับวัดพระลอย โดยแยกพื้นที่กิจกรรมการท่องเที่ยวออกจากเขตพุทธาวาสและสังฆาวาส อาทิ จุดชมวิว แพให้อาหารปลา ร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง ลานจอดรถ และส่วนบริการ เช่น ม้านั่ง โทรศัทพ์ เป็นต้น ส่วนบริเวณแกนหลักของวัดเป็นที่ตั้งของพระวิหารหรือมณฑปทรงจัตุรมุขหลังใหญ่แทนพระอุโบสถซึ่งอยู่ถัดมาทางทิศเหนือ แสดงถึงการย้อนกลับไปให้ความสำคัญวิหารอย่างสมัชชอยุธยา และภายในพระวิหารเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางไสยาสน์ลักษณะนอนหงาย นอกจากนี้บริเวณโดยรอบยังมีต้นไม้ใหญ่ปลูกเรียงรายเพื่อให้ร่มเงาแก่นักท่องเที่ยวที่นั่งพักผ่อน และอนุรักษ์ชาติสองฝั่งแม่น้ำอีกด้วย (ภาพที่ 52)

ความพร้อมด้านการท่องเที่ยว: แหล่งโบราณสถานสำคัญ

ประวัติของวัดพระนอนไม่ทราบว่าจะสร้างขึ้นเมื่อใด สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นวัดที่สร้างขึ้นใหม่ ประกอบกับภายในวัดไม่มีสิ่งก่อสร้างใดที่บ่งชี้ถึงประวัติความเป็นมา นอกจากความโดดเด่นของพระมณฑปทรงจัตุรมุขยอดทรงปราสาทสร้างเลียนแบบเครื่องไม้ (ภาพที่ 53) เข้าใจว่าน่าจะได้รับแรงบันดาลใจจากปราสาทเทพบิดร ภายในพระบรมมหาราชวัง (ภาพที่ 54) แต่มีการดัดแปลงรายละเอียดของรูปแบบ และการประดับตกแต่งอย่างสมัยใหม่แบบพื้นบ้าน หลังคาซ้อนลดหลั่นกันสามชั้น มีมุขยื่นและเสารองรับ ประดับด้วยบัวหัวเสาแบบบัวแวงหรือบัวจงกล ซึ่งนิยมสืบต่อกันมาแล้วตั้งแต่ครั้งสมัยอยุธยาตอนปลาย ส่วนเหนือกรอบประตูและหน้าต่างประดับซุ้มทรงยอดมณฑป บริเวณเชิงบันไดมีประตูทางขึ้นเป็นรูปปั้นสิงโต ทำหน้าที่เป็นทวารบาลผู้ดูแลรักษาศาสนสถาน หน้าบันทั้งสี่ด้านล้วนมีการประดับปูนปั้นภาพเทพเจ้าต่างๆ ของศาสนาพราหมณ์ตามคติเทวราช แต่ทำเป็นแบบสมัยใหม่ตามความคิดอิสระของช่าง เช่น หน้าบันทิศใต้ทำเป็นรูปพระนารายณ์ทรงครุฑในท่ากำลังเหาะล้อมรอบลายกนกเปลวซึ่งต่างไปจากคติการเขียนลายแบบเก่า

ภายในพระมณฑปทรงจัตุรมุข เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์ลักษณะนอนหงายปิดทอง โดยมีลักษณะที่แตกต่างไปจากพระนอนที่พบในประเทศไทย (ภาพที่ 55) มีขนาดความยาวประมาณ 1.80 เมตร มีพระบาทตั้งตรง พระพักตร์ค่อนข้างกลมแบน พระหนุมันมีรอยมุมพระเนตรหลับสนิท พระนาสิกโค้ง พระกรรณยาวจรดพระอังสา พระเกตุมามีขนาดเล็ก

ชายสังฆาฏิแบนและใหญ่ยาวจรดขอบชายจีวร นุ่งผ้าแบบจีบหน้านางเป็นแผ่นใหญ่ มือทั้งสองประสานกัน โดยมีขวาทับมือซ้ายบริเวณใต้ขอบบันพระเอว พระเศียรหนุนหมอนสี่เหลี่ยม ปัจจุบันพระพุทธรูปนอนหงายต่างเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว และกล่าวถึงกันมาก บ้างก็สันนิษฐานว่าคงเป็นพระพุทธรูปชิ้นในปางถวายเนตร แล้วมีเหตุทำให้ล้มจึงคัดแปลงให้เป็นพระนอนหงาย ซึ่งน่าเสียดายที่ไม่สามารถมองเห็นร่องรอยของหลักฐานระหว่างองค์พระและแท่นฐานบรรทม เนื่องจากถูกปิดทับด้วยทองคำเปลวจนยากที่จะมองเห็นได้อย่างชัดเจน หรือไม่บ้างก็ว่าเป็นพระพุทธรูปปางไสยาสน์หรือพระนอน ซึ่งข้อสันนิษฐานดังกล่าว หากยึดตามคติการสร้างพระนอนทั่วไปแล้วถือว่ามีความแตกต่าง และผิดไปจากแบบแผนเดิมทั้งในรายละเอียด รูปแบบการสร้าง เช่น พุทธลักษณะของพระพุทธรูปปางไสยาสน์ทั่วไป จะมีลักษณะนอนตะแคงข้างขวา หลังพระเนตร พระหัตถ์ขวาจะแนบกับพื้น หลังพระหัตถ์ขึ้นแนบพระหู (คาง) เป็นต้น⁵² (ภาพที่ 56)

ดังนั้น ผู้ศึกษามีความคิดเห็นเป็นสองประเด็น ประเด็นแรก หากยึดตามคติโบราณการสร้างพระพุทธรูปแบบพระนอนทั่วไป ถือว่ามีลักษณะผิดแผกแตกต่างไปจากคติการสร้างเดิมที่เป็นลักษณะนอนตะแคง ประการที่สองหากสร้างขึ้นเพื่อต้องการความแปลกใหม่ในการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเพื่อหวังผลด้านการตลาด ก็คงเป็นเรื่องปกติในสังคมปัจจุบัน เพราะนับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา ได้เกิดกระแสความนิยมแบบตะวันตกแพร่หลายเข้ามาในพระราชสำนัก และแผ่ขยายสู่วงกว้างในเวลาต่อมา ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงต่อการผลิตงานด้านศิลปกรรมของไทยทั้งงานสถาปัตยกรรม ประติมากรรมและจิตรกรรม ส่งผลให้ช่างไทยมีความคิดเป็นอิสระค่อนข้างมาก โดยมีได้คำนึงถึงกรอบแบบแผนประเพณีเดิม แม้กระทั่งในรัชกาลปัจจุบันจะเห็นว่าวัดหลายแห่งทั้งในกรุงเทพฯและนอกราชธานี ล้วนมีการผลิตงานทั้งที่เลียนแบบอย่างเก่า และที่คิดค้นขึ้นใหม่ เพื่อต้องการแข่งขันเชิงการตลาดด้านการท่องเที่ยว จนขาดกรอบแห่งความพอดี เหมาะสม บางครั้งขาดจิตวิญญาณ และส่งผลเสียต่องานศิลปกรรมไทยที่ถูกวางรากฐานมาอย่างมีระบบแบบแผน และยังสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชุมชน ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยมที่ปรากฏอยู่ อย่างไรก็ตามงานในรูปแบบใหม่นี้อาจสร้างความสับสนให้กับเด็ก และเยาวชนมิใช่น้อยในการนำไปใช้ และสืบทอดงานด้านศิลปกรรมไทย

⁵² น.ณ ปากน้ำ, พระพุทธรูป : สื่อศรัทธาและการสืบเนื่องของมรดกวัฒนธรรม (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์, 2543), 86.

แหล่งเตาเผาบ้านบางปูน

ที่ตั้ง

แหล่งเตาเผาบ้านบางปูน ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำสุพรรณบุรีทางด้านทิศตะวันตก โดยอยู่ห่างจากตัวเมืองไปทางทิศเหนือประมาณ 7 กิโลเมตร (ภาพที่ 57)

สภาพทั่วไป

พบร่องรอยของภาชนะของแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน อยู่บริเวณริมฝั่งของแม่น้ำท่าจีนมีความยาวทั้งสิ้น 7 กิโลเมตร ครอบคลุมตำบลรั้วใหญ่ ตำบลพิหารแดง-โพธิ์พระยา สนามชัยและอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ปัจจุบัน แหล่งเตาเผาบ้านบางปูนถูกน้ำกัดเซาะพังทลายและส่วนหนึ่งกลายเป็นที่ตั้งของชุมชนไปแล้ว คงเหลือพื้นที่ของแหล่งเตานี้ในบริเวณที่ดินของนางประจวบ เป็นแจ้งและญาติพี่น้องรวมถึงพื้นที่ใกล้เคียงอีกเล็กน้อยเท่านั้น⁵³ (ภาพที่ 58)

ความพร้อมด้านการท่องเที่ยว: แหล่งโบราณสถานสำคัญ

แหล่งเตาเผาบ้านบางปูน เป็นแหล่งผลิตภาชนะดินเผาทั้งภาชนะขนาดเล็กและใหญ่ ได้แก่ หม้อ ชาม อ่าง ไห ฯลฯ ภาชนะส่วนใหญ่มีการประทับลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตัวเองซึ่งต่างไปจากท้องถิ่นอื่น จากการขุดค้นทางโบราณคดีพบว่าเตาเผาบ้านบางปูนมีลักษณะคล้ายเตาอุบหรือแบบประทุนเรือก่อด้วยดินเหนียว⁵⁴ ภาชนะที่พบมีทั้งชนิดเคลือบและไม่เคลือบ บนผิวภาชนะมีการประทับลวดลายอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นทั้งลายรูปสัตว์มงคล เช่น ช้าง ม้า ลายพรรณพฤกษาและลายรูปบุคคลในกิริยาต่างๆ โดยเฉพาะลายเหล่านี้มักประทับลงในกรอบสี่เหลี่ยมซึ่งเป็นรสนิยมในงานประดับตกแต่งตามศาสนสถานสมัยทวารวดี เช่น บริเวณฐานเจดีย์จุลประโทน จังหวัดนครปฐม⁵⁵ ลวดลายที่ประทับลงบนภาชนะบ้านบางปูน จึงมีรายละเอียดค่อนข้างมากจากการได้รับอิทธิพลทางรูปแบบศิลปะหลายรูปแบบ อาทิ

1. ลายประทับรูปนุรุษกำลังโหนาทีฆมโคกู่ (ภาพที่ 59) ภายในกรอบสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 5x6 ซม. เป็นภาพนุรุษสวมเทริด แต่งกายอย่างกษัตริย์ด้วยการประดับตุ้มหูแบบกลม สวมพารุคที่ดั้นแขน สวมกรองศอ มือขวาถือคันไถ มือซ้ายจับเชือกและไม้ มีแอกเทฆมโคกู่ โคมีโหนกใหญ่ที่คอโค ภาพดังกล่าวเป็นการแสดงถึงการทำสิกรรมซึ่งเป็นอาชีพหลักของสังคมเมืองสุพรรณบุรี และอาจสะท้อนภาพพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่มีภาพบุคคลแต่งกายอย่างกษัตริย์ คือ พระ

⁵³ กรมศิลปากร, แหล่งเตาเผาบ้านบางปูน (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์, 2531), 35.

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, 11.

⁵⁵ ผาสุข อินทราวุธ, วรรณนิภาชนะดินเผาสมัยทวารวดี (กรุงเทพฯ : สยามการพิมพ์, 2528), 145.

ราชพิธีมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ เป็นพิธีทางพราหมณ์บูชาเทวดาและทำขวัญพืชพันธุ์ข้าว เพื่อความเป็นสิริมงคลให้แก่เกษตรกรก่อนเข้าสู่ฤดูทำนาในแต่ละปี⁵⁶ พระราชพิธีนี้กระทำกันมา แล้วตั้งแต่ครั้งโบราณ โดยมีพระมหากษัตริย์จะเสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีด้วยพระองค์ เองด้วยการทรงไถนาดังเช่นที่กล่าวไว้ในหนังสือลลิตวิศตระ ตอนที่ถกถุญความปริวรรต ว่าด้วยหมู่บ้านชวานา⁵⁷ สมัยสุโขทัยหนังสือนางนพมาศและสมัยรัตนโกสินทร์ในหนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือน ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว⁵⁸ ปัจจุบันพระราชพิธีนี้กระทำพิธี ณ ท้องสนามหลวง โดยมีพระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศ์ศานุวงศ์จะเสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในพิธีแจกเช่นเมื่อครั้งในอดีต หากไม่ต้องประกอบ พิธีด้วยการทรงไถนาเอง

2. ลายประทับรูปบุคคลหรือเทวดานั่งชันพระชานู (เข้า) (ภาพที่60) ภายในกรอบ สามเหลี่ยม ลักษณะรูปบุคคลยกพระหัตถ์ขวาขึ้นเสมอพระกรรณ พระหัตถ์ซ้ายพาดไว้ที่พระชานู อยู่ในระดับพระอุระ ศีรษะสวมเทริดและกษุณจลรูปวงกลม สวมกำไลข้อพระกร พาหุรัด และ กำไลข้อพระบาทข้างละ 2-3 วง ตรงกลางคล้ายมีชายผ้ารูปสามเหลี่ยมมุมแหลมตกลงมาด้านหน้า ประทับนั่งอยู่บนฐานลายก้านขด ด้านข้างคั่นด้วยด้วยลายคล้ายสัญลักษณ์การบินไทย ด้านล่าง เป็นลายคลื่นหรือลายพื้นปลาต่อเนื่องสลับลายคอกกลม ซึ่งภาพเทวดานั่งชันเข้านี้มีพบในงานศาสนสถานสมัยทวารวดี โดยได้รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดีย รวมถึงการประดับด้วยกษุณจลรูปกลม อย่างนี้เป็นรสนิยมสมัยทวารวดี⁵⁹ เช่นเดียวกับ ลายก้านขด และลายเฟืองอุเบ เคยมีมาแล้วสืบต่อมาในสมัยอยุธยาเป็นต้น⁶⁰

นอกจากนี้ยังมีภาพบุคคลขี่ช้างและขี่ม้า ประทับภายในกรอบสามเหลี่ยม ภาพบุคคลขี่ช้างมีคนนั่งบนหลังช้าง 2 คนอีกหนึ่งคนกำลังขึ้นบนคอช้าง มือขวาถือหอกรูปสามเหลี่ยม มือซ้ายถือ ขอช้าง อีกคนหนึ่งอยู่ท้ายน่าจะหมายถึงควาญช้าง ด้านหลังช้างมีคนเดินตามอีก 1 คน มือถือไม้ หรือขอช้างอยู่ในท่าก้าวเดิน ส่วนภาพบุคคลขี่ม้ามืออยู่หน้าภาพ (ภาพที่61) เช่น ภาพนักรบถือดาบ

⁵⁶ กรมศิลปากร, พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี, 96.

⁵⁷ แสง มนวิฑูร, ลลิตวิศตระ (กรุงเทพฯ:ศิwap, 2512), 489.

⁵⁸ กรมศิลปากร, แหล่งเตาเผาบ้านบางปูน, 15.

⁵⁹ กรมศิลปากร, ภูบัวความสัมพันธ์กับขุนทวารวดีในบริเวณใกล้เคียง (กรุงเทพฯ:สมาพันธ์, 2541), 92.

⁶⁰ สันติ เล็กสุขุม, วิวัฒนาการชั้นประดับลวดลายและลวดลายสมัยอยุธยาตอนต้น, 70.

แกว่งไกวบนหลังม้าที่มีหัวใหญ่ คอม้ามีเครื่องประดับเป็นกระพรวน หรือภาพของคนที่กำลังควบ ม้าอย่างชำนาญ ซึ่งภาพทั้งหมดนี้น่าจะแสดงถึงการทำสงครามและการซ้อมรบโดยใช้พาหนะช้าง และม้า เป็นภาพสะท้อนที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่ในเชิงการรบของเจ้าเมือง หรือพระมหากษัตริย์ที่ปกครองเมืองสุพรรณบุรีในอดีตหรืออีกนัยอาจเป็นการแสดงความรักและเทิดศุคติพระมหากษัตริย์ของประชาชนในท้องถิ่น

ภาพบุคคลเหล่านั้นยังมีการประดับตกแต่งทั้งเครื่องแต่งกายและเครื่องศิราภรณ์ สะท้อนถึงยุคแห่งความเจริญทางเศรษฐกิจ ความอยู่ดีกินดีของประชาชนจากอำนาจการเมืองการปกครองของราชวงศ์สุพรรณภูมิ ส่งผลให้งานศิลปกรรมมีความเจริญรุ่งเรือง ผสมผสานกับอิทธิพลศิลปะทวารวดีซึ่งเคยมีมาก่อนหน้านี้ในท้องถิ่น เช่น การประดับตุ้มหูกลม การประดับลายในกรอบสามเหลี่ยมและสี่เหลี่ยม เป็นต้น และรวมถึงการได้รับอิทธิพลเขมรแบบบายนที่เข้ามาในราวพุทธศตวรรษที่ 18 คือ ลักษณะการนุ่งผ้าแบบชักชายผ้า หรือชายผ้าที่ห้อยลงมาด้านหน้าเป็นรูปสามเหลี่ยม (ภาพที่ 62) เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าภาพบุคคลส่วนใหญ่มีการสวมเทริด ลักษณะของเทริดมีความแตกต่างกัน (ภาพที่ 63) ได้แก่ เทริดที่มีลักษณะของแผ่นเทริดมีตั้งแต่สามแผ่นขึ้นไป มีแผ่นใหญ่หนึ่งแผ่นอยู่ตรงกลางและประกอบด้วยแผ่นเล็กสองแผ่น โดยจัดเป็นเทริดแบบทวารวดี ซึ่งเทียบได้กับรูปบุคคลในทำรำบที่อำเภออุทอง⁶¹ (ภาพที่ 64) และเทริดที่มีลักษณะแผ่นยาวกว่า มีขนาดเกือบเท่ากันทุกแผ่นจำนวนแผ่นมากกว่า จัดเป็นเทริดอิทธิพลเขมรแบบบายนสามารถเทียบได้กับเทริดของเหล่าเทพธิดาเช่นที่ปราสาทบายน (ภาพที่ 65)

นอกจากเทริดดังกล่าวแล้ว ยังมีเทริดลักษณะหนึ่งที่มีรายละเอียดและรูปแบบคล้ายกับเทริดอิทธิพลพม่าเมืองพุกาม (ภาพที่ 66) คือประติมากรรมปูนปั้นรูปบุคคล พบที่โบราณสถานเนินทางพระ เขตอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี (ภาพที่ 67) รวมถึงลักษณะบางประการ อาทิ คานที่เล็กและหางดาเรียวยาว เป็นต้น นอกจากนี้ในเมืองสุพรรณบุรียังได้พบประติมากรรมบางชิ้นอิทธิพลเดียวกันนี้ที่เมืองอุทอง ปัจจุบันจัดแสดงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทอง⁶² หากได้ทำการศึกษาถึงที่มาและสายสัมพันธ์ระหว่างดินแดนทั้งสองก็น่าจะช่วยให้เกิดความแจ่มชัดที่เกี่ยวข้องกับดินแดนสุพรรณบุรี ได้ไม่มากนัก

⁶¹ กรมศิลปากร, ประวัติศาสตร์ โบราณคดีเมืองสุพรรณบุรี ,85.

⁶² ม.จ สุภัทรทิศ ดิสกุล, "พระพุทธรูปสำคัญศรีวิชัยหรือหริภุญชัยในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองโบราณ" เมืองโบราณ 2, 3 (เมษายน-มิถุนายน 2519): 10.

ปัจจุบันแหล่งเตาบ้านบางปูน กลายเป็นที่ตั้งของชุมชน สวนเกษตร ของชาวบ้าน คั้งนั้นจังหวัดสุพรรณบุรีร่วมกับชุมชนบ้านธรรมกุล ตำบลพิหารแดง ได้จัดตั้งกลุ่มหัตถกรรม เพื่อผลิตสินค้าเลียนแบบภาชนะบ้านบางปูน และบนภาชนะเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง และภาพจากวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน คั้งนั้น การศึกษาแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน นอกจากจะทราบถึงลำดับวิวัฒนาการของการสืบทอดทางวัฒนธรรมของชุมชนมาเป็นลำดับอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่สมัยทวารวดี สมัยลพบุรีและสมัยอยุธยา ยังสะท้อนความคิดริเริ่มและการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมเฉพาะท้องถิ่น โดยสอดแทรกเรื่องราวและเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ สภาพสังคม และประเพณีความเชื่อรวมถึงวิถีชีวิตของคนในเมืองสุพรรณบุรี ประมาณราวพุทธศตวรรษที่ 17-21

สรุป

จากการศึกษาความพร้อมแหล่งท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์ศิลปะ และวัฒนธรรม ทุกแหล่งมีความสำคัญในเชิงคุณค่าของแหล่งต่างกัน แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ วัดแค เป็นสถานที่เกิดเหตุการณ์ในสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน อาทิกล่าวถึง ดันมะขามที่ขุนแผนใช้ใบเสกให้เป็นตัวต่อตัวแตน และเพิ่มคุณค่าของแหล่งด้วยการสร้างเรือนไทยภาคกลาง รวมถึงการสร้างบรรยากาศโดยรอบสำหรับใช้เป็นสถานที่จัดกิจกรรมงานแสดงทางศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานและโบราณวัตถุ แม้มิได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวมากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับโบราณสถานที่พระนครศรีอยุธยา ทั้งความสมบูรณ์และคุณค่า หากแต่โบราณสถานในเมืองสุพรรณบุรี ก็เป็นสิ่งที่สะท้อนความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ทางการเมืองการปกครองและความรุ่งเรืองทางศิลปกรรมในช่วงเวลาต่างๆ โดยเฉพาะมีพระปรางค์เป็นสัญลักษณ์และเป็นศูนย์กลางเมืองโบราณสมัยอยุธยาตอนต้น ความรุ่งเรืองและความนิยมการสร้างเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมในหลายรูปแบบ นอกจากนี้ในแหล่งโบราณคดีของเตาเผาบ้านบางปูนซึ่งผลิตภาชนะที่มีรูปแบบ และลวดลายอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวสนใจมากที่สุดเพราะประทับใจในความเป็นธรรมชาติแบบสังคมชนบท ทำให้จังหวัดและหน่วยงานรัฐต่างให้ความสำคัญที่จะพัฒนา ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้ทำให้แหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถาน และแหล่งทางศิลปวัฒนธรรมไม่ได้รับการเอาใจมากนัก และปล่อยให้สภาพเสื่อมโทรม และขาดการฟื้นฟูงานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งนับวันก็จะเลือนหายไปอย่างน่าเสียดาย

บทที่ 5

สภาพปัญหาของแหล่งพื้นที่ศึกษา

สภาพการเติบโตและพัฒนาของเมืองที่เจริญขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้ขาดการควบคุมที่ดี ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาต้องประสบปัญหาหลายอย่าง ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากการกระทำของคน ดังนั้น ก่อนการวางแผนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทราบถึงสภาพของปัญหาของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางการพัฒนาในอนาคตได้อย่างถูกต้อง ตรงประเด็นและทันต่อเวลาที่ มิฉะนั้นแล้วปัญหาต่างๆ ก็ไม่สามารถคลี่คลายหรือแก้ไขให้ดีขึ้น ดังนั้น จากการศึกษาสภาพปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ศึกษาจากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง การสำรวจภาคสนามและการสังเกตการณ์ สามารถแยกประเด็นปัญหาในพื้นที่ศึกษาออกเป็นดังนี้

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1. ขยะมูลฝอย

ขยะมูลฝอยในแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ศึกษา (ภาพที่ 68-70) ส่วนใหญ่เกิดจากขยะตกค้างมากที่สุด บางแห่งมีมากถึงขั้นวิกฤตจนต้องเร่งแก้ไข เช่น วัดพระลอย และวัดแค ฯ ขยะตกค้างเหล่านี้เกิดจากหลายสาเหตุทั้งจากนักท่องเที่ยว เจ้าของแหล่งและชุมชน ฯ แหล่งท่องเที่ยวขุดนิคม ได้แก่ อุทยานมัจฉาแห่งชาติวัดพระนอน วัดพระลอย และวัดแค จำนวนขยะก็จะมากกว่าแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวไปเยือนน้อยอย่างวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ หรือวัดหนองพุทรางกูร ซึ่งมักเป็นประเภทขยะแห้งจากวัชพืชและสิ่งปฏิกูลทั่วไป สาเหตุของขยะตกค้าง ส่วนใหญ่เกิดจากการจัดเก็บที่ไม่เป็นระบบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หากเพิ่มเวลาการจัดเก็บให้มากขึ้น พร้อมจัดเตรียมจุดรองรับขยะให้เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่มากขึ้น ก็จะสามารถช่วยแก้ปัญหaxyขยะตกค้างได้ แต่อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยว เจ้าของแหล่งหรือชุมชนควรมีจิตสำนึกร่วมกันในการรักษาความสะอาดไม่ทิ้งขยะลงพื้น หรือลงในแม่น้ำลำคลองส่งผลให้น้ำเน่าเสีย และทิ้งในที่ที่มีจุดรองรับขยะ

นอกจากนี้ รัฐควรเข้ามามีส่วนร่วมให้ความรู้และวิธีการกำจัดขยะอย่างถูกวิธี เช่น การจัดหาเตาเผาขยะให้กับแหล่งท่องเที่ยว และชุมชนในการกำจัดขยะที่ไม่พึงประสงค์ เพื่อลด

ปัญหาขยะในแต่ละวันที่มีมาก และจะมากขึ้นหากไม่มีการนำเอาแผนปฏิบัติการไปดำเนินการให้เกิดประโยชน์อย่างจริงจัง

2. น้ำเสียและสภาพมลพิษทางอากาศและเสียง

แม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำสุพรรณบุรี เปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ของประชากรในหลายพื้นที่ โดยมีความยาวประมาณ 115 กิโลเมตร (ภาพที่ 71) แยกมาจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดชัยนาท ไหลผ่านอำเภอต่างๆของจังหวัดสุพรรณบุรี อำเภอนครไชยศรีจังหวัดนครปฐม ก่อนที่จะไหลลงสู่อ่าวไทยจังหวัดสมุทรสงคราม โดยไหลผ่านพื้นที่ทั้งในเขตเมืองที่มีชุมชนหนาแน่น เขตอุตสาหกรรมและพื้นที่การเกษตรกรรม ส่งผลให้แม่น้ำท่าจีนมักประสบปัญหาน้ำมีคุณภาพต่ำ และน้ำเน่าเสียของสิ่งปฏิกูลจากบ้านเรือน น้ำทิ้งในโรงงานอุตสาหกรรมและสารตกค้างจากการเกษตรกรรม สร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชนผู้ใช้น้ำเพื่อการบริโภคอุปโภค รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาต่างก็ได้รับความเดือดร้อน ในบางช่วงฤดูต้องอาศัยแหล่งน้ำจากธรรมชาติและน้ำบาดาลทุเรศความเดือดร้อน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น สำนักงานชลประทานจังหวัดควรออกเป็นประกาศหรือกฎระเบียบในการรักษาแหล่งน้ำธรรมชาติหรือลงโทษผู้ฝ่าฝืน หากมีกฎหมายคุ้มครองแหล่งน้ำอยู่แล้วให้เพิ่มบทลงโทษ โดยกระทำควบคู่ไปกับการรณรงค์ให้ประชาชน สถานประกอบการ โรงงานอุตสาหกรรมหรือเกษตรกร รู้จักใช้น้ำอย่างมีคุณค่าและร่วมกันจัดวางระบบบำบัดน้ำเสียอย่างถูกวิธีก่อนทิ้งสิ่งปฏิกูลลงในแม่น้ำลำคลอง มิฉะนั้นแล้วจะส่งผลกระทบต่อในระยะยาวที่มีอัตราการเติบโตของประชาชน นักท่องเที่ยว การขยายตัวของชุมชน ห้างร้านค้าหรือสถานประกอบการเพิ่มขึ้นภายหลังการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ส่วนมลพิษทางอากาศและเสียง ยังไม่ส่งผลกระทบมากนักแต่ก็สร้างความรำคาญใจแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการความสงบเงียบ เช่น เสียงของสุนัขหรือสัตว์เลี้ยงและเสียงลำโพงของวัดที่ต้องการประชาสัมพันธ์เพื่อจำหน่ายวัตถุมงคล หรือเชิญชวนทำบุญไหว้พระ ส่วนมลพิษทางอากาศคือกลิ่นจากสิ่งปฏิกูลจากขยะเน่าเสีย และกลิ่นมูลสัตว์ หรือกลิ่นจากร้านจำหน่ายอาหาร ฯลฯ รวมถึงปัญหาฝุ่นละอองจากโรงงานสีข้าวในบริเวณใกล้เคียง พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากปัญหาดังกล่าวคือ วัดพระลอย วัดแค และวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เป็นลำดับ (ภาพที่ 72-75)

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

พื้นที่ชุมชนอันเป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา ถือว่ามีความพร้อมในระบบโครงสร้างพื้นฐานค่อนข้างดี สำหรับการรองรับนักท่องเที่ยวเข้าสู่แหล่งทั้งด้านการคมนาคม ไฟฟ้า โทรศัพท์ฯ และการบริการ เช่น โรงพยาบาล สถานีอนามัย สถานีตำรวจ สถานีขนส่ง

ศูนย์บริการข้อมูล สถานีบริการน้ำมัน ตู้ ATM ร้านอาหาร รถโดยสารประจำทาง ฯลฯ (ภาพที่ 76-78) ส่วนในแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ศึกษามีเท่าที่จำเป็น เช่น โทรศัพท์ และบางแห่งไม่มี ซึ่งในอนาคตควรมีการติดตั้งในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ตู้ ATM ศูนย์บริการข้อมูลและตำรวจท่องเที่ยว เป็นต้น ปัจจุบันโครงสร้างพื้นฐานบางประการควรได้รับการแก้ไข คือ ปริมาณน้ำประปาที่ผลิตจากการประปาของจังหวัด และการประปาหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่ในวัดพระลอย มีปริมาณการผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน สาเหตุประการหนึ่งน่าจะมาจากแหล่งน้ำธรรมชาติมักประสบปัญหาบ่อยครั้งจากปัญหาน้ำเสีย หรือน้ำมีคุณภาพต่ำไม่เหมาะสำหรับการบริโภคอุปโภค ดังนั้นในอนาคตหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรต้องเร่งแก้ไข โดยหาแหล่งน้ำสำรองรองรับแหล่งน้ำจากแม่น้ำท่าจีน หรือรณรงค์ช่วยการรักษาแหล่งน้ำธรรมชาติ ส่วนเส้นทางการคมนาคมมีสภาพดีการเข้าถึงไม่มีปัญหามากนัก แม้บางช่วงถนนผิวการจราจรขรุขระไปบ้าง เส้นทางการหลักอื่นเป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว คือเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3487 และสามารถใช้เส้นทางเดียวกันนี้เดินทางเชื่อมโยงเส้นทางหลวงเส้นอื่นๆ เพื่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เช่น เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 321 (นครปฐม – สุพรรณบุรี) เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3206 ผ่านตำบลรั้วใหญ่ ตู้อำเภอบางปลาหมอ หรือเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3318 สุพรรณบุรี – เก้าห้อง ผ่านตำบลสนามชัย ตำบลท่าพี่เลี้ยง ตำบลรั้วใหญ่ ตู้อำเภอบางปลาหมอ ฯลฯ (ภาพที่ 79-81)

ส่วนสัญญาณไฟจราจรป้ายชื่อและป้ายคำเตือนต่างๆ คงมีปัญหาเฉพาะบางแห่งเท่านั้น เช่น ป้ายชื่อวัดพระอินทร์มีสภาพทรุดโทรมจนมองได้ไม่ชัดเจน (ภาพที่ 82) ส่วนวัดแคและแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน ไม่มีป้ายชื่อการเข้าถึงเป็นไปด้วยความลำบาก ฯลฯ (ภาพที่ 83) ส่วนป้ายสัญญาณไฟจราจรหรือป้ายคำเตือนต่างๆ ควรได้รับการแก้ไขเนื่องจากถนนในบางช่วงมีสภาพคดโค้งเป็นอันตรายต่อผู้สัญจรไปมา

ด้านการประชาสัมพันธ์และการบริการ

แหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วย วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วัดแค วัดพระอินทร์ วัดพระลอย วัดหน่อพุทธางกูร อุทยานมัจฉาวัดพระนอน แหล่งเตาเผาบ้านบางปูน ซึ่งที่ผ่านมาแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 7 แห่ง ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวหลักคือมีนักท่องเที่ยวมาเยือนเป็นจำนวนมากและมีความพร้อม ได้แก่ วัดพระนอน วัดพระลอย แหล่งท่องเที่ยวรอง คือวัดพระศรีรัตนมหาธาตุและวัดแค แหล่งท่องเที่ยวเสริมคือวัดพระอินทร์ และแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน ซึ่งหากในอนาคตแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้สามารถสร้างศักยภาพของตนเอง อาจกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว

เที่ยวหลักได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการแผนการพัฒนาที่ได้กำหนดไว้ หากในขณะนี้แหล่งท่องเที่ยวเกือบทุกแห่งขาดความพร้อมด้านการประชาสัมพันธ์ และการบริการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ป้ายคำบรรยาย แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แผ่นพับหรือหนังสือนำชม แผนที่การเดินทาง และที่ตั้ง รวมถึงการจัดหาเก้าอี้ม้านั่งเล่น สถานที่จอดรถ ร้านจำหน่ายของที่ระลึก ห้องสุขา และความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ฯลฯ (ภาพที่ 84-86) รวมถึงปัญหานักท่องเที่ยวกระจุกตัว เฉพาะแหล่งที่ตนสนใจและตั้งใจมาโดยตรง ฯลฯ ดังนั้นในระหว่างปี 2545-2549 จังหวัดสุพรรณบุรีประกาศให้เป็นปีแห่งการท่องเที่ยว โดยมีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นหน่วยงานย่อยของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งน่าจะส่งผลคือการท่องเที่ยวในจังหวัดและแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ศึกษา รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำแผนไปปฏิบัติการตามทิศทางที่ได้กำหนดไว้เป็นผลสำเร็จและกระทำอย่างต่อเนื่องจริงจึง เชื่อว่าในอนาคตจังหวัดสุพรรณบุรีน่าจะเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีระบบการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน

แหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ศึกษาซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตวัด ปัญหาที่พบคือไม่มีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยให้ชัดเจน ทำให้ระเบียบแผนผังของวัดไม่สามารถจัดลำดับความสำคัญของสิ่งก่อสร้างภายในได้ ซึ่งสาเหตุเหล่านี้ น่าจะเกิดขึ้นหลังจากผ่านเวลาเมื่อแรกสร้างไประยะหนึ่งแล้ว และคงรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ เมื่อวัดกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่เดิมการใช้ประโยชน์ที่ดินของวัดคงมีเฉพาะสองส่วนสำคัญแยกออกจากกันชัดเจน คือ เขตสังฆาวาสและพุทธาวาส โดยมีสิ่งก่อสร้างประธานคือพระอุโบสถ หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ส่วนน้ำอันเป็นเส้นทางสัญจรหลักของชุมชน และเมื่อวัฒนธรรมตะวันตกเริ่มเข้ามามีบทบาทในสังคมไทย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญหลายด้าน โดยเฉพาะความนิยมในรูปแบบการสร้างสถาปัตยกรรมและประติมากรรมแบบตะวันตกหรือรูปแบบที่มีลักษณะที่แปลกแตกต่างจากแหล่งอื่น ประกอบกับคนไทยนิยมสร้างถาวรวัตถุเพื่ออุทิศถวายแก่บุคคลอันเป็นที่รัก ทำให้เกิดการแข่งขันในการสร้างตามความพึงพอใจของเจ้าอาวาสและผู้ให้การอุปถัมภ์เงินเต็มพื้นที่ โดยปราศจากการวางแผนการใช้ที่ดินที่เหมาะสม บางครั้งกลายเป็นสิ่งล้นหลาม และทำลายสภาพแวดล้อมไปอย่างน่าเสียดาย โดยเฉพาะสิ่งก่อสร้างใหม่สร้างในพื้นที่เขตโบราณสถานบดบังความงดงามและทำลายคุณค่า หรือการใช้ประโยชน์จากโบราณสถานเป็นสถานที่เก็บสิ่งของหรือทำกิจกรรม เช่นที่ วัดพระลอย วัดหน่อพุทธางกูร วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ และวัดแค เป็นต้น (ภาพที่ 87-89) แต่อย่างไรก็ตามแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งเช่นวัดพระนอน ก็มีการแยกพื้นที่สำคัญของวัดออกจากกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยให้ไปใช้ร่วมกับพื้นที่เขตสังฆาวาสแทน แต่กระนั้นก็ยังมียังมีสิ่งก่อสร้างที่ไม่พึงประสงค์อยู่

ในพื้นที่การท่องเที่ยว เช่น เมรุเผาศพ หรือสร้างห้องสุขาใกล้กับถนนทางเข้า ซึ่งเข้าใจว่าน่าจะสร้างขึ้นก่อน ทำให้คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวลดน้อยลง (ภาพที่ 90)

ดังนั้น ทางวัดควรมีมาตรการและแบ่งการใช้ที่ดินให้ชัดเจน เช่น แยกพื้นที่เขตสังฆาวาส และพุทธาวาสออกจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันควรจัดสรรพื้นที่ส่วนหนึ่งสำหรับการรองรับการท่องเที่ยวในอนาคต และแม้ว่าขณะนี้วัดจะมีบทบาทมากขึ้นในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่บทบาทของวัดในฐานะการเป็นศูนย์กลางความเลื่อมใสศรัทธา ความสามัคคีของชุมชนก็ควรต้องยึดถือปฏิบัติสืบต่อไป อย่าให้การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องเป็นการทำลายชุมชน

ด้านเศรษฐกิจและสังคม

ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดมีรายได้จากการท่องเที่ยวปีละหลายแสนบาท โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาคืออุทยานมัจฉาแห่งชาติวัดพระนอน และวัดพระลอย ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ รายได้ส่วนใหญ่มาจากเงินบริจาค การจำหน่ายอาหารปลาและร้านค้าให้เช่าจำหน่าย โดยมีรายได้ประมาณเดือนละ 50,000-70,00 บาท* (ภาพที่ 91-93) ในขณะที่ยังมีรายได้จากการให้เช่าวัดถ้ำมงคลและการบริจาค เช่น วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วัดแค (ภาพที่ 94) ซึ่งกลุ่มหลังนี้ยังไม่ถือว่าเป็นรายได้จากการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นรายได้จากประชาชนในท้องถิ่น ส่วนกลุ่มสุดท้ายคือเงินบริจาคและไม่มีรายได้ คือ วัดพระอินทร์ วัดหน่อพุทธางกูร และแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน โดยกลุ่มสุดท้ายในระยะแรกของการพัฒนาจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงคือกรมศิลปากร จังหวัดหรือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ด้วยเหตุนี้แหล่งท่องเที่ยวกลุ่มแรกซึ่งมีรายได้จากการท่องเที่ยวจึงไม่ปรารถนาที่จะให้หน่วยงานรัฐเข้ามามีส่วนร่วมหรือบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว จึงเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้แหล่งในพื้นที่ศึกษามีสภาพความเสื่อมโทรม และขาดการบริหารจัดการที่ดี

ส่วนด้านสังคม อาจส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวคือความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากสุนัขที่ทางวัดเลี้ยงไว้เป็นจำนวนมาก รวมถึงบางแหล่งเช่นที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ มักมีคนเร่ร่อนหรือจรจัดเข้าใช้พื้นที่เป็นที่อยู่อาศัย ประกอบกับมีเด็ก ๆ จากชุมชนใกล้เคียงมาขอสตางค์นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ปัญหายาเสพติดภายในชุมชนอาจส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวและเรื่องของอุบัติเหตุจากการเดินทางเนื่องจากถนนเข้าสู่แหล่งมีบางช่วงมีสภาพคดโค้ง ถนนแคบ

* สัมภาษณ์ พระครูปลัดบุญส่ง ปัญญาธูร, เจ้าอาวาสอุทยานมัจฉาแห่งชาติวัดพระนอน และ นายเช็ง ผู้ดูแลผลประโยชน์วัดพระลอย, 15 มกราคม 2545.

ไม่มีเครื่องหมายจราจร และขับรถด้วยความประมาท ฯลฯ นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมไทยตามกระแสวัฒนธรรมตะวันตก และความเจริญเติบโตของประเทศ ทำให้สังคมแบบพึ่งพา หรือระบบอุปถัมภ์ของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง กลายเป็นลักษณะของสังคมแบบตัวใครตัวมัน การเอาใจเอาเปรียบและเห็นแก่ตัวมากขึ้น ส่วนคุณภาพชีวิตหากมิได้รับการแก้ไขจากสภาพสิ่งแวดล้อมทั้งเรื่องของกลิ่นและเสียงรบกวนก็อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตทั้งนักท่องเที่ยวและชุมชนใกล้เคียง (ภาพที่ 95-96)

ด้านทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ต้องได้รับความร่วมมือจากบุคคลหรือองค์กรหลายกลุ่ม

- นักท่องเที่ยว เป็นผู้มีบทบาทโดยตรงในการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวหรือทำลายทรัพยากรท่องเที่ยว ดังนั้น นักท่องเที่ยวควรเป็นผู้ที่มีความรักความหวงแหนในวัฒนธรรมท้องถิ่น และเป็นบุคคลที่พร้อมจะดำเนินงานร่วมกับบุคคลอื่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มีคุณภาพ

- ผู้ประกอบการ กลุ่มผู้ลงทุน ซึ่งหมายถึงผู้ประกอบการในเขตพื้นที่ชุมชน และใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยว เช่น โรงสีข้าว อุตสาหกรรมการแปรรูป สถานประกอบการร้านอาหาร เป็นต้น ด้วยการไม่ทิ้งสิ่งปฏิกูลลงในแม่น้ำ และสถานประกอบการค้าบางแห่งมักทิ้งเศษอาหารลงในแม่น้ำทำให้เป็นอาหารของปลา ซึ่งคราบน้ำมันและขยะที่ไม่ย่อยสลายมีผลกระทบทำให้แม่น้ำทำเงินเน่าเสีย

- เจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐ ได้แก่ ข้าราชการในองค์กรต่างๆ ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทและหน้าที่ตามกฎหมายในการให้ความคุ้มครองกำกับดูแลติดตามบังคับใช้ระเบียบกฎหมาย หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น จังหวัดสุพรรณบุรี ประมงจังหวัด สำนักงานศิลปากร ที่ 2 สุพรรณบุรี (เดิมคือสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 2 สุพรรณบุรี เทศบาลเมือง องค์การบริหารส่วนจังหวัด,ตำบล การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ดำรวจท่องเที่ยว ฯลฯ

- ประชาชนท้องถิ่น ประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังมิได้ให้ความสำคัญการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมากนัก นอกจากนี้ประชาชนในท้องถิ่น ร้อยละ 95 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งห่วงเรื่องปากท้องเป็นหลัก ประกอบกับไม่ได้คาดหวังว่ารัฐจะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนเป็นผลสำเร็จ แต่อย่างไรก็ตามประชาชนเหล่านี้พร้อมให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจให้ประสบความสำเร็จ

ด้านองค์กรและกฎระเบียบ

เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในวัด ดังนั้นวัดจึงมีอำนาจในการตัดสินใจ และกระทำการใดๆที่เห็นว่าเป็นความประสงค์ ดังนั้นจึงพบเห็นแหล่งท่องเที่ยวกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรม และทำลายสิ่งที่มีคุณค่าโดยที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ สิ่งที่ควรได้รับการแก้ไขหรือเข้าไปกำกับดูแลในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด คือ การควบคุมสิ่งก่อสร้าง ทั้งที่สร้างขึ้นใหม่และประเภทต่อเติมอาคารในรูปแบบที่หลากหลาย ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีแก่การรุกรานพื้นที่เขตโบราณสถาน หรือใช้ประโยชน์จากโบราณสถานจากการกระทำที่ไม่สมควร เช่น ใช้พื้นที่ของโบราณสถานเป็นที่เก็บสัมภาระ จัดตลาดนัดใกล้แหล่งโบราณสถาน เช่นที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุฯ ซึ่งกรมศิลปากรมีหน้าที่เข้าไปคุ้มครองดูแลตามอำนาจหน้าที่แห่งพ.ร.บ. โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ พ.ศ. 2504 ฉบับแก้ไขปรับปรุง พ.ศ. 2535 ขณะเดียวกันก็ควรชี้แจงหรือให้คำแนะนำกับวัดถึงประโยชน์และคุณค่าของโบราณสถาน นอกจากนี้ วัดในฐานะเจ้าของแหล่งควรมีอำนาจในการออกกฎระเบียบข้อบังคับ ในการควบคุมดูแลความเรียบร้อยหรือจัดระบบสิ่งต่างๆ เช่น ร้านจำหน่ายอาหาร การรักษาความสะอาด ฯ เพื่อลดปัญหาและแก้ไขความเสื่อมโทรมภายในแหล่งท่องเที่ยว และหากมีกฎระเบียบข้อบังคับ หรือกฎหมายอยู่แล้วก็สามารถเพิ่มข้อบังคับให้รุนแรงตามเหตุการณ์และความสำคัญของเรื่อง แต่อย่างไรก็ตามด้านองค์กรและกฎระเบียบมักมีลักษณะคลุมเครือ บางครั้งมีความซ้ำซ้อนในข้อกำหนดของแต่ละหน่วยงาน และอาจส่งผลต่อการนำไปปฏิบัติ ดังนั้นจึงเห็นว่าองค์กรต่างๆ ควรลดขั้นตอนของการดำเนินงาน เพื่อความกระชับจับใจหรือมอบหมายเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อลดความซ้ำซ้อนและง่ายต่อการปฏิบัติ ซึ่งหน่วยงานรัฐที่มักต้องเข้าไปกำกับดูแล และเกี่ยวกับการพัฒนาหรือการบริหารจัดการการท่องเที่ยว อาทิ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมการผังเมือง กรมศิลปากร องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) และสุขาภิบาล เป็นต้น

สรุป

จากการศึกษาสภาพปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วย วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วัดแค วัดพระอินทร์ วัดพระลอย วัดหนองพุทรากร อุทยานมัจฉาแห่งชาติ วัดพระนอน และแหล่งเดาเผาบ้านบางปูน รวม 7 แหล่ง พบว่าแหล่งท่องเที่ยวเกือบทุกแห่งมีสภาพปัญหาไม่แตกต่างกัน คือ มีลักษณะการบริหารจัดการโดยผู้เป็นเจ้าของแหล่ง คือ เจ้าอาวาสหรือผู้อุปถัมภ์ เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในวัด ปัญหาของแหล่งที่ควรริบเร่งแก้ไขมากที่สุด คือ ปัญหาขยะและขยะค้ำจางจากการปล่อยปะละเลยของเจ้าของแหล่ง

และไม่เพิ่มจำนวนการจัดเก็บของรัฐ รองลงมาคือ การใช้ที่ดินไม่ถูกต้องเป็นไปตามแผนผังเดิมของวัดเมื่อครั้งแรกสร้าง และปัญหาการแคลนน้ำเพื่อการบริโภคอุปโภคของแม่น้ำท่าจีนจากปัญหาน้ำมีคุณภาพต่ำ การขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งหรือบางช่วงฤดูมีสภาพน้ำเน่าเสีย อันเนื่องมาจากหลายสาเหตุจากการทิ้งสิ่งปฏิกูล สารตกค้างจากภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ทำลายระบบนิเวศน์ทางธรรมชาติของเมือง และทำลายบรรยากาศการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ศึกษา ส่วนงานโครงสร้างพื้นฐานโดยรวมถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมีทั้งเส้นทางหลวงแผ่นดินและเส้นทางหลวงชนบทเชื่อมโยงโครงข่ายไปยังพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง แต่ควรเพิ่มการติดตั้งป้ายสัญญาณจราจร ป้ายคำเตือนต่างๆ เพื่อป้องกันอุบัติเหตุและง่ายต่อการเข้าถึงแหล่ง นอกจากนี้เจ้าของแหล่งหรือผู้ให้การอุปถัมภ์ควรทำงานประสานกับหน่วยงานภาครัฐ ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทั้งในระดับเมืองและท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อลดปัญหาภายในแหล่งและสามารถตอบสนองนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันยังเป็นการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มีคุณภาพมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

บทที่ 6

สรุป

จังหวัดสุพรรณบุรี ตั้งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ ประมาณ 107 กิโลเมตรเดินทางตามเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จึงเลือกที่จะเดินทางมาแบบไปเช้ากลับเย็น ด้วยสภาพของเมืองที่มีระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการรองรับค่อนข้างดี สามารถเอื้อประโยชน์กับประชากรทั้งภายในและนอกจังหวัด โดยเฉพาะการรองรับระบบเศรษฐกิจภายในชุมชนซึ่งกำลังเติบโตในการขนถ่ายสินค้าการเกษตรกรรมอันเป็นภาคการผลิตที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัด

ทางด้านความเป็นมาของเมือง นับว่ามีความสำคัญยาวนานทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดีมาเป็นลำดับและต่อเนื่อง โดยมีหลักฐานทั้งด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม รวมถึงเป็นแหล่งศึกษาวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชนหลากหลายเชื้อชาติ ส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนอย่างต่อเนื่องในอัตราเพิ่มขึ้น เนื่องจากความน่าสนใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว รองรับทั้งในเขตอำเภอเมืองและในอำเภอต่างๆ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจำนวนมากไม่น้อยสนใจในแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ศึกษา เนื่องจากอยู่ใกล้และเดินทางสะดวก โดยมีระยะทางเชื่อมโยงถึงกันไม่เกิน 6 กิโลเมตร และมีความพร้อมของแหล่งทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ธรรมชาติวิทยา และศิลปวัฒนธรรม ซึ่งต่างก็มีศักยภาพและความพร้อมน่าสนใจดังนี้

1. วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ตั้งอยู่บนฝั่งด้านตะวันตกของแม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำสุพรรณบุรี เป็นวัดศูนย์กลางเมืองโบราณ วิถีสัญลักษณ์คือเจดีย์ทรงปราสาท ซึ่งเป็นเจดีย์ประธานของวัด จากหลักฐานจารึกแผ่นลานทองมีผู้สันนิษฐานว่ากษัตริย์ผู้สร้างคือ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) และพระราชโอรสผู้ซ่อมปฏิสังขรณ์คือ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของเจดีย์ราชทรงแปดเหลี่ยมสององค์ สันนิษฐานว่าน่าจะสร้างขึ้นพร้อมกับปราสาทประธาน ทั้งนี้ภายในพระปราสาทนอกจากจะบรรจุพระบรมสารีริกธาตุแล้วยังขุดพบพระพิมพ์พระผางสุพรรณที่มีชื่อเสียงในประเภทพระเครื่อง

2. วัดแค อยู่ถัดขึ้นไปทางทิศเหนือของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุประมาณ 800 กิโลเมตร เป็นวัดสำคัญในสถาปัตยกรรมขางขุนแผน มีต้นมะขามขนาดใหญ่และเรือนขุนแผน ที่เชื่อกันว่า ขุนแผนเมื่อครั้งบวชเป็นสามเณรเรียนวิชาอยู่กับอาจารย์คง ได้ใช้ใบมะขามจากต้นนี้เสกเป็นตัวต่อ ตัวแตน และเป็นที่ตั้งของเรือนขุนแผนลักษณะเป็นเรือนไทยโบราณ สร้างเลียนแบบคุ้มขุนแผน จังหวัดอุซุซา นอกจากนี้ ยังเป็นสถานที่ร่มรื่นอุดมด้วยแมกไม้ นานาพันธุ์เหมาะแก่มาพักผ่อนและ จัดการแสดงงานวัฒนธรรม

3. วัดพระอินทร์ เป็นเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมขนาดเล็ก ซึ่งตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมรองรับ เรือนธาตุสี่เหลี่ยม เจดีย์แปดเหลี่ยมวัดพระอินทร์ คือ รูปแบบที่ย่นย่อลงแล้วจากเจดีย์แปดเหลี่ยม ในสมัยอยุธยาตอนต้นเช่นเจดีย์วัดพระรูป แต่อย่างไรก็ตามเจดีย์แปดเหลี่ยมวัดพระอินทร์น่าจะมี อายุเก่ากว่าเจดีย์ทรงระฆังที่มีฐานแปดเหลี่ยมบางองค์ในเมืองสุพรรณบุรี เช่นที่วัดการ้องหรือวัด แร้ง

4. วัดพระลอย เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เนื่องจากตั้งใกล้แม่น้ำท่าจีนซึ่งเป็นแหล่งรวมฝูงปลานานาชนิด จึงเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่รักธรรมชาติและประสงค์จะ สัมผัสวิถีชีวิตสองฝั่งแม่น้ำที่ยังคงผูกพันอยู่กับสายน้ำ นอกจากนี้ภายในวิหารประดิษฐานหลวงพ่ พระลอย เป็นพระพุทธรูปแบบนาคปรก มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 18 สันนิษฐานว่าน่าจะเป็น พระพุทธรูปกลุ่มเดียวกับที่จัดแสดง ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี ซึ่งได้มาจาก วัดป่าบัว จังหวัดสุพรรณบุรี

5. อุทยานมัจฉาแห่งชาติวัดพระนอน เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเช่นเดียวกับวัดพระลอย นักท่องเที่ยวนิยมมาให้อาหารปลาและเพื่อการพักผ่อน ภายในพระวิหาร ขนาดใหญ่เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางไสยาสน์ลักษณะนอนหงาย ซึ่งแปลกแตกต่างจากคติ การสร้างพระนอนทั่วไป นอกจากนี้วิหารทรงจัตุรมุขเป็นการสร้างผสมผสานรูปแบบ และลวด ลายประดับอย่างสมัยใหม่

6. วัดหน่อพุทธางกูร สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยโกสินทร์ตอนต้น มีพระ อุโบสถแบบท้องสำเภาภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนังเล่าเรื่องราวพุทธประวัติและชาดก แม้ไม่ใช่ฝีมืองานช่างหลวงอย่างในราชธานี แต่ก็มี ความงดงามและสามารถบอกเล่าเรื่องราววิถีชีวิต ขนบ ธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของสังคมเมืองสุพรรณบุรี โดยเฉพาะภาพกลุ่มชนหลากหลายเชื้อ ชาติ เช่น ชนชาติลาว ซึ่งถูกกวาดต้อนมาในคราวยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์สมัยกบฏเจ้าอนุวงศ์ ในรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตน โกสินทร์

7. แหล่งเตาเผาบ้านบางปูน เป็นแหล่งผลิตภาชนะมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 17-21 ตันนิษฐานว่าเริ่มมีการผลิตมาแล้วสมัยทวารวดี ต่อเนื่องมาถึงสมัยลพบุรี และสมัยอยุธยา ความโดดเด่นของภาชนะจากแหล่งเตานี้ คือมีรูปแบบและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะแสดงถึงวิถีชีวิตชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ภาพพระราชพิธีแรกนาขวัญ ภาพคนไถนา ภาพบุคคลขี่ม้าขี่ช้าง ภาพนักรบบนหลังม้า เป็นต้น

และจากการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา เป็นการศึกษาดังคุณค่าและความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว วิเคราะห์สภาพปัญหาเพื่อนำไปสู่การแก้ไขที่เป็นระบบ และประการสุดท้ายเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาจากสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงศักยภาพโดยรวมของจังหวัดสุพรรณบุรี และไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ทางสังคม เศรษฐกิจ วิถีชุมชนและลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว และยังสร้างความเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ดังนั้นผลจากการวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปปัญหาพร้อมกำหนดแผนงานการพัฒนาแบบยั่งยืนไว้ 7 ประการในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

1. ด้านสิ่งแวดล้อม และทรัพยากร

ปัญหา

- ขยะมูลฝอย ทั้งไว้กระจัดกระจายในเขตโบราณสถานทำให้ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและเกิดขยะเน่าเสีย
  - มลพิษจากเสียงของผู้ใช้รถจักรยานยนต์
  - โบราณสถานด้านทิศตะวันตกซึ่งตั้งอยู่ใกล้แหล่งน้ำ ในฤดูฝนมักประสบปัญหาน้ำท่วมและไหลซึมเข้าเขต โบราณสถานและพื้นที่ใกล้เคียง
  - มีสิ่งก่อสร้างอื่นไม่พึงประสงค์ตั้งอยู่กระจัดกระจายในเขต โบราณสถานและวัด
- อย่างไร้ระบบระเบียบและทำลายคุณค่าโบราณสถาน
  - ทางด้านทิศใต้ติดกับชุมชนขนาดใหญ่มักมีการรุกไล่ใช้พื้นที่โบราณสถาน ทำกิจกรรมและวางสิ่งของเครื่องใช้กลายเป็นภาพอุจาด ทำลายคุณค่าและความสวยงามแก่สถานที่และโบราณสถานสำคัญ

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- รมรณรงค์รักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสถานที่และเพิ่มจุดรองรับขยะตามจุดต่างๆ ประสานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เพิ่มจำนวนครั้งการจัดเก็บขยะให้มากขึ้น
- ออกเป็นกฎระเบียบหรือข้อบังคับควบคุมการใช้เสียงรบกวนจากรยนต์สำหรับผู้ขับรถยนต์ที่เหมาะสม
- กรมศิลปากรควรเข้ามาดำเนินการเพื่อแก้ไขการรุกล้ำการใช้พื้นที่ในเขตโบราณสถานประกอบกิจกรรมอันไม่สมควรและเหมาะสม เช่น การจัดตลาดนัด ใช้โบราณสถานบางแห่งเป็นสถานที่เก็บสิ่งของ ฯลฯ
- บูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถานที่พังทลายและทรุดโทรมพร้อมปรับปรุงพื้นที่บริเวณภูมิทัศน์โดยรอบเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

2. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

ปัญหา

- สภาพถนนทางเข้าสู่แหล่งมีลักษณะแคบและผิวการจราจรชำรุดในบางพื้นที่
- ขาดสัญญาณไฟจราจร ป้ายบอกระยะทาง ป้ายเตือนอันตรายหรือข้ามชุมชนหนาแน่นส่งผลกระทบต่อภาวะการเกิดอุบัติเหตุและยากต่อการเข้าถึง
- ลานจอดรถมีสภาพเป็นดินลูกรังและปัญหาน้ำขังทำให้นักท่องเที่ยวใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ในขณะที่เดียวกันนักท่องเที่ยวบางส่วนนำรถไปจอดไว้บริเวณใกล้เขตโบราณสถาน
- ขาดงานโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการรองรับนักท่องเที่ยว เช่น โทรศัพท์สาธารณะ น้ำประปา ทางเดินเท้า ฯ

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- ปรับปรุงพื้นที่ลาดจอดรถให้พร้อมสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างเต็มที่และกักพื้นที่มิให้ไปใช้ในเขตโบราณสถาน
- จัดทำป้ายประกาศทางเข้า – ออกให้ชัดเจนและควรรออยู่คนละด้านเพื่อป้องกันมิให้รถวิ่งสวนทางกัน
- จัดทำป้ายการสัญญาณไฟจราจร ป้ายบอกระยะทาง หรือป้ายคำเตือนต่างๆ และปรับพื้นที่ถนนและสภาพทางมองให้ดีขึ้น
- ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานให้เตรียมพร้อมรับนักท่องเที่ยว คัดตั้งโทรศัพท์สาธารณะ ทางเดินเท้า น้ำประปา เป็นต้น

3. ด้านการท่องเที่ยวและบริการ

ปัญหา

- มีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าชมไม่มาก เนื่องจากความสำคัญและขนาดสิ่งก่อสร้างของโบราณสถานยังค้อยกว่าที่จังหวัดอยุธยาหรือกาญจนบุรี
- ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี รวมถึงขาดเอกสารแผ่นพับสำหรับแจกหรือคู่มือการนำชม แผ่นผังเส้นทางท่องเที่ยวจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง
- ขาดป้ายคำบรรยายประจำแหล่งโบราณสถานหรือ โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุฯ
- ขาดงานบริการสำหรับนักท่องเที่ยว อาทิ เก้าอี้สำหรับพักผ่อน ห้องสุขา ร้านจำหน่ายของที่ระลึก จุดดูแลรักษาความปลอดภัย
- ปัญหาความไม่ปลอดภัยจากแหล่ง โดยมักมีคนจรจัดเข้ามาพักอาศัยหลับนอนเป็นประจำ รวมถึงเด็กมาขอเงินกับนักท่องเที่ยวอาจสร้างความรำคาญได้

แนวทางการแก้ปัญหา

- จัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ เช่น แผ่นพับ คู่มือการนำชม แผ่นผังเส้นทางท่องเที่ยวเที่ยวภายในแหล่งและจังหวัด
- จัดทำป้ายคำบรรยายประจำแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ
- จัดตั้งศูนย์แสดงพระเครื่องที่พบในโบราณสถาน เช่น พระผิงสุพรรณ พระขุนแผน พระพิมพ์วัดบ้านกร่าง รวมถึงร้านจำหน่ายของที่ระลึก และแสดงสินค้าการเกษตร และผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน ฯ
- จัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหารเครื่องดื่ม ศูนย์สอบถามข้อมูลการท่องเที่ยว ATM โทรศัพท์ และประสานตำรวจท่องเที่ยวดูแลความปลอดภัย
- เร่งบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถานร้างและปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ พร้อมรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

4. ด้านการใช้ที่ดิน

ปัญหา

- พื้นที่ของวัดล้อมรอบด้วยชุมชน ล้ำคลอง ถนนจึงทำให้มีปัญหาการพัฒนาที่มีข้อจำกัด
- การใช้พื้นที่ดินเป็นไปไม่เหมาะสมมีการสร้างอาคารถาวรวัตถุเต็มพื้นที่ทำให้แผนผังของวัดไม่เป็นระเบียบและชัดเจนเมื่อสมัยแรกสร้าง
- พื้นที่โบราณสถานถูกรุกล้ำจากชุมชน ตลาดนัดชุมชน หรือเป็นลานจัดกิจกรรมโดยไม่เห็นคุณค่าและจิตสำนึก

แนวการแก้ไข้ปัญหา

- กำหนดพื้นที่การใช้ที่ดินของโบราณสถาน วัด ชุมชน และพื้นที่ใช้สอยอื่นๆ ออกจากกันอย่างชัดเจนรวมถึงจัดหาพื้นที่รองรับการขยายตัวในอนาคต
- จัดหาพื้นที่แห่งใหม่สำหรับสิ่งก่อสร้างอันไม่ประสงค์แล้วปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์เพื่อรับนักท่องเที่ยว

5. ด้านเศรษฐกิจ และสังคม

ปัญหา

- วัดเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ทั้งหมดจึงยากที่จะดำเนินการใดอันเป็นการพัฒนา หากวัดไม่เห็นด้วย
- วัดมีรายได้มาจากการให้เช่าวัดอุโมงค์และจากเงินบริจาคและยังไม่มีรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว
- วัดศูนย์กลางเมืองโบราณที่กษัตริย์ทรงสร้างขึ้นทำให้มีผู้อยู่ปล้ำก้สร้างและซ่อมมาต่อเนื่องนับตั้งแต่สมัยการสร้างจนกระทั่งถึงปัจจุบัน
- ความสัมพันธ์หน่วยงานรัฐ วัด ชุมชน มีน้อยลงและไม่ประสานกันทำงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการแก้ไข้ปัญหา

- เร่งทำความเข้าใจถึงผลดีต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ให้กับวัดในฐานะเจ้าของแหล่งเพื่อให้การสนับสนุนงบประมาณ
- ความสำคัญของวัดและศักยภาพของแหล่งเชื่อว่าจะมีผู้ให้การสนับสนุนงบประมาณได้ไม่ยาก
- ปลุกจิตสำนึกให้ท้องถิ่นเล็งเห็นคุณค่าโบราณสถานและงานศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นอันจะส่งผลดีต่อการพัฒนาและร่วมรักหวงแหนอนุรักษ์งานศิลปวัฒนธรรมของชาติ ต่อไป

6. ด้านทรัพยากรมนุษย์

ปัญหา

- ปัญหาของวัดมีลักษณะการผูกขาดและตัดสินใจดำเนินการใดๆ โดยไม่ฟังความคิดเห็นของหน่วยงานใด
- นักท่องเที่ยวยังขาดจิตสำนึกในการร่วมกันดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวและเล็งเห็นคุณค่าในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

- ขาดความร่วมมือระหว่างชุมชน สถานประกอบการ หน่วยงานภาครัฐ วัด ฯ ซึ่งแต่ละหน่วยงานยังมีลักษณะต่างคนต่างทำ

- ขาดการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ โดยให้การสนับสนุนเฉพาะบางแหล่งเท่านั้นทำให้ขาดงบประมาณสำหรับการพัฒนา

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- สร้างความเข้าใจระหว่างวัด ชุมชน และรัฐ ในการดำเนินกิจการอันเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนา และเฟื่องฟูรักษามรดกวัฒนธรรมของชาติ

- จัดโครงการ / กิจกรรมร่วมกันเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วม เช่น จัดโครงการอบรมสังฆาธิการ โครงการอาสาสมัครรักษาความสะอาด หรือ พัฒนาชุมชน หรือ โครงการจัดอบรมมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น

- จัดกิจกรรมฟื้นฟูความสัมพันธ์ด้านสังคม เช่น จัดกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรม การละเล่นให้ประสบความสำเร็จ และเป็นกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวได้

7. ด้านองค์กรและกฎระเบียบ

ปัญหา

- บทบาทของวัด มีสภาพเปลี่ยนไปจากเดิมทั้งแนวความคิดและวิถีปฏิบัติ จำเป็นต้องมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปดูแลรับผิดชอบในเรื่องที่จะก่อผลเสียต่อส่วนรวม เช่น การก่อสร้างอาคาร ฯ

- กฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือ พ.ร.บ. ยังมีลักษณะคลุมเครือ และซับซ้อนระหว่างหน่วยงาน จึงทำให้ไม่เข้าใจในข้อปฏิบัติที่ชัดเจน

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- ควรมีการปรับปรุงแก้ไข ลักษณะของ พ.ร.บ. หรือ กฎระเบียบที่มีความซ้ำซ้อนในหลายองค์กรให้อยู่ในทิศทางเดียวกัน และควรมอบอำนาจให้กับเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงานไปได้อย่างรวดเร็วเกิดประสิทธิผล และเป็นผลดีต่อการพัฒนา

- ข้อกฎหมาย ระเบียบ หรือ พ.ร.บ. ของหน่วยงานองค์กรต่างๆ ควรมีความชัดเจนทันสมัย มีเป็นอิสระ กระชับและรวดเร็ว

- ปัจจุบัน ตามพระราชบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญไทยฉบับปี 2540 ได้มอบอำนาจในการบริหารจัดการให้ท้องถิ่นเป็นผู้ดูแล ซึ่งน่าจะเป็นการแก้ไขปัญหาและพัฒนาได้ตรงจุดตามความต้องการของท้องถิ่น

วัดแค

1. ด้านสิ่งแวดล้อม และทรัพยากร

ปัญหา

- ปัญหาขยะมูลฝอยตกค้างและน้ำขังตามจุดต่างๆ ในบริเวณของวัด
- มีสิ่งก่อสร้างอันไม่ประสงค์พบอยู่ทั่วไป บางหลังสภาพพังทลายกลายเป็นภาพ

ความเสื่อมโทรม

- สภาพมลพิษทางอากาศ กลิ่นจากมูลสัตว์ที่เลี้ยงไว้
- บริเวณพระอุโบสถเก่า ควรเปิดให้เป็นพื้นที่โล่งและปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์เพื่อให้

น่าสนใจ

- มลพิษทางอากาศจากการได้รับฝุ่นละอองของโรงสีข้าว และปัญหาของแม่น้ำท่าจีน และลำคลองน้อยใหญ่

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- เพิ่มแนวคกแต่งไม้ดอกไม้ประดับ และจัดตกแต่งภูมิทัศน์ให้สวยงามรวมถึงสร้างทางเดินเชื่อมระหว่างแหล่ง
- รมรณรงค์การรักษาความสะอาดจากขยะมูลฝอยและช่วยกันกำจัดขยะตกค้างอาจกระทำได้หลายวิธี เช่น สร้างเตาเผาขยะหรือประสานให้หน่วยงานเร่งเก็บขยะให้บ่อยมากขึ้น และจัดการจุดรองรับขยะ
- รมรณรงค์พิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมและรักษาความสะอาดของแม่น้ำลำคลอง
- เคลื่อนย้ายสิ่งก่อสร้างที่ไม่พึงประสงค์ไปไว้ในพื้นที่ที่เหมาะสมเพื่อให้สภาพการมองเห็น โบราณสถานชัดเจนและเพิ่มคุณค่าของแหล่ง

2. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

ปัญหา

- สภาพของถนนและผิวการจราจรชำรุดเป็นบริเวณกว้าง
- แสงสว่างในบางจุดยังมีไม่เพียงพอ เช่น บริเวณห้องน้ำ ฯลฯ
- ขาดสัญญาณไฟจราจร ป้ายบอกระยะทาง ป้ายเตือนอันตรายหรือย่านชุมชนหนาแน่นจึงส่งผลกระทบต่อภาวะการเกิดอุบัติเหตุและยากต่อการเข้าถึงแหล่ง

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- ปรับปรุงพื้นผิวจราจรและผิวลานจอดรถ พร้อมทั้งกำหนดขนาดและจำนวนรถเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว
- จัดทำป้ายชื่อของแหล่งท่องเที่ยวและประตูทางเข้าให้ชัดเจน

- เพิ่มจุดสัญญาณไฟจราจร ป้ายบอกระยะทาง หรือป้ายคำเตือนต่างๆ และปรับพื้นที่ถนนและสภาพการมองเห็นให้ดียิ่งขึ้น
- ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานให้เตรียมพร้อมรับนักท่องเที่ยว คัดตั้งโทรศัพท์สาธารณะ เพิ่มแสงสว่างตามจุดต่างๆ ฯลฯ
- รมรณรงค์รักษาแหล่งน้ำทางธรรมชาติและรู้จักใช้น้ำอย่างประหยัด

3. ด้านการประชาสัมพันธ์ และการบริการ

ปัญหา

- จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนเพื่อการมาท่องเที่ยวยังมีจำนวนไม่มาก จำนวนหนึ่งตั้งใจมาเช่าวัดอุโมงค์และมักเป็นคนในท้องถิ่น
- ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดีทั้งที่เป็นหน่วยงานที่รัฐดูแลรับผิดชอบโดยตรง
- ขาดป้ายคำบรรยายประจำแหล่ง และเอกสารแผ่นพับสำหรับแจกหรือคู่มือการนำชม
- ขาดงานบริการสำหรับการท่องเที่ยว ได้แก่ เก้าอี้สำหรับพักผ่อน แผนผังการเดินทาง ห้องสุขา ร้านจำหน่ายของที่ระลึก จุดดูแลรักษาความปลอดภัย
- แหล่งท่องเที่ยวมีสภาพความเสื่อมโทรมรกร้าง ครอบคลุม รวมถึงการใช้พื้นที่บนเรือนเป็นที่อยู่อาศัยของเจ้าหน้าที่ดูแลและจำหน่ายเครื่องรางของขลัง

แนวทางการแก้ปัญหา

- จัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เช่น แผ่นพับ คู่มือการท่องเที่ยว แผนผังเส้นทางการท่องเที่ยวภายในแหล่งและจังหวัด
- จัดทำป้ายคำบรรยายประจำแหล่งทั้งประเภทโบราณสถาน และความสำคัญทางวรรณกรรม
- ปรับปรุงสภาพความเสื่อมโทรมพร้อมรับนักท่องเที่ยวรวมถึงการจัดหาที่อยู่สำหรับเจ้าหน้าที่ดูแล
- จัดตั้งศูนย์แสดงสินค้าพื้นบ้าน หรือผลิตสินค้าเลียนแบบผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยว เช่น สินค้าที่ระลึก ผลิตภัณฑ์วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน หรือจำลองเรือนขุนแผนหรือเป็นสถานที่เช่าบูชาพระเครื่องหรือเหรียญที่ระลึก โอกาสต่างๆ
- จัดโครงการฟื้นฟูงานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยใช้ลานในบริเวณเรือนขุนแผน จัดแสดงละครเรื่องขุนช้างขุนแผน การละเล่นพื้นบ้าน หรือการประกวดแข่งขัน
- ฟื้นฟูแนวริมฝั่งแม่น้ำ ซึ่งคิดกับเรือนขุนแผนให้เป็นสถานที่พักผ่อน และการละเล่นพื้นบ้านจัดกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยว โดยเน้นเรื่องราวทางวรรณกรรม ณ บริเวณลาน

เรือนขุนแผน

- พื้นฟูแนวริมฝั่งแม่น้ำ ซึ่งติดกับเรือนขุนแผนให้เป็นสถานที่พักผ่อน และจัดกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านเพื่อการท่องเที่ยว โดยเน้นเรื่องราวทางวรรณกรรม ณ บริเวณลานเรือนขุนแผน

- เพิ่มงานบริการเพื่อต้อนรับการท่องเที่ยวทั้งจุดพักผ่อน ลานจอดรถ ประดับตกแต่งภูมิทัศน์ สถานีตำรวจฯ

4. ด้านการใช้ที่ดิน

ปัญหา

- พื้นที่ของวัดถูกล้อมรอบด้วยชุมชน ล้ำคลองและถนน แม่น้ำ จึงเป็นปัญหาในการพัฒนาและขยายพื้นที่ในอนาคต
- ปัจจุบันพื้นที่ต่างๆภายในวัดยังไม่มีแบ่งประเภทการใช้ที่ดินอย่างชัดเจนทำให้แผนผังขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยจากสมัยแรกสร้าง
- พื้นที่ที่เป็นบริเวณเรือนขุนแผนและต้นมะขามยักษ์ตั้งอยู่ในจุดที่ไม่เหมาะสมมีสภาพการมองไม่ดีมีเพียงช่องทางเดินเล็กๆ ผ่านเข้าไป
- ด้านหลังของเรือนขุนแผนทางทิศตะวันออกเป็นที่ตั้งของชุมชนทำให้เรือนขุนแผนไม่สามารถมองเห็นเรือนได้ทั้งหมด

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- มีการจัดระบบของสิ่งอาคารถาวรวัดภายในวัดใหม่ตามความเหมาะสมเพื่อลดความแออัด
- พัฒนาและรณรงค์รักษาความเป็นระเบียบของสิ่งก่อสร้าง และตกแต่งสภาพภูมิทัศน์ตามความจำเป็นเหมาะสมในพื้นที่อย่างจำกัดของวัด
- เปิดพื้นที่เพื่อให้ง่ายต่อการมองเห็นและช่องทางเดินให้ชัดเจนสะดวกและมีความปลอดภัย
- จัดแบ่งพื้นที่สำหรับพื้นที่ของวัด และพื้นที่กิจกรรมการท่องเที่ยวให้ชัดเจน และพื้นที่รองรับการพัฒนาในอนาคต

5. ด้านเศรษฐกิจ และสังคม

ปัญหา

- รายได้ของแหล่งมาจากการบริจาคและให้เช่าวัตถุมงคลซึ่งวัดเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด ดังนั้น หากจะดำเนินกิจการใดด้านการท่องเที่ยวจึงขึ้นอยู่กับคณะกรรมการของวัดจะเห็นชอบในหลักการหรือไม่

- เรือนขุนแผนซึ่งขึ้นอยู่ทางเทศบาลจังหวัด ไม่มีรายได้ที่แน่นอนคั่งนึ่งงบประมาณส่วนใหญ่ต้องมาจากทางเทศบาลเมือง
- มีสุนัขจรจัดภายในวัดเป็นจำนวนมาก ซึ่งอาจสร้างความหวาดกลัวหรือทำอันตรายแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องใช้พื้นที่เดินผ่าน ไปยังเรือนขุนแผน
- ความสัมพันธ์ระหว่างวัด ชุมชน แยกออกจากกัน ไม่รักสามัคคี หรือความสัมพันธ์เช่นแต่ก่อน ทำให้ขาดความร่วมมือในการร่วมกันพัฒนา
- ชุมชนบริเวณรอบของวัด ยังขาดจิตสำนึกที่ดีในการดูแลความสะอาดหรือความเป็นระเบียบเรียบร้อย

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- จัดตั้งศูนย์แสดงสินค้าพื้นบ้าน หรือผลิตสินค้าเลียนแบบผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยว เช่น สินค้าที่ระลึก ผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมชุมชนช้างขุนแผน หรือจำลองเรือนขุนแผน
- จัดโครงการฟื้นฟูงานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยใช้ลานในบริเวณเรือนขุนแผน จัดแสดงละครเรื่องขุนช้างขุนแผน การละเล่นพื้นบ้าน หรือการแข่งขันต่างๆ และเพิ่มการจัดกิจกรรมภายในวัด ได้แก่ การจัดแสดงสินค้าการเกษตร และสินค้าพื้นเมืองหรือฟื้นฟูงานประเพณีท้องถิ่นจัดให้มี เช่น การแข่งเรือ หรือกีฬาทางน้ำ นอกจากเป็นการกระจายรายได้แล้วยังกระชับความสัมพันธ์ระหว่างวัด ชุมชน เหมือนเช่นแต่ก่อน
- ส่งเสริมอาชีพเกี่ยวกับด้านบริการนักท่องเที่ยว เช่น จัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น จัดอบรมอาสาสมัครเพื่อการท่องเที่ยว หรือจัดอาสาสมัครประจำแหล่งท่องเที่ยว
- จัดส่งเสริมการท่องเที่ยวสวนเกษตรตามฤดูกาล เนื่องจากยังเป็นพื้นที่การเกษตรกรรม ทำนา ปลูกสวนผลไม้ เพื่อเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชน
- จัดหาพื้นที่สำหรับสุนัขจรจัดให้มีที่อยู่อย่างเป็นระเบียบเพื่อสร้างความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว

6. ด้านทรัพยากรมนุษย์

ปัญหา

- นักท่องเที่ยวยังขาดจิตสำนึกในการร่วมกันดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวและเล็งเห็นคุณค่าในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ขาดความร่วมมือระหว่างชุมชน สถานประกอบการ หน่วยงานภาครัฐ วัด ยังมีลักษณะของต่างคนต่างทำ

- ขาดการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐในการสนับสนุนงบประมาณ
ช่วยดำเนินการ

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- สร้างความเข้าใจระหว่างวัด ชุมชน และรัฐ ในการดำเนินกิจการอันเป็นประโยชน์
สำหรับการพัฒนา และเผื่อระวังรักษามรดก วัฒนธรรมของชาติ

- จัดโครงการ / กิจกรรมร่วมกัน เช่น จัดโครงการอบรมสังฆาธิการ โครงการอาสา
สมัครรักษาความสะอาด หรือ พัฒนาชุมชน หรือ โครงการจัดอบรมมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น

- ควรมีการจัดตั้งผู้ประสานงานระหว่างชุมชนเพื่อประสานงาน หรือชี้แจงข้อมูล
ระหว่างรัฐ ชุมชน วัด

- จัดกิจกรรมฟื้นฟูความสัมพันธ์ด้านต่างๆ ทางสังคมเพิ่ม จัดกิจกรรมประเพณี วัฒน
ธรรม การละเล่นให้ประสบความสำเร็จ ก็สามารถสร้างความสำเร็จต่อการด้านทรัพยากรมนุษย์

7. ด้านองค์กร และความระเบียบ

ปัญหา

- ปัญหาภายในวัด มีเหตุความจำเป็นต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับที่เป็นหน่วยงานซึ่งต้องดูแล
รับผิดชอบหลายหน่วยงาน ดังนั้น ทำให้การดำเนินงานไม่สามารถแล้วเสร็จในคราวเดียวกัน

- กฎระเบียบ ข้อบังคับ พ.ร.บ บางหน่วยงานยังมีลักษณะคลุมเครือ และมีลักษณะ
ซ้ำซ้อนกันอยู่ จึงทำให้ไม่เข้าใจในข้อปฏิบัติที่ชัดเจนและทำให้งานล่าช้า

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- ควรให้ข้อกฎหมาย ระเบียบ หรือ พ.ร.บ องค์กรต่างๆ มีความชัดเจน และเป็นเอก
เทศโดยมีอำนาจโดยตรงต่อเรื่องราวนั้นๆ จึงจะช่วยให้การดำเนินเป็นไปด้วยความรวดเร็วกระชับ

- มอบอำนาจการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวให้อยู่ในความดูแลของท้องถิ่น ตาม
รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เพื่อตอบสนองความเป็นเจ้าของท้องถิ่น และรู้ปัญหาได้ดีกว่า

- ควรลดขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน เหลือเพียงการมอบหมายดูแลรับผิดชอบ
เฉพาะหน่วยงาน น่าจะทำให้การทำงานได้ผลสำเร็จ และเกิดประสิทธิภาพ

- ศึกษาความเป็นไปได้ถึงการออกกฎหมายหรือข้อระเบียบต่างๆ เพื่อใช้เป็นมาตร
ฐานสำหรับใช้บังคับ เช่น กฎระเบียบเกี่ยวกับข้อปฏิบัติเรื่องของความสะอาด การใช้เสียงรบกวน
นักท่องเที่ยว หรือระเบียบเรื่องการจัดขยะ หรือปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำลำคลอง หรือกฎข้อ
บังคับให้สถานประกอบการติดตั้งระบบน้ำเสีย / ระบบบำบัดของเสียก่อนทิ้งสู่ลำคลอง เป็นต้น

วัดพระอินทร์

1. ด้านสิ่งแวดล้อม และทรัพยากร

ปัญหา

- สภาพความรกรุงรังที่ปกคลุมด้วยวัชพืชเกือบทั้งองค์ และล้อมรอบด้วยทุ่งนาและสวนของชุมชน

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- กรมศิลปากรควรเข้าไปแผ้วถางเพื่อการมองเห็นและสำรวจความเสียหายขององค์เจดีย์

- ปรับปรุงพื้นที่โบราณสถานและจัดหาพื้นที่บางส่วนสำหรับเป็นลานกิจกรรมเชิงเกษตร และตกแต่งสภาพภูมิทัศน์โคจรอบให้น่าสนใจ

- เปิดพื้นที่บริเวณ โคจรอบเพื่อช่วยให้การมองเห็น โบราณสถานชัดเจนสว่างรวมถึงช่องทางเดินเข้าสู่แหล่ง

2. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

ปัญหา

- ไม่มีช่องทางเดิน ไปสู่โบราณสถานเนื่องจากปกคลุมด้วยวัชพืชทั้งสองข้างทาง

- ป้ายบอกชื่อมีสภาพผุร่อนและลึบโตนเอนจนไม่สามารถมองเห็นได้ รวมถึงป้ายจราจรต่างๆ ป้ายระยะทาง ฯ ไม่มี

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- ปรับปรุงพื้นที่ทางเดินหรือจัดสร้างถนนลาดยางเข้าสู่แหล่ง โบราณสถานพร้อมจัดสร้างพื้นที่จอดรถ สำหรับนักท่องเที่ยว

- ติดตั้งป้ายชื่อแหล่ง จัดทำป้ายสัญลักษณ์จราจร ป้ายบอกระยะทาง ฯลฯ

- ติดตั้งระบบโครงสร้างพื้นฐานตามความจำเป็น เช่น โทรศัพท์ น้ำประปา ไฟฟ้า

เป็นต้น

3. ด้านการประชาสัมพันธ์และการบริการ

ปัญหา

- ขาดป้ายคำบรรยายประจำแหล่ง และเอกสารแผ่นพับสำหรับแจกหรือคู่มือนำชม

- สักยภาพของแหล่งมีน้อยเกินไปทำให้นักท่องเที่ยวไม่สนใจ และยังคงถูกล้อมรอบ

ด้วยพื้นที่เกษตรกรรมทำให้การพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวของแหล่งเป็นไปได้ยาก

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- จัดกิจกรรมเสริมจุดแข็งของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยว เช่น จัดโครงการเที่ยวสวนผลไม้หรือสวนเกษตร จัดกิจกรรมสาธิตการขยายเพาะพันธุ์ทางการเกษตรหรือจัดแสดงสินค้าเกษตรกรรมฯ
- จัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ และจัดพิมพ์คู่มือนำชม
- เพิ่มงานบริการเพื่อรองรับบริการท่องเที่ยวทั้งจุดพักก่อน ลานจอดรถ การตกแต่งภูมิทัศน์ และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ฯลฯ
- จัดทำป้ายคำบรรยายประจำแหล่งฯ เพื่อเผยแพร่ความรู้

4. ด้านการใช้ที่ดิน

ปัญหา

- พื้นที่ของโบราณสถานล้อมรอบด้วยชุมชน พื้นที่การเกษตร ทำให้มีปัญหาในการพัฒนาและขยายพื้นที่
- เนื่องจากเป็นวัดร้างที่ไม่มีการใช้ประโยชน์แล้ว จึงไม่มีปัญหาเรื่องของสิ่งก่อสร้างสมัยใหม่อย่างแหล่งอื่น

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- กำหนดการใช้พื้นที่ของโบราณสถานและพื้นที่จัดกิจกรรมหรือส่วนงานบริการรองรับการท่องเที่ยวในอนาคต
- พัฒนาและรณรงค์รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสิ่งก่อสร้างให้เหมาะสมในพื้นที่อย่างจำกัดของวัด

5. ด้านเศรษฐกิจ และสังคม

ปัญหา

- หากได้รับการพัฒนาความสำคัญของแหล่งโบราณสถานให้มีศักยภาพและความพร้อมรับนักท่องเที่ยวก็จะสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ทางหนึ่ง
- ชุมชนยังขาดจิตสำนึกในการดูแลรักษา อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นร่วมกัน

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- เร่งจัดกิจกรรมเพื่อก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน เช่น จัดโครงการเที่ยวสวนผลไม้หรือสวนเกษตร จัดกิจกรรมสาธิตการขยายเพาะพันธุ์ทางการเกษตรหรือจัดแสดงสินค้าเกษตรกรรมฯ

- รมรงค์ให้วัด และชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษามรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกัน โดยจัดโครงการอบรมพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น เพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อม หรือสร้างความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว โดยมีรัฐ คือ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นสื่อกลาง และอาจให้สถานที่ของวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน

6. ด้านทรัพยากรมนุษย์

ปัญหา

- กรมศิลปากรยังขาดความร่วมมือจากองค์กรท้องถิ่น ชุมชน ในการดำเนินงานและการปกป้องดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุที่ตั้งอยู่ในชุมชน
- ขาดการประสานงานในการดำเนินงานและชี้แจงข้อปัญหาต่างๆ ร่วมกันยังเป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่ และต่างทำ

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- สร้างความเข้าใจระหว่างวัด ชุมชน และรัฐ ในการดำเนินกิจการอันเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนา และเผื่อระวังรักษามรดก วัฒนธรรมของชาติ
- จัดโครงการ / กิจกรรมร่วมกัน เช่น จัดโครงการอบรมสังฆาธิการ โครงการอาสาสมัครรักษาความสะอาด หรือ พัฒนาชุมชน หรือ โครงการจัดอบรมมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น
- ควรมีการจัดตั้งผู้ประสานงานระหว่างชุมชนและหน่วยงานภาครัฐเพื่อประสานข้อมูลไปในแนวทางเดียวกัน

7. ด้านองค์กร และความระเบียบ

ปัญหา

- พ.ร.บ ของกรมศิลปากรยังมีลักษณะไม่ชัดเจนคลุมเครือนำไปปฏิบัติได้ยากในบางประเด็น
- อำนาจหน้าที่การดูแลรักษามรดกวัฒนธรรมเป็นหน้าที่ และอำนาจของกรมศิลปากร ซึ่งขัดต่อรัฐธรรมนูญฉบับ 2540 ที่มอบอำนาจให้ชุมชนเป็นผู้ดูแลบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น
- กฎระเบียบ ข้อบังคับ พ.ร.บ มีลักษณะคลุมเครือ และซ้ำซ้อนระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบ จึงทำให้ไม่เข้าใจในข้อปฏิบัติที่ชัดเจน เช่น ระเบียบว่าด้วยการก่อสร้างและการควบคุมอาคารมีทั้งของ พ.ร.บ เทศบาลและกรมการผังเมือง เป็นต้น

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- ควรให้ข้อกฎหมาย ระเบียบ หรือ พ.ร.บ กรมศิลปากรควรมีการปรับปรุงแก้ไขให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญไทยในปัจจุบัน
- ควรมอบอำนาจการบริหารจัดการงานศิลปวัฒนธรรมให้ท้องถิ่นดูแลบริหารจัดการ
- ควรลดขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน และควรมอบหมายดูแลรับผิดชอบเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อความกระชับรวดเร็ว และเกิดประสิทธิภาพ

วัดพระดอย

1. ด้านสิ่งแวดล้อม และทรัพยากร

ปัญหา

- ปัญหาขยะมูลฝอยจากขยะคอก้าง
- สิ่งก่อสร้างถูกสร้างขึ้นอย่างหนาแน่นหลากหลายรูปแบบและสีสันทำลาศทัศนียภาพ

ภาพ

- สภาพมลพิษทางอากาศ กลิ่นจากมูลสัตว์ที่เลี้ยงไว้ภายในแหล่ง
- บริเวณที่ตั้ง โบราณสถานมีสิ่งก่อสร้างบดบังรวมถึงช่องทางการเดินเข้าแล้วสร้างโรงเลี้ยงสัตว์เป็นการทำลายคุณค่าโบราณสถานและทัศนียภาพอย่างยิ่ง
- ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำใช้จากแม่น้ำท่าจีนมีคุณภาพต่ำและปัญหาน้ำเน่าเสีย

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- เพิ่มแนวคอกคอกไม้ประดับ และจัดคอกแต่งภูมิทัศน์ให้สวยงามเสริมเข้าไปในประติมากรรมที่วัดจัดสร้างไว้แต่เดิม
- รมรงค์การรักษาความสะอาดจากขยะมูลฝอยและช่วยกันกำจัดขยะคอก้างอาจกระทำได้หลายวิธี เช่น สร้างเตาเผาขยะ หรือประสานให้หน่วยงานเร่งเก็บขยะให้บ่อยมากขึ้น และจัดการจุครองรับขยะ
- รมรงค์พิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมด้วยการใช้น้ำอย่างถูกต้อง ประหยัดและรักษาความสะอาดของแม่น้ำลำคลอง
- เคลื่อนย้ายสิ่งก่อสร้างที่ไม่พึงประสงค์ตามความเหมาะสมเพื่อช่วยให้มองเห็นและไว้ซึ่งคุณค่าของโบราณสถานรวมทั้งปรับพื้นที่คอกแต่งภูมิทัศน์โดยรอบ

2. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

ปัญหา

- ถนนบริเวณทางเข้าสู่สถานจอร์แดนเป็นพื้นที่แคบรถยนต์ไม่สามารถวิ่งสวนทางกันได้ โดยเฉพาะรถขนาดใหญ่จะเข้าออกด้วยความลำบาก
  - การขาดแคลนน้ำเพื่อการบริโภคอุปโภค เนื่องจากยังมีปริมาณการผลิตในจำนวนจำกัดและแหล่งวัตถุดิบคือแม่น้ำท่าจีนมักประสบปัญหาอยู่เนือง ๆ
  - ขาดสัญญาณไฟจราจร ป้ายบอกระยะทาง ป้ายเตือนอันตรายหรือย่านชุมชนหนาแน่นส่งผลกระทบต่อภาวะการเกิดอุบัติเหตุและยากต่อการเข้าถึงแหล่ง
  - บริเวณทางเข้า-ออกสู่แหล่งท่องเที่ยว ไม่มีป้ายบอกที่ชัดเจน
- แนวทางการแก้ไขปัญหา**
- ขยายพื้นที่บริเวณทางเข้าสู่สถานจอร์แดนเพื่อรองรับรถจำนวนนักท่องเที่ยว รวมถึงกำหนดขนาดและจำนวนรถเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว
  - จัดทำป้ายหรือแสดงจุดที่ชัดเจนสำหรับบริเวณทางเข้าออก
  - เพิ่มจุดสัญญาณไฟจราจร ป้ายบอกระยะทาง หรือป้ายคำเตือนต่างๆ
  - รมรณรงค์การใช้ประปาอย่างประหยัดและรู้คุณค่า นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรหาแหล่งน้ำทดแทนหากแม่น้ำท่าจีนต้องประสบปัญหา

3. ด้านการใช้ที่ดิน

ปัญหา

- พื้นที่ของวัดถูกล้อมรอบด้วยชุมชน และถนน แม่น้ำ อาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาและขยายพื้นที่ในอนาคต
- ไม่มีการแบ่งประเภทการใช้สอยทำให้มีการกระจุกตัวเฉพาะบริเวณขอบแนวพื้นที่ลาดจอร์แดนและริมฝั่งแม่น้ำจนเต็มพื้นที่
- ปัจจุบันพื้นที่กิจของสงฆ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่สามารถแยกกันได้ทำให้แผนผังขาดความเป็นระบบระเบียบและแบ่งประเภทความสำคัญของสิ่งก่อสร้างโดยมิได้เป็นตามคติการสร้างแล้วคงสร้างขึ้นดั่งใจปรารถนาและจุดประสงค์ของผู้สร้าง

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- จัดระบบของสิ่งก่อสร้างโดยจัดหาพื้นที่ที่เหมาะสมเพื่อลดความแออัดและมีระเบียบมากขึ้น
- พัฒนาและรณรงค์รักษาความเป็นระเบียบของสิ่งก่อสร้างให้ชัดเจนเพื่อให้ง่ายต่อการมองเห็นและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสถานที่

- แบ่งพื้นที่ การใช้พื้นที่ภายในแหล่งให้ชัดเจน เช่น พื้นที่ของวัด และพื้นที่กิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อรองรับการพัฒนาในอนาคต

4. ด้านการประชาสัมพันธ์และการบริการ

ปัญหา

- ขาดเอกสารเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เช่น เอกสารวิชาการ แผ่นพับ และแผ่นป้ายคำบรรยายประจำจุดแหล่งท่องเที่ยว
- ความน่าสนใจภายในแหล่งมีค่อนข้างน้อย ทำให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาอยู่กับแหล่งประมาณ 10-15 นาที
- นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังเป็นชาวไทยเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์ โดยขาดนักท่องเที่ยวต่างชาติ ซึ่งไม่ส่งผลดีต่อระบบการท่องเที่ยวและการกระจายรายได้เงินตราต่างประเทศ
- นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังกระจุกตัวเฉพาะแหล่งที่ดึงดูดใจมาเท่านั้น ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวไม่สามารถกระจายไปสู่แหล่งอื่นได้

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- จัดพิมพ์เอกสารแผ่นพับ หรือคู่มือการท่องเที่ยว / นำชม
- จัดทำป้ายคำบรรยายความเป็นมาของ โบราณวัตถุ และ โบราณสถานที่ตั้งอยู่ภายในวัด
- จัดงานเทศกาลงานประเพณีต่างๆ เช่น เทศกาลวันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ หรือ วันลอยกระทง หรือการแสดงทางด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อเสริมจุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากขึ้น
- จัดอบรมมัคคุเทศก์นำชมสำหรับเยาวชนเพื่อเป็นตัวแทนท้องถิ่น
- จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงชุมชนให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศให้มาเยือน
- เพิ่มส่วนบริการ เช่น จุดสอบถาม จุดพักคอย เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยห้องสุขา
- แยกพื้นที่ร้านจำหน่ายอาหาร ไปตั้งในที่ที่เหมาะสมไม่ไกลจากแหล่งมากนักแล้วสร้างเป็นศูนย์อาหาร และสถานที่จำหน่ายสินค้าพื้นเมือง ฯลฯ

5. ด้านทรัพยากรมนุษย์

ปัญหา

- วัดมีอำนาจในการสั่งการหรือตัดสินใจดำเนินการใดๆ โดยไม่สอบถามความคิดเห็นของหน่วยงานใด

- นักท่องเที่ยวที่ยังขาดจิตสำนึกในการร่วมกันดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งเห็นคุณค่าในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
  - ขาดความร่วมมือระหว่างชุมชน สถานประกอบการ หน่วยงานภาครัฐ วัด ยังมีลักษณะต่างคนต่างทำ
  - ขาดการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐและนักการเมืองท้องถิ่น
- แนวทางการแก้ไขปัญหา**
- สร้างความเข้าใจระหว่างวัด ชุมชน และรัฐ ในการดำเนินกิจการอันเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนา และรักษามรดกวัฒนธรรมของชาติ
  - จัดโครงการ / กิจกรรมร่วมกัน เช่น จัดโครงการอบรมสังฆาธิการ โครงการอาสาสมัครรักษาความสะอาด หรือ พัฒนาชุมชน หรือ โครงการจัดอบรมมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น
  - ควรมีการจัดตั้งผู้ประสานงานระหว่างชุมชนเพื่อประสานงาน หรือชี้แจงข้อมูลระหว่างรัฐ ชุมชน วัด

6. ด้านองค์กร และระเบียบ

ปัญหา

- ขาดหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้าไปดูแลหรือประสานงานในการดำเนินงานของวัดอย่างจริงจัง ทำให้การบริหารงานจัดการของวัดที่ผ่านมาเป็นไปอย่างไร้ระบบระเบียบ
- การดำเนินงานการพัฒนามีหลายหน่วยงานที่ต้องประสานทำให้การทำงานเป็นไปอย่างล่าช้าเนื่องจากมีขั้นตอนของระบบราชการ
- อำนาจของเจ้าอาวาสหรือวัดมีมากจนเกินไปต่อการตัดสินใจและการกำหนดแนวทางการพัฒนาทำให้ประสบความสำเร็จ

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- จัดตั้งองค์กรภายในชุมชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง เช่น ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวประเภทวัด ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมภายในชุมชน
- จัดอบรมการบริหารจัดการแก่วัด ชุมชน รัฐในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระเบียบ และนำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน
- วัดในฐานะเจ้าของแหล่งต้องปรับบทบาททั้งทัศนคติเดิมและควรประสานความร่วมมือและปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อระเบียบที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอื่นๆ ซึ่งเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน
- องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของวัด ควรเข้าไปดูแลอย่างใกล้ชิด เช่น มีหน่วยงานเข้าไปดูแลการก่อสร้างอาคาร หรือ สำนักงานที่ดินจังหวัดดูแลการจัดสรรการใช้ที่ดิน

วัดหนองพุทธรังษาราม

1. ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร

ปัญหา

- ขยะมูลฝอย ที่ทิ้งไว้กระจัดกระจายทั่วเขต โบราณสถานทำให้ขาดความเป็นระเบียบ และขาดต่อการดูแลรักษาอย่างทั่วถึง

- มีสิ่งก่อสร้างอื่น ไม่เพียงประสงค์ตั้งอยู่กระจัดกระจายทั่วไป โดยเฉพาะตั้งอยู่ในเขต โบราณสถาน และยังคงบดบังทำลายคุณค่าโบราณสถานอย่างยิ่ง

- สภาพทั่วไปของแหล่งยังมีสภาพความเสื่อมโทรมทั่วไปทั้งสภาพความรกร้าง น้ำขังในพื้นที่ ความไม่เป็นระเบียบ เรียบร้อย และขาดร่มเงาของต้นไม้ใหญ่กลางวันจะร้อนมาก เป็นต้น

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- รมรณรงค์รักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสถานที่ทั้งเพิ่มจุดรองรับขยะตามจุดต่างๆ และเพิ่มจำนวนการจัดเก็บของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น ปรับปรุงพื้นที่ความเสื่อมโทรมที่ส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวให้คงสภาพความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว

- กรมศิลปากรควรเข้าดำเนินการเพื่อหาทางป้องกันแก้ไขเขตรุกกล้าพื้นที่โบราณสถาน คือพระอุโบสถเก่าและภาพจิตรกรรมฝาผนังมีอายุสมัยรัตน โกสินทร์ตอนต้น

- ปรับปรุงภูมิทัศน์และปลูกต้นไม้ทั้ง ไม้ยืนต้นและ ไม้ดอก ไม้ประดับเพื่อความร่มรื่นเพื่อการพักผ่อน

2. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

ปัญหา

- ขาดแคลนน้ำประปาสำหรับการบริโภคอุปโภค เนื่องจากยังมีปริมาณการผลิตในจำนวนจำกัดและแหล่งวัตถุดิบคือแม่น้ำท่าจีนมักประสบปัญหาอยู่เนือง ๆ

- ขาดสัญญาณไฟจราจร ป้ายบอกระยะทาง ป้ายเตือนอันตรายหรือย่านชุมชนหนาแน่นส่งผลกระทบต่อภาวะการเกิดอุบัติเหตุและขาดต่อการเข้าถึง

- ลาดจอครดภายในแหล่งยังมีสภาพเป็นดินลูกรังและมีปัญหาน้ำขังทำให้นักลาดจอครดภายในแหล่งยังมีสภาพเป็นดินลูกรังและมีปัญหาน้ำขังทำให้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- ปรับปรุงพื้นที่ลาดจอครดให้พร้อมสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างเต็ม

- จัดทำป้ายประกาศทางเข้า – ออกให้ชัดเจนและควรอยู่คนละด้านเพื่อป้องกันมิให้

รถวิ่งสวนทาง

- จัดทำป้ายการสัญญาณไฟจราจร ป้ายบอกระยะทาง หรือป้ายคำเตือนต่างๆ และปรับปรุงที่ถนนและสภาพทางมองให้ดี

- ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานให้เตรียมพร้อมรับนักท่องเที่ยว ติดตั้งโทรศัพท์สาธารณะ แสงสว่าง น้ำประปา เป็นต้น

3. ด้านการประชาสัมพันธ์และการบริการ

ปัญหา

- ยังไม่มีนักท่องเที่ยวไปเยือนมากนัก ส่วนใหญ่เป็นคนในจังหวัดและส่วนหนึ่งเป็นนักวิชาการที่สนใจศึกษาภาพจิตรกรรมฝาผนัง

- ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี รวมถึงขาดเอกสารแผ่นพับสำหรับแจกหรือคู่มือการเดินทาง

- ขาดป้ายคำบรรยายความสำคัญของ โบราณสถาน และภาพจิตรกรรมฝาผนัง แผนผังเส้นทางการท่องเที่ยวจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง

- ขาดความพร้อมงานบริการรองรับการท่องเที่ยวในอนาคต

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- จัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ เช่น แผ่นพับ คู่มือการท่องเที่ยว แผนผังเส้นทางการท่องเที่ยวภายในแหล่งและจังหวัด

- จัดทำป้ายคำบรรยายความเป็นมาของสถานที่ทั้งประเภท โบราณสถาน และภาพจิตรกรรมฝาผนัง

4. การใช้ที่ดิน

ปัญหา

- การก่อสร้างอาคารถาวรวัดคู่แวมไม่เพียงประสงค์ในเขตพื้นที่โบราณสถาน การสร้างเมรุ และห้องสุขา วิศวกรจุดคานหน้าโบราณสถานคือพระอุโบสถ เป็นต้น

- ไม่มีการแบ่งประเภทการใช้พื้นที่ดินภายในวัด สิ่งก่อสร้างต่างๆ จึงถูกสร้างตามความต้องการของเจ้าของแหล่งและผู้ให้การอุปถัมภ์

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- จัดระบบของสิ่งก่อสร้างภายในวัด โดยกีดพื้นที่มิให้มีการสร้างรุกล้ำเข้าไปในเขตโบราณสถาน

- พัฒนาและรณรงค์รักษาความเป็นระเบียบของสิ่งก่อสร้าง และตกแต่งสภาพภูมิทัศน์เพื่อเปิดพื้นที่ในการมองเห็นที่โบราณสถาน

- จัดแบ่งพื้นที่สำหรับพื้นที่ของวัด และพื้นที่กิจกรรมการท่องเที่ยวให้ชัดเจน

เพื่อรองรับการพัฒนาในอนาคต

5. ด้านเศรษฐกิจ และสังคม

ปัญหา

- วัดเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ทั้งหมดจึงยากที่จะดำเนินการใดอันเป็นการพัฒนาหากวัดไม่เห็นด้วย
- วัดมีรายได้เงินบริจาคซึ่งเป็นคนท้องถิ่นและมีได้เป็นรายได้จากท่องเที่ยว
- ประชาชนชาวจังหวัดสุพรรณบุรีส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสำคัญต่องานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมากนักและมักมองงานศิลปวัฒนธรรมของชาติเป็นเรื่องของรัฐ

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- สนับสนุนงบประมาณได้ไม่ยากจากเอกชน และหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
- ปลุกจิตสำนึกให้ท้องถิ่นเล็งเห็นคุณค่า โบราณสถานและงานศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นอันจะส่งผลดีต่อการพัฒนาและร่วมรักหวงแหนอนุรักษ์งานศิลปวัฒนธรรมของชาติ ต่อไป เช่น จัดโครงการอบรมพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น เพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อม หรือสร้างความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว โดยมีรัฐ คือ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นสื่อกลาง และอาจให้สถานที่ของวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน

6. ด้านทรัพยากรมนุษย์

ปัญหา

- ปัญหาความไม่เข้าใจระหว่างวัด ชุมชน และรัฐ จึงเกิดขึ้นอยู่เสมอเมื่อบทบาทของวัดเองเปลี่ยนไป จึงเป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่และต่างทำ
- ขาดการประสานงานในการดำเนินงานระหว่างองค์กร

แนวทางแนวทางการแก้ไขปัญหา

- สร้างความเข้าใจระหว่างวัด ชุมชน และรัฐ ในการดำเนินกิจการอันเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาและเฝ้าระวังรักษามรดก วัฒนธรรมของชาติ
- จัดโครงการ / กิจกรรมร่วมกัน เช่น จัดโครงการอบรมสังฆาธิการ โครงการอาสาสมัครรักษาความสะอาด หรือ พัฒนาชุมชน หรือ โครงการจัดอบรมมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น
- จัดกิจกรรมฟื้นฟูความสัมพันธ์ด้านต่างๆ ทางสังคมเพิ่ม จัดกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรม การละเล่นให้ประสบความสำเร็จ ก็สามารถสร้างความสำเร็จต่อการด้านทรัพยากรมนุษย์

7. ด้านองค์กร และความระเบียบ

ปัญหา

- สถานะของวัด มีเหตุความจำเป็นต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับที่เป็นหน่วยงานซึ่งต้องดูแลรับผิดชอบหลายหน่วยงาน ดังนั้น ทำให้การดำเนินงานไม่สามารถแล้วเสร็จในคราวเดียวกัน
- กฎระเบียบข้อบังคับบางอย่าง ยังมีลักษณะคลุมเครือ และมีลักษณะซ้ำซ้อนระหว่างหน่วยงาน จึงทำให้ไม่เข้าใจในข้อปฏิบัติที่ชัดเจน เช่น พ.ร.บ ตำบล และ อบต. หรือ พ.ร.บ เทศบาล และผังเมือง (การก่อสร้างอาคาร)

แนวทางแก้ไขปัญหา

- ชี้กฎหมาย ระเบียบ หรือ พ.ร.บ องค์กรต่างๆ ควรมีความชัดเจน และมีความเป็นเอกเทศสามารถดำเนินการใดๆ ได้อย่างอิสระ กระชับและรวดเร็ว
- ควรมีการปรับปรุงแก้ไขลักษณะของพ.ร.บ.หรือกฎระเบียบที่มีความซับซ้อนในหลายองค์กรให้อยู่ในทิศทางเดียวกัน และควรมอบอำนาจให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง ดำเนินการอย่างทันทั่วถึง เพื่อให้การดำเนินงานไปได้อย่างรวดเร็วเกิดประสิทธิผล และเป็นผลดีต่อการพัฒนา
- ปัจจุบัน ตามพระราชบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญไทยฉบับปี๒๕๔๐ มีการมอบอำนาจในการบริหารจัดการท้องถิ่น ดังนั้นการส่งเสริมพัฒนาจึงเป็นอำนาจโดยตรงในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น น่าจะเป็นการแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น ได้ตรงจุดตามความต้องการของตนเอง

อุทยานมัจฉาแห่งชาติวัดพระนอน

1. ด้านสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ

ปัญหา

- ขยะมูลฝอยจากการตกค้างจัดเก็บไม่หมดถูกสะสมมากขึ้นกลายเป็นความเสื่อมโทรมของแหล่ง
- นักท่องเที่ยวไม่สามารถมองเห็นจุดชมวิวของแม่น้ำท่าจีน ได้ทั้งหมดเนื่องจากมีแนวคันไม้บดบัง
- มีสิ่งก่อสร้างบางประเภทสร้างขึ้นในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมกลายเป็นสิ่งอูจจาควาและทำลายทัศนียภาพ
- มักประสบปัญหาแม่น้ำท่าจีนมีคุณภาพต่ำใช้การไม่ได้ และน้ำเน่าเสียจากการทิ้งขยะของชุมชน น้ำทิ้งของสถานประกอบการ โรงงานอุตสาหกรรมและสารตกค้าง ฯ

แนวทางการพัฒนา

- เร่งดำเนินการกำจัดขยะตกค้างและช่วยกันรักษาความสะอาดตลอดจนติดตั้งเตาเผาขยะภายในแหล่งท่องเที่ยวหรือชุมชนเพื่อ เป็นการลดจำนวนขยะและเป็นวิธีกำจัดขยะเบื้องต้น
- ขยายจุดชมวิวเพื่อให้นักท่องเที่ยวที่ได้ใช้เวลาอยู่กับแหล่งน่านน้ำมากขึ้นช่วยให้เกิดการใช้จ่าย
- รณรงค์การใช้น้ำอย่างถูกวิธีและการจัดอบรมพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและแม่น้ำลำคลอง รวมถึงเชิญชวนให้สถานประกอบการ ชุมชน วัด และหน่วยงานรัฐติดตั้งระบบบำบัดน้ำเสีย ได้แก่ บ่อเกรอะ บ่อดักไขมันก่อนทิ้งลงสู่แม่น้ำ

2 โครงสร้างพื้นฐาน

- บริเวณประตูทางเข้าสู่แหล่งมีลักษณะเป็นพื้นที่แคบๆ รถยนต์ไม่สามารถวิ่งสวนทางกันได้ เวลาเข้าออกลำบากโดยเฉพาะรถขนาดใหญ่
- ขาดแคลนน้ำเพื่อการบริโภคอุปโภค เนื่องจากยังมีปริมาณการผลิตในจำนวนจำกัด และแหล่งวัตถุดิบคือแม่น้ำท่าจีนมักประสบปัญหาอยู่เนื่อง ๆ
- ขาดสัญญาณไฟจราจร ป้ายบอกระยะทาง ป้ายเตือนอันตรายหรือย่านชุมชนหนาแน่นส่งผลกระทบต่อการศึกษาอุบัติเหตุและยากต่อการเข้าถึงแหล่ง

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- ขยายพื้นที่บริเวณทางเข้าสู่สถานจอร์จนีเพื่อรองรับรถนักท่องเที่ยว และกำหนดขนาดและจำนวนรถเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว
- จัดทำป้ายหรือแสดงจุดที่ชัดเจนสำหรับบริเวณทางเข้า-ออกและไม่ควรใช้เส้นทางเดียวกัน
- เพิ่มจุดสัญญาณไฟจราจร ป้ายบอกระยะทาง หรือป้ายคำเตือนต่างๆ
- รณรงค์การใส่ประปาอย่างประหยัดและรู้คุณค่า นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรวางแหล่งน้ำทดแทนหากแม่น้ำท่าจีนต้องประสบปัญหา

3. ด้านการประชาสัมพันธ์และการบริการ

ปัญหา

- ขาดเอกสารเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และแผ่นป้ายคำบรรยายประจำจุดแหล่งท่องเที่ยว
- มีจุดให้เลือกชมภายในแหล่งมีค่อนข้างน้อย ทำให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาอยู่กับแหล่งประมาณ 10-15 นาที

- นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์ โดยขาดนักท่องเที่ยวต่างประเทศ จึงไม่ส่งผลดีต่อการท่องเที่ยวโดยรวมและการกระจายรายได้
- นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่กระจุกตัวเฉพาะแหล่งที่ตั้งใจมาเท่านั้น ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวไม่สามารถกระจายไปสู่แหล่งอื่นได้

แนวทางพัฒนา

- จัดพิมพ์เอกสารแผ่นพับ หรือคู่มือการท่องเที่ยว / นำชม
- จัดทำป้ายคำบรรยายความเป็นมาของโบราณวัตถุ และ โบราณสถานที่ตั้งอยู่ภายในวัด
- จัดงานเทศกาลงานประเพณีต่างๆ เช่น เทศกาลวันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ หรือวันลอยกระทง หรือการแสดงทางด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อเสริมจุดท่องเที่ยวให้น่าสนใจมากขึ้น
- จัด โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิญชวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศให้มาเยือน
- เตรียมความพร้อมส่วนบริการสำหรับนักท่องเที่ยวเพิ่ม เช่น จุดสอบถาม จุดพักคอย เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยห้องสุขา
- สถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ภายในวัด ไม่มีจัดให้มีร้านจำหน่ายอาหาร ยกเว้น ร้านจำหน่ายของที่ระลึก จำหน่ายสินค้าทางเกษตรกรรม หรืออาหารประเภทของขบเคี้ยว หรือน้ำเท่านั้น

4. การใช้ที่ดิน

ปัญหา

- มีการก่อสร้างอาคารถาวรวัตถุอันไม่พึงประสงค์ในเขตพื้นที่โบราณสถาน การสร้างเมรุ และห้องสุขา ไว้ตรงจุดด้านหน้าโบราณสถานคือพระอุโบสถ เป็นคันกับ
- ไม่มีการแบ่งประเภทการใช้ที่ดินภายในวัด สิ่งก่อสร้างต่างๆ จึงถูกสร้างตามความต้องการของเจ้าของแหล่งและผู้ให้การอุปถัมภ์

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- จัดระบบของสิ่งก่อสร้างภายในวัด โดยกีดพื้นที่มิให้มีการสร้างรุกล้ำเข้าไปในเขตโบราณสถาน
- พัฒนาและรณรงค์รักษาความเป็นระเบียบของสิ่งก่อสร้าง และตกแต่งสภาพภูมิทัศน์เพื่อเปิดพื้นที่ในการมองพื้นที่โบราณสถาน
- จัดแบ่งพื้นที่สำหรับพื้นที่ของวัด และพื้นที่กิจกรรมการท่องเที่ยวให้ชัดเจน เพื่อรองรับการพัฒนาในอนาคต

5. ด้านเศรษฐกิจ – สังคม

ปัญหา

- สินค้าที่นำมาจำหน่ายส่วนใหญ่เป็นผลผลิตทางการเกษตรซึ่งยังขาดคุณภาพที่ดี และการบรรจุหีบห่อ
- รายได้จากการท่องเที่ยวยังคงกระจุกตัวเฉพาะเจ้าของแหล่งคือวัด และยังไม่มีการกระจายไปสู่ชุมชน ทำให้ถูกมองว่าการท่องเที่ยวเป็นผลประโยชน์เฉพาะบางกลุ่มเท่านั้น
- ขาดความผูกพันระหว่างวัดกับชุมชนเฉกเช่นแต่ก่อน ทำให้วิถีชีวิตแบบเก่าจางหายไป

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- เพิ่มการจัดกิจกรรมภายในวัด ได้แก่ การจัดแสดงสินค้าการเกษตร และสินค้าพื้นเมืองหรือพื้นฟูงานประเพณีท้องถิ่นจัดให้มี เช่น การแข่งเรือ หรือกีฬาทางน้ำ นอกจากนี้เป็นการกระจายรายได้แล้วยังกระชับความสัมพันธ์ระหว่างวัด ชุมชน เฉกเช่นแต่ก่อน
- ส่งเสริมอาชีพเกี่ยวกับด้านบริการนักท่องเที่ยว เช่น จัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น จัดอบรมอาสาสมัครเพื่อการท่องเที่ยว หรือจัดอาสาสมัครประจำแหล่งท่องเที่ยว
- จัดส่งเสริมการท่องเที่ยวสวนเกษตรตามฤดูกาล เนื่องจากยังเป็นพื้นที่การเกษตรกรรม ทำนา ปลูกสวนผลไม้ เพื่อเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชน
- การควบคุมราคาสินค้าในอัตราที่พอเหมาะสมควร เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวยอมรับได้

6. ด้านทรัพยากรมนุษย์

ปัญหา

- ปัญหาความไม่เข้าใจระหว่างวัด ชุมชน และรัฐ จึงเกิดขึ้นอยู่เสมอเมื่อบทบาทของวัดเองเปลี่ยนไป จึงเป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่ และต่างทำ
- ขาดการประสานงานในการดำเนินงานระหว่างองค์กร

แนวทางแก้ไขปัญหา

- สร้างความเข้าใจระหว่างวัด ชุมชน และรัฐ ในการดำเนินกิจการอันเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนา และเผื่อระวังรักษามรดก วัฒนธรรมของชาติ
- จัดโครงการ / กิจกรรมร่วมกัน เช่น จัดโครงการอบรมสังฆาธิการ โครงการอาสาสมัครรักษาความสะอาด หรือ พัฒนาชุมชน หรือ โครงการจัดอบรมมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น
- จัดกิจกรรมฟื้นฟูความสัมพันธ์ด้านต่างๆ ทางสังคมเพิ่ม จัดกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรม การละเล่นให้ประสบความสำเร็จ

7. ด้านองค์กร และระเบียบ

ปัญหา

- ไม่มีหน่วยงานจังหวัดหรือส่วนกลางเข้าดูแล และควบคุมการดำเนินงานของวัด อำนาจของเจ้าอาวาสหรือวัดมีมากจนเกินไปต่อการตัดสินใจและการกำหนดแนวทางการพัฒนาทำให้ประสบความสำเร็จค่อนข้างยากหากต้องคิดเพียงลำพัง
- การดำเนินการใดที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาต้องมีหลายหน่วยงานที่ต้องประสานทำให้การทำงานเป็นไปอย่างล่าช้าเนื่องจากมีขั้นตอนของระบบราชการ

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- จัดตั้งองค์กรภายในชุมชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง เช่น ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวประเภทวัด ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมภายในชุมชน
- จัดอบรมการบริหารจัดการแก่วัด ชุมชน รัฐในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระเบียบ และนำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน
- พิจารณาน้ำที่ บทบาทในการทำหน้าที่หลัก หน้าที่รอง เพื่อให้สถาบันสงฆ์หรือบทบาทของวัดดำเนินไปอย่างถูกต้อง และเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ และประสบผลสำเร็จ
- องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของวัด ควรเข้าไปดูแลอย่างใกล้ชิด เช่น มีหน่วยงานเข้าไปดูแลการก่อสร้างอาคาร หรือ สำนักงานที่คืนจังหวัดดูแลการจัดการใช้ที่ดินของวัด ทั้งในปัจจุบัน และอนาคต

แหล่งเตาเผาบ้านบางปูน

1. ด้านสิ่งแวดล้อม และทรัพยากร

ปัญหา

- ถูกล้อมรอบด้วยชุมชน พื้นที่การเกษตรและแม่น้ำท่าจีน
- ปัญหาน้ำท่วมในฤดูน้ำหลากของแม่น้ำท่าจีน

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- ปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณโดยรอบในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว
- กั้นพื้นที่สำหรับการอนุรักษ์ไว้เป็นเขตแหล่งศึกษาโบราณคดี ประวัติศาสตร์

2. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

ปัญหา

- ปัญหาทางเข้าออกซึ่งต้องใช้ร่วมกับชุมชนซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการใช้ของทางและการพัฒนาหากชุมชนไม่เห็นด้วย

- ขาดความพร้อมด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น โทรศัพท์ สภาพของผิวจราจรที่ไม่เรียบ

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- ปรับปรุงเส้นทางเข้าออกสู่แหล่งโบราณคดี พร้อมปรับสภาพผิวจราจรให้สามารถใช้งานได้

- จัดทำป้ายการจราจร หรือป้ายสัญญาณจราจรรวมถึงป้ายบอกระยะทาง ติดตั้งตามเส้นทางการเดินทางของนักท่องเที่ยว

- ติดตั้งระบบสาธารณูปการภายในแหล่งเพื่อรองรับการพัฒนา

3. ด้านการประชาสัมพันธ์ และการบริการ

ปัญหา

- ขาดความน่าสนใจเนื่องจากมีเพียงร่องรอยของแหล่งทางโบราณคดีซึ่งหลักฐานต่างๆ ถูกทำลายไปมากแล้ว

- ไม่มีความพร้อมด้านบริการเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- จัดตั้งศูนย์จัดแสดง โบราณวัตถุประจำแหล่ง เพื่อเป็นศูนย์ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับงานด้านโบราณคดี

- ปรับปรุงพื้นที่บางส่วนให้เป็นศูนย์จัดแสดง โบราณวัตถุประจำแหล่ง เพื่อเป็นศูนย์ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับงานด้าน โบราณคดี

- จัดตั้งกลุ่มเพื่อขึ้นมาดูแลบริหารจัดการศูนย์จัดแสดง โบราณวัตถุประจำแหล่ง เพื่อเป็นศูนย์ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับงานด้าน โบราณคดี โดยมีตัวแทนจากชุมชน กรมศิลปากร อบต. พินารแดง ฯ

- เพิ่มจุดงานบริการให้มากขึ้น เช่น เก้าอี้นั่งพักเวลาพักผ่อน จุดรักษาความปลอดภัย ลานจอดรถ ฯ

- จัดทำสินค้าเลียนแบบผลิตภัณฑ์บ้านบางปูนจำหน่ายเป็นของที่ระลึกชุมชน โดยประสานกับกลุ่มหัตถกรรมบ้านธรรมดูลซึ่งดำเนินการอยู่ในปัจจุบันเพื่อเป็นกระจายรายได้สู่ชุมชน

4. ด้านการใช้ที่ดิน

ปัญหา

- พื้นที่ของแหล่งมีอย่างจำกัดเนื่องจากเป็นพื้นที่ของชุมชน

- การจัดหาพื้นที่เพื่อจัดตั้งศูนย์ศึกษาฯ เนื่องจากปัจจุบันกลายเป็นพื้นที่ชุมชนและพื้นที่การเกษตร

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- หาพื้นที่เพื่อจัดตั้งศูนย์ศึกษาฯ โดยมีทางเลือกเบื้องต้นอาจใช้พื้นที่เดิมซึ่งเป็นแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน กับใช้พื้นที่เดียวกันกับกลุ่มหัตถกรรมบ้านธรรมกุล ซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลจากแหล่งมากนัก
- เมื่อได้พื้นที่จัดตั้งศูนย์ฯ ควรมีการแบ่งพื้นที่การใช้ที่ดินสำหรับศูนย์ศึกษากับพื้นที่รองรับส่วนบริการการท่องเที่ยว โดยแบ่งพื้นที่การใช้ที่ดินให้ชัดเจน

5. ด้านเศรษฐกิจ และสังคม

ปัญหา

- ชุมชนบริเวณนี้ส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพการเกษตรกรรม และเป็นผู้มีรายได้ร่อย อาจทำให้การพัฒนาทางเศรษฐกิจไปได้ค่อนข้างช้า
- ความใกล้ชิดและความผูกพันระหว่างองค์กรรัฐและชุมชนมีน้อยลงทำให้การดำเนินงานมีอุปสรรค

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์ศึกษาฯ และส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าพื้นบ้านเลียนแบบภาษาบ้านบางปูนให้เป็นผลสำเร็จ โครงการจัดตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้ศูนย์ที่รวบรวมเรื่องราวงานศิลปวัฒนธรรม และศูนย์แสดง และเช่าพระเครื่อง และจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง
- จัดอบรมมัคคุเทศก์สำหรับนำชมท้องถิ่น
- สร้างจิตสำนึกให้แก่ชุมชนให้เห็นคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ
- งบประมาณในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาฯ ควร ได้มาจากที่ใดบ้างและจะหน่วยงานใดให้การสนับสนุน
- ประชาชน หน่วยงานท้องถิ่น ยังขาดจิตสำนึกในการดูแลรัก และหวงแหนศิลปวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งตั้งอยู่ในท้องถิ่น โครงการร่วมกัน เพื่อให้เกิดความรักสามัคคี เช่น จัดอบรมสังฆาธิการ โครงการอาสาสมัครรักษาความสะอาดท้องถิ่น ฯลฯ
- จัดตั้งคณะทำงานหรือผู้ประสานงานในรูปของคณะกรรมการ องค์กร เพื่อเป็นแนวทางการร่วมมือกันทำงาน

6. ด้านทรัพยากรมนุษย์

ปัญหา

- ปัญหาความไม่เข้าใจระหว่างวัด ชุมชน และรัฐ จึงเกิดขึ้นอยู่เสมอเมื่อบทบาทของวัดเองเปลี่ยนไป จึงเป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่ และต่างทำ
- ขาดการประสานงานในการดำเนินงานระหว่างองค์กร

แนวทางแก้ไขปัญหา

- สร้างความเข้าใจระหว่างวัด ชุมชน และรัฐ ในการดำเนินกิจการอันเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนา และเผื่อระวังรักษามรดก วัฒนธรรมของชาติ
- จัดโครงการ / กิจกรรมร่วมกัน เช่น จัดโครงการอบรมสังฆาธิการ โครงการอาสาสมัครรักษาความสะอาด หรือ พัฒนาชุมชน หรือ โครงการจัดอบรมมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น
- จัดกิจกรรมฟื้นฟูความสัมพันธ์ด้านต่างๆ ทางสังคมเพิ่ม จัดกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรม การละเล่นให้ประสบความสำเร็จ ก็สามารถสร้างความสำเร็จต่อการด้านทรัพยากรมนุษย์

7. ด้านองค์กรกฎระเบียบ

ปัญหา

- การมอบอำนาจการดูแลบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร
- กฎระเบียบข้อบังคับบางอย่างยังมีลักษณะคลุมเครือ และมีลักษณะซ้ำซ้อนระหว่างหน่วยงาน จึงทำให้ไม่เข้าใจในข้อปฏิบัติที่ชัดเจน เช่น พ.ร.บ คำบาล และ อบค. หรือ พ.ร.บ เทศบาล และ ผังเมือง (การก่อสร้างอาคาร)

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- ควรให้ข้อกฎหมาย ระเบียบ หรือ พ.ร.บ กรมศิลปากรควรมีการปรับปรุงแก้ไขทันต่อการเปลี่ยนแปลงและบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ
- มอบอำนาจการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวให้อยู่ในความดูแลของท้องถิ่น ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เพื่อตอบสนองความเป็นเจ้าของท้องถิ่น และรู้ปัญหาได้ดีกว่า
- ควรลดขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน เหลือเพียงการมอบหมายดูแลรับผิดชอบเฉพาะหน่วยงาน น่าจะทำให้การทำงานได้ผลสำเร็จ และเกิดประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมศิลปากร. จารึกสุโขทัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2527.

_____. คู่มือความสัมพันธ์กับชุมชนทวารวดีในบริเวณใกล้เคียง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมาพันธ์, 2541.

_____. โบราณคดี ประวัติศาสตร์เมืองสุพรรณบุรี. กรุงเทพฯ: สารรังสรรค์, 2542.

_____. แผนแม่บทโครงการบูรณะและอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมาพันธ์, 2539.

_____. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี. กรุงเทพฯ: ฟันนี่พับบลิชซิง, 2546.

_____. พระพุทธรูปปางต่างๆ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2521.

_____. ก. รายงานการขุดแต่งเจดีย์รายสององค์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ. (อัครำเนา)

_____. ข. แหล่งเตาเผาบ้านบางปูน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์, 2531.

_____. รายงานการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังวัดหน่อพุทธางกูร อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. (อัครำเนา)

_____. วัดจุฬามณี การอนุรักษ์ประติมากรรมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง, 2535.

_____. วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณะ และภูมิปัญญาจังหวัดสุพรรณบุรี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2544.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. การศึกษาเบื้องต้นเพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี อ่างทอง ลพบุรี สระบุรี. จัดทำโดยคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. ม.ป.ท., 2531.

_____. ก. โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ รายงานฉบับสมบูรณ์. ม.ป.ท., 2539.

_____. ข. รายงานฉบับสมบูรณ์การศึกษาทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวภาคกลางฝั่งตะวันตก. ม.ป.ท., 2539.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. โครงการเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของ
ประเทศ. ม.ป.ท.,2540.

คณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จังหวัดสุพรรณบุรี. สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมสุพรรณบุรี.
สุพรรณบุรี : ออฟเซทอาร์อโต้โตเมชั่น, 2539.

จังหวัดสุพรรณบุรี, ที่ทำการปกครองจังหวัดสุพรรณบุรี. ข้อมูลประชากรจังหวัดสุพรรณบุรีปี
2545. (อัดสำเนา)

จังหวัดสุพรรณบุรี. รายงานประจำปีจังหวัดสุพรรณบุรีระหว่างปี 2542-2545. (อัดสำเนา)

จารึก วิไลแก้ว. “กลุ่มเจดีย์แปดเหลี่ยมเมืองสุพรรณบุรี.” รวบรวมบทความวิชาการ 72 พรรษาท่าน
อาจารย์ ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์มณฑลศรีนครินทร์, 2538.

_____. เอกสารการขุดแต่งเจดีย์รายทรงแปดเหลี่ยมวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัด
สุพรรณบุรี. (อัดสำเนา)

จุลทรรศน์ พยาชรานนท์. “เจดีย์สถานในจังหวัดสุพรรณบุรี.” เอกสารการสัมมนาทางวิชาการ
เรื่อง สุพรรณบุรี : ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม . (อัดสำเนา)

ฉลองศรี พิมพ์สมพงษ์. การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.

คำรกราชานุกาพ,สมเด็จพระยา. “ตำนานเสภา.” เสภาขุนช้างขุนแผน. พิมพ์ครั้งที่ 13.
ธนบุรี : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2513.

ทิพากรวงศ์,เจ้าพระยา. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 เล่มที่ 1. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์คุรุสภา, 2504.

น.ณ ปากน้ำ (นามแฝง). บ้านเรือนในสยาม. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์, 2535.

_____. ก. พระพุทธรูป:สื่อศรัทธาการสืบเนื่องของศาสนา. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ,
2543.

_____. ข. เอกลักษณะศิลปสถาปัตยกรรมไทย. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์, 2543.

_____. สมุดภาพประวัติศาสตร์สยามประเทศ:ศิลปะก่อนกรุงศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ : ศรี
บุญอุตสาหกรรมการพิมพ์, 2541.

น.ณ ปากน้ำ (นามแฝง). สยามศิลปะ จิตรกรรมและสถาปัตยกรรม. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์เมือง
โบราณ, 2538.

นิคม จารุมณี. การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียร์สโตร,
2538.

เน่งน้อย ศักดิ์ศรี,ม.ร.ว. มรดกสถาปัตยกรรมกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพฯ,
2537.

บุญครอง คันธฐากร. สุพรรณบุรี: สถาปัตยกรรมศิลปกรรมในเมืองสุพรรณบุรี. สุพรรณบุรี:
ออฟเซทอาร์ออดีเมชั่น, ม.ป.ป.

บุญครอง คันธฐากรและรัตนา คันธฐากร. สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมสุพรรณบุรี. (สุพรรณบุรี: ออฟ
เซทอาร์ออดีเมชั่น, 2533.

ผาสุข อินทราวุธ. วรรณนิภานะดินเผาสมัยทวารวดี. กรุงเทพฯ: สยามการพิมพ์, 2528.

พิเศษ เจียจันทร์พงศ์. เมืองสุพรรณภูมิ. เอกสารประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์โบราณคดี
เมืองสุพรรณบุรี เรื่องจากทวารวดีถึงสุพรรณภูมิ: หลักฐานและข้อมูลใหม่ทางโบราณคดี
วันที่ 16-17 กันยายน 2542. (อัคราเนา)

มนัส โอภากุล. "สมเด็จพระเพทราชาเป็นชาวสุพรรณและเป็นขบถหรือ." เมืองโบราณ 7,7
(พฤษภาคม 2529) : 78-81.

มานิต วัลลิโกดม. ศิลปะสมัยอุทอง ศิลปะอยุธยา ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์. ม.ป.ท.,ม.ป.ป.
มหาดไทย, กระทรวง. ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดสุพรรณบุรี. สุพรรณบุรี: มนัสการ
พิมพ์,2528.

รัตนา หนูน้อย. "ฐานะของเมืองในประวัติศาสตร์อยุธยา ระหว่างพ.ศ. 1893-2231." วิทยา
นิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์,
2538.

วรพร พรหมใจรักษ์. บทบาทและความสำคัญสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 (ขุนหลวงพะงั่ว)
ที่มีต่อเมืองสุพรรณบุรี. เอกสารประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์ โบราณคดีเมือง
สุพรรณบุรีเรื่องจากทวารวดีถึงสุพรรณภูมิ: หลักฐานและข้อมูลใหม่ทางโบราณคดี วันที่
16-17 กันยายน 2542. (อัคราเนา)

- วรรณ วลัยวานิช. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์, 2539.
- วสันต์ เทพสุรียานนท์. การขุดค้นทางโบราณคดีวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ สุพรรณบุรี. เอกสารประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์โบราณคดีเมืองสุพรรณบุรี เรื่องจากทวารวดีถึงสุพรรณภูมิ: หลักฐานและข้อมูลใหม่ทางโบราณคดี วันที่ 16-17 กันยายน 2542. (อัคราเนนา)
- สงวน รอดบุญ. พุทธศิลป์รัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2526.
- สันติ เล็กสุขุม. "เจดีย์วัดพระรูป อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี หลักฐานใหม่ที่ค้นพบ." เมืองโบราณ 17, 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2534) : 102-108.
- _____. ปรากฏและลายปูนปั้นประดับวัดจุฬามณี. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง, 2539.
- _____. ศิลปะสุโขทัย. กรุงเทพฯ : คำนสุทธาการพิมพ์, 2540.
- _____. ศิลปะอยุธยา. กรุงเทพฯ : คำนสุทธาการพิมพ์, 2542.
- _____. วิวัฒนาการของชั้นประดับลวดลายและลวดลายสมัยอยุธยาตอนต้น. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์การพิมพ์, 2522.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.จ. " พระพุทธรูปสำคัญสมัยศรีวิชัยหรือหริภุญชัยในพิพิธภัณฑ์เมืองโบราณ." เมืองโบราณ 2,3 (เมษายน-มิถุนายน 2519) : 10-15.
- _____. ศิลปะในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538.
- สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์,ม.ร.ว. "เนินทางพระแหล่งโบราณคดีเขมรแบบบายอนในจังหวัดสุพรรณบุรี." เมืองโบราณ 13 , 4 (ตุลาคม -ธันวาคม 2530) : 23-32
- สมเกียรติ โภทเพชรรัตน์. พระพุทธรูปสมัยรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตะวันออก, 2540.
- สมคิด จิระทัศนกุล. วัด: พุทธศาสนาสถาปัตยกรรมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.
- อคิน รพีพัฒน์และคณะ. คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา. ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : คำนสุทธาการพิมพ์, 2537.
- อนุกวิทย์ เจริญสกุล. องค์ประกอบสถาปัตยกรรมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2521.

การสัมภาษณ์

ชาวบ้านตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2544.

ชาวบ้านตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2544.

นักท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ประมาณ 300 คน . สัมภาษณ์,
เดือนกันยายน - พฤศจิกายน 2544.

นางเบกแก้ว ท้าวลา เจ้าของรถประจำทางตลาดเทศบาล-โพธิ์พระยา. สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน
2544 .

นายมนัส โอภากุล. นักวิชาการท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม 2544.

ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 15
พฤศจิกายน 2544.

ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 15
พฤศจิกายน 2544.

คณะอาจารย์และนักเรียนโรงเรียนหนองกระถิน อำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี.
สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2545.

ทันตแพทย์อนุศักดิ์ คงมาลัย ประธานชมรมส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี.
สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2545.

พระครูปลัดบุญส่ง ปัญญาฐ เจ้าอาวาสวัดพระนอน อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์ ,
15 มกราคม 2545.

นายเซียง วัดพระลอย ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 15 มกราคม
2545.

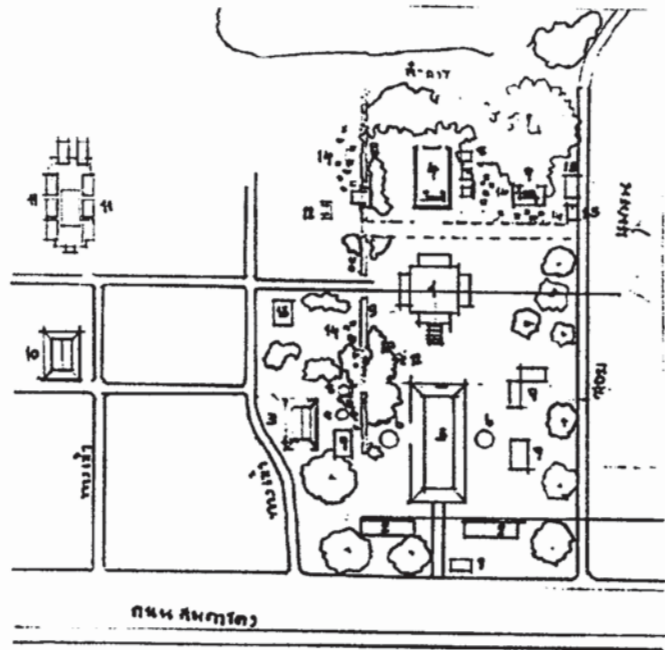
ภาษาต่างประเทศ

Giteau, Madeeleime. L'Art Khme. Paris : Somogy Edition D' Art., 1997.

Susan L Huntington. The Pala – Sena School of Sculpture. U.S.A.: E.J. Brill Leiden,
1984.

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

1. พระปรางค์ (นารายณ์)
2. พระนอน 2 องค์
3. พระอุโบสถใหญ่
4. พระอุโบสถเก่า
5. วิหารหลวง
6. ศาลเจ้าพ่อเสือ
7. วิหารน้อย
8. ศาลเจ้า
9. รมืองสกล
10. ศาลาการเปรียญ
11. หนองน้ำ
12. วิหารจมน้ำลึกเก่าใหม่
13. ศาลาพักผ่อน
14. ศาลาเก็บกระดูก
15. ซุ้ม

ภาพที่ 1 แผนผังวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 2 สภาพทั่วไปวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ตำบลรั้วใหญ่
อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 3 พระปรางค์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ตำบลรั้วใหญ่
อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

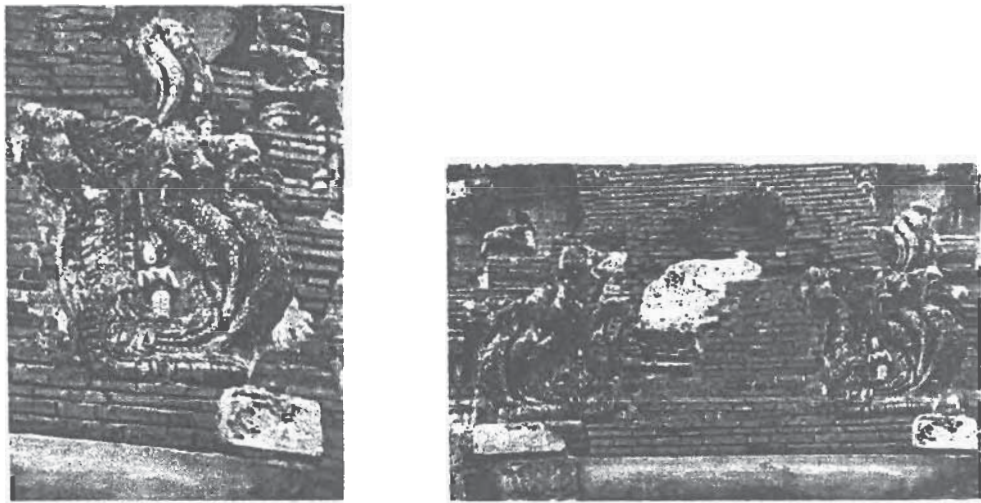
ภาพที่ 4 พระพุทธรูปจำลองประดับบนฐานชุกชี ภายใน
พระอุโบสถด้านทิศตะวันตก วัดพระศรีรัตน -
มหาธาตุ ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 5-7 (บน) พระนอนขนาดใหญ่ทางด้านหน้าทิศตะวันออก
 (ซ้าย) ร่องรอยของแหล่งน้ำขนาดใหญ่ติดกับชุมชน
 (ขวา) วิหารขนาดเล็กสีใหม่สดใสอยู่ใกล้ปราสาทประธาน
 บริเวณวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง
 จังหวัดสุพรรณบุรี

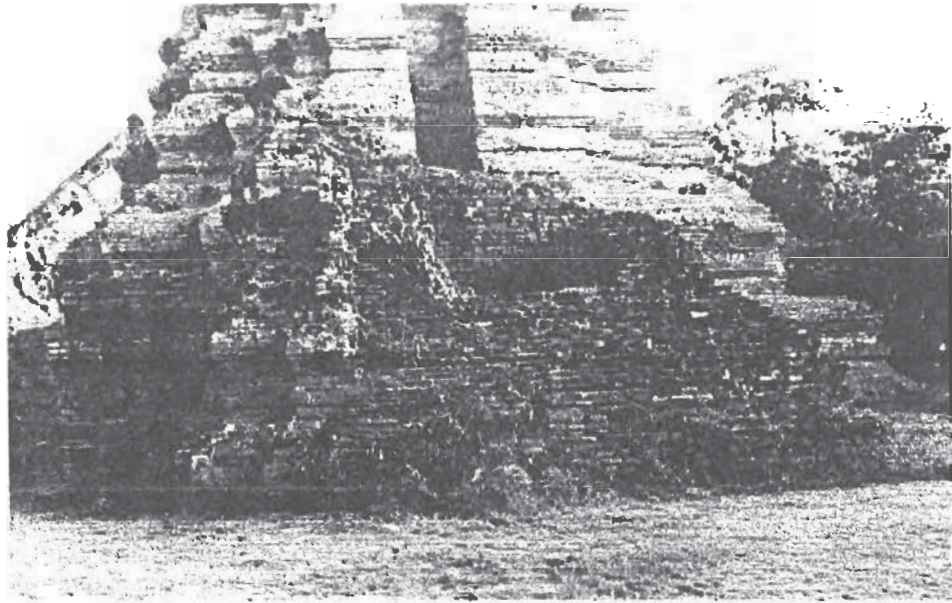

ภาพที่ 8 ปลาขจัดหน้าบันทางด้านทิศตะวันออก มีภาพบุคลกฤษณะมมือภายใน
รูปมกรคาชนาค วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี

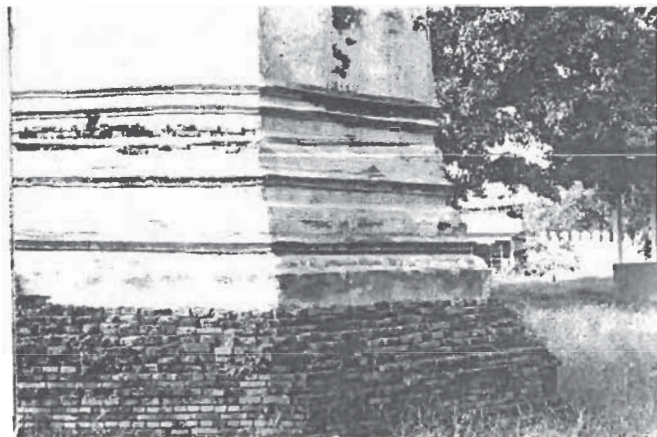
ภาพที่ 9 งานประดับปูนปั้นรูปหงส์ประดับบนกลีบบุขนูนของปราสาท
ประธานวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 10 ลักษณะปีกปราสาทที่ตั้งขนานปราสาทประธานในแนวทิศเหนือ-ใต้
วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 11 ฐานปึกปรางค์มีลักษณะการก่อขึ้นให้เป็นฐานเดียวกับปรางค์ประธาน
วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 12 ลักษณะของฐานบัวลูกแก้วอกไก่ซึ่งดัดแปลง
มาจากฐานบัวลูกพีคของเจดีย์รายทรงแปด
เหลี่ยมมณฑลทิศใต้ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 13 เจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมวัดไก่เตี้ย
อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
ที่มา : สันติ เล็กสุขุม, ศิลปะอยุธยา (กรุงเทพฯ:
दानสุทธาคารพิมพ์, 2542), 81.

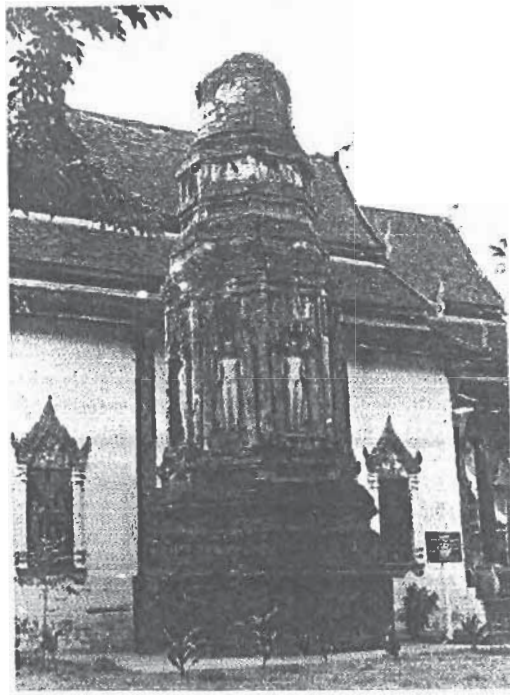

ภาพที่ 14 เจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมวัดพระรูป อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 15 เจดีย์วัดพระแก้วเมืองสรรค์ จังหวัดชัยนาท
ที่มา : สันติ เล็กสุขุม, ศิลปะอยุธยา (กรุงเทพฯ:
दानสุทธาการพิมพ์, 2542), 81.

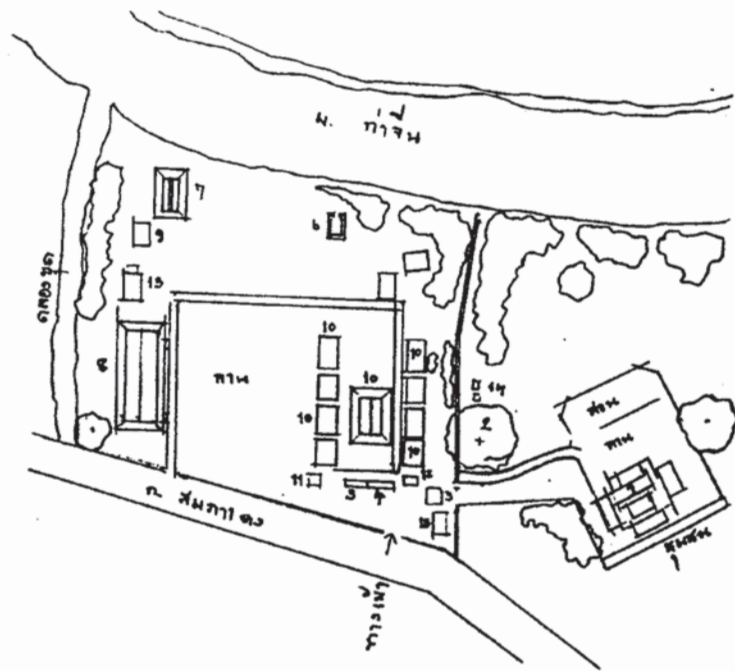

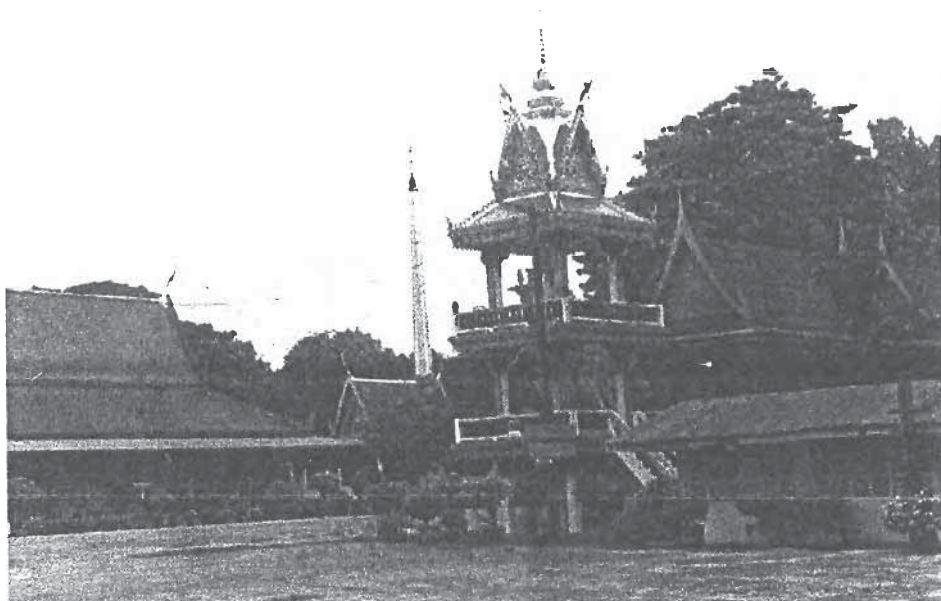
ภาพที่ 16 รัตนเจดีย์ ศิลปะหริภุญชัย
ที่มา: สันติ เล็กสุขุม, ศิลปะอยุธยา
(กรุงเทพฯ: ด้านสถาการพิมพ์, 2542), 80.

วัดแค

1. เรือนขุนแผน
2. นະขามิถัมภ์
3. หอรัตนวงศ
4. วิหารพระพุทธรูปบาท
5. ศาลพระประจำวัน
6. วิหาร (บ้าน)
7. พระอุโบสถ (ประธาน)
8. ศาลท้าวเมือง
9. ศาลาไทย
10. กุฏิ
11. หอระฆัง
12. ศาลพลวงคต
13. ฌม
14. ศาลเจ้า
15. ศาลาอเนกประสงค์

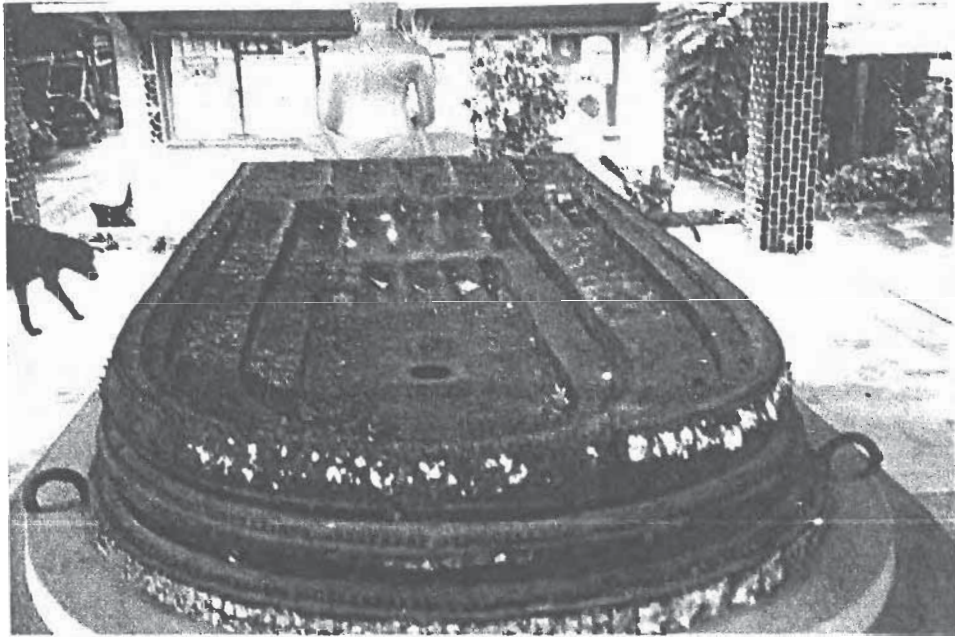
ภาพที่ 17 แผนผังวัดแค ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 18 สภาพทั่วไปวัดแค ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 19 หน้าบ้านพระอุโบสถหลังเก่าอยู่ทางด้านทิศตะวันออก
ของแม่น้ำท่าจีน วัดพระแค ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี

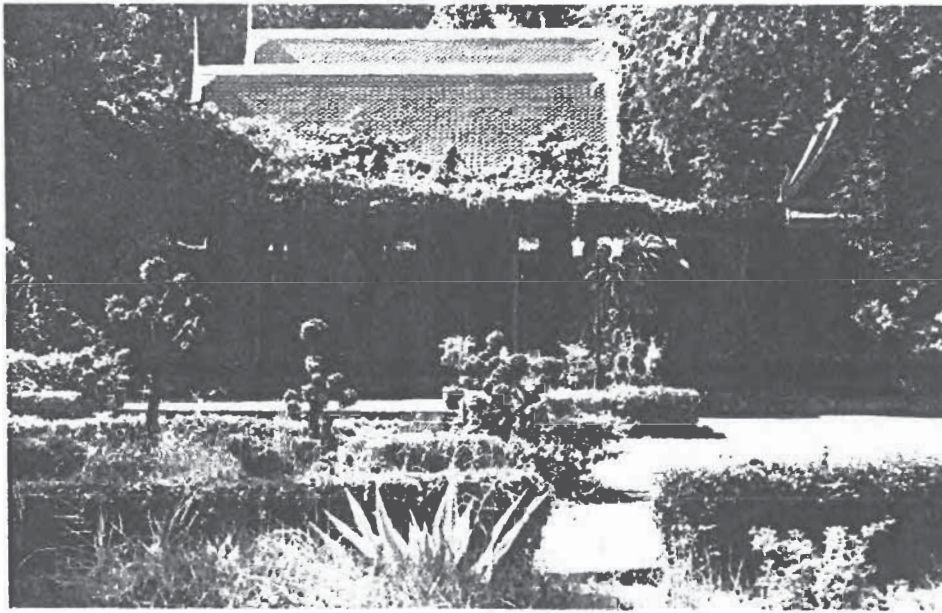

ภาพที่ 20 พระพุทธบาทสี่รอยทำจากโลหะภายในวัดแค ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 21 คณะเยาวชนเข้าชมต้นมะขามยักษ์และเรือนขุนแผนภายในวัดแค
ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

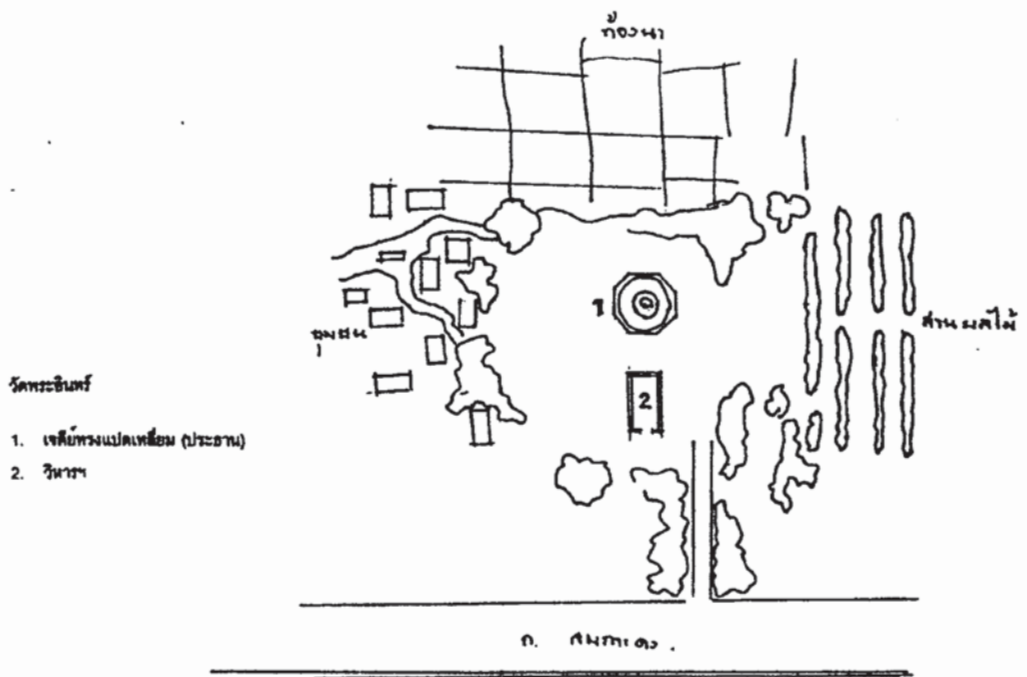

ภาพที่ 22 สภาพทั่วไปของเรือนขุนแผนหรือคุ้มขุนแผนภายในวัดแค ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 23 สถานวัฒนธรรมด้านหน้าคุ้มขุนแผนวัดแค ตำบลรั้วใหญ่
อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

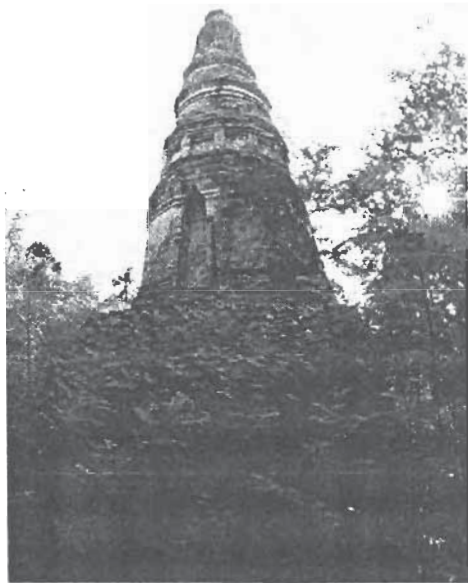
ภาพที่ 24 แผนผังวัดพระอินทร์ ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 25 สภาพที่องุ่นนาดิกับวัดพระอินทร์ ภาวส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

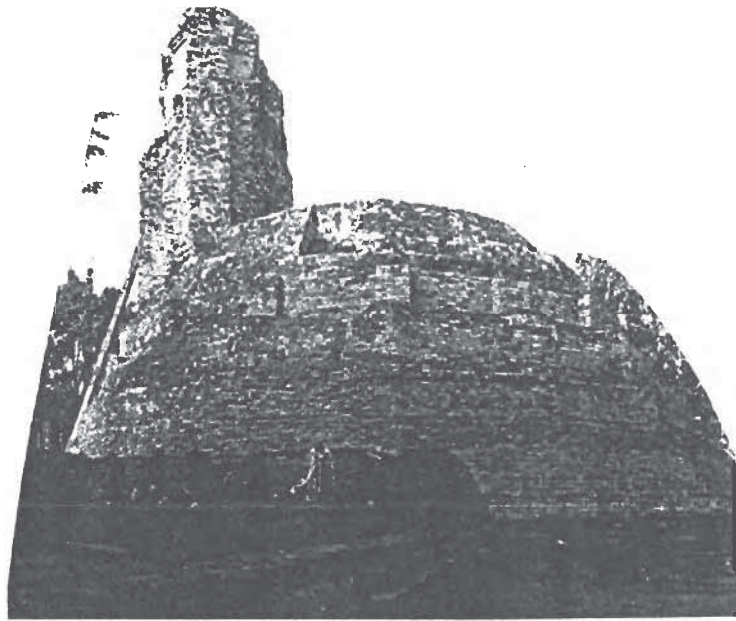
ภาพที่ 26 สวนมะม่วงซึ่งอยู่ติดกับวัดพระอินทร์ ควบส่งเสริมให้เป็นแหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

ภาพที่ 27 เจดีย์แปดเหลี่ยมวัดพระอินทร์ ตำบลรั้วใหญ่
อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 28 พระพุทธรูปประทับยืนปางประทานอภัย
(ด้านซ้าย- ขวา) ภายในจุ่มจระนัม เจดีย์วัดพระแก้ว
เมืองสรรค จังหวัดชัยนาท
ที่มา : น.ณ ปากน้ำ, สยามศิลปะ จิตรกรรม และสถาปัตยกรรม
เจดีย์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2538), 190.

ภาพที่ 29 เจดีย์แปดเหลี่ยมวัดสนามชัย อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

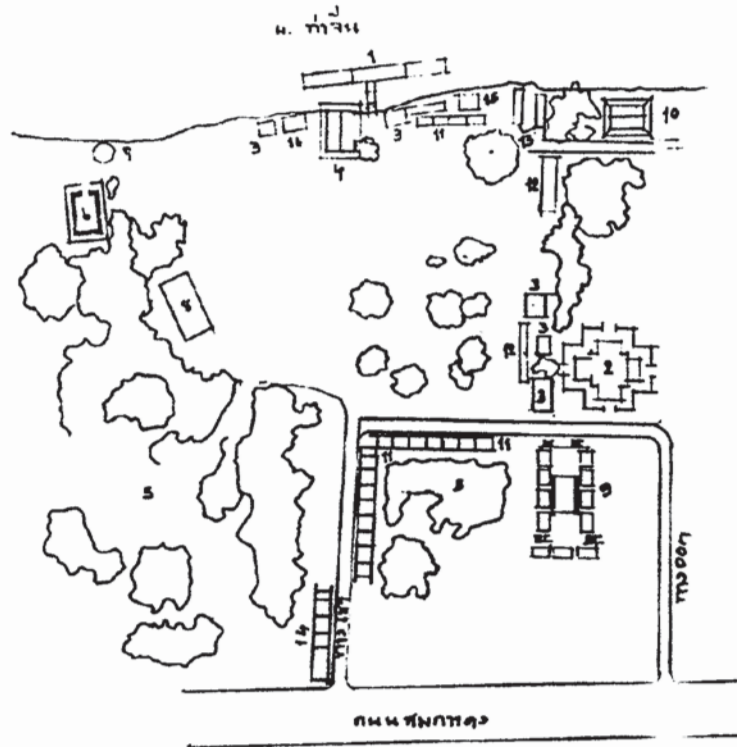

ภาพที่ 30 เจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมปรากฏมาลัยเถา รองรับองค์ระฆัง
ขนาดใหญ่ที่วัดแรง อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

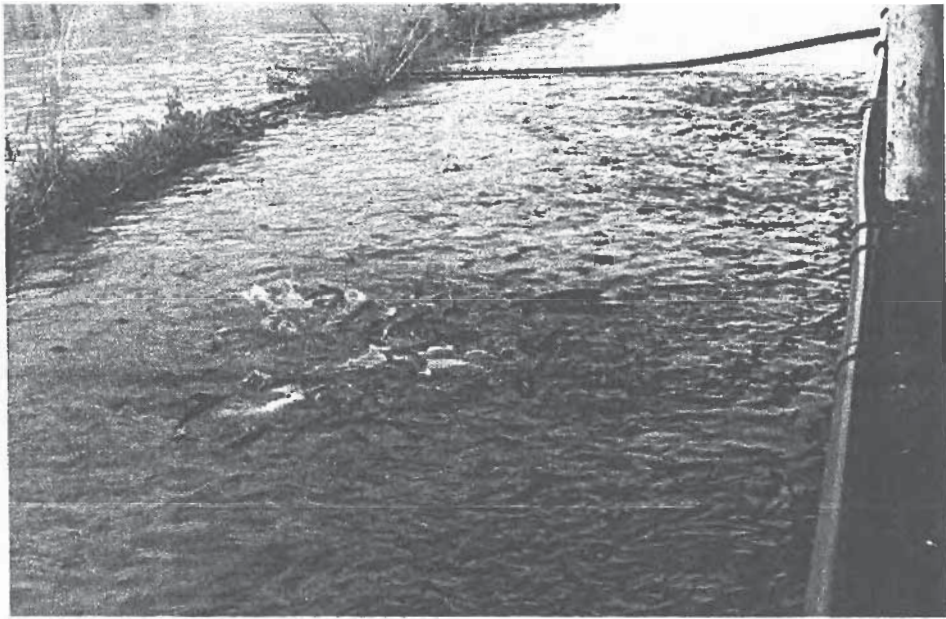
วัดพระลอย

1. แผลให้อาหระปอ
2. พระอุโบสถ (ประธาน)
3. กงสีร์
4. วิหารพระลอย
5. ตานจวงกฏ
6. พระอุโบสถเก่า
7. ศาลเจ้า
8. ศาลจีน
9. หุ่นฤๅ
10. กุฏิเจ้าอาวาส
11. รั้วกำแพงน้อย
12. ศาลาอเนกประสงค์
13. ห้องสุจา
14. แหล่งชุมชน
15. เครื่องปั้นโถฟ้า
16. โรงเก็บอาหารสัตว์

ภาพที่ 31 แผนผังวัดพระลอย ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

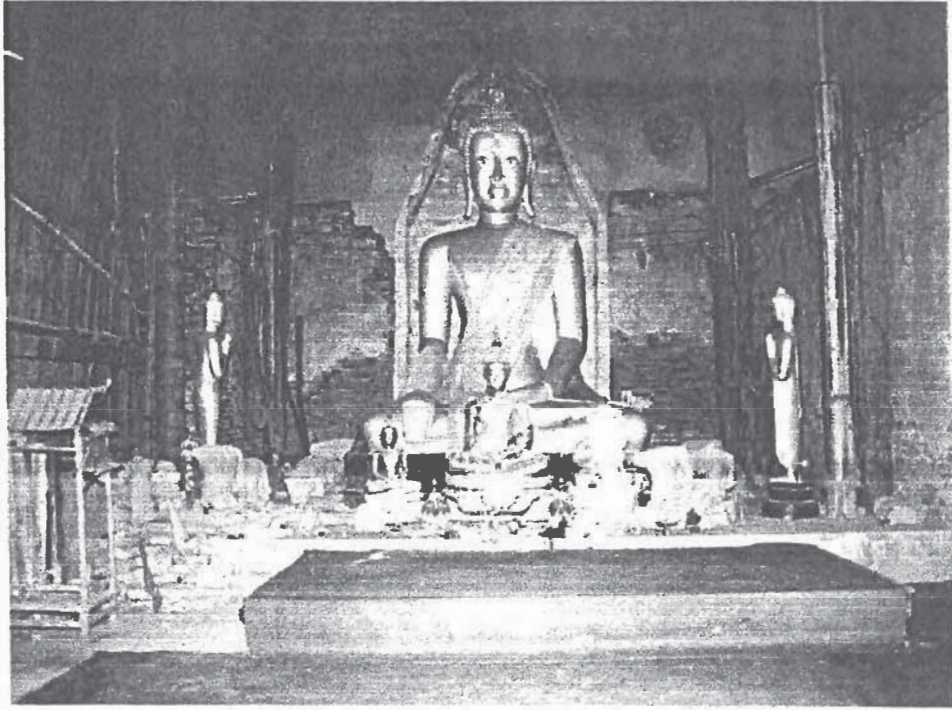
ภาพที่ 32 แหล่งรวมฝูงปลานานาชนิดบริเวณด้านหน้าของวัดพระลอย
ซึ่งติดกับแม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำสุพรรณบุรี

ภาพที่ 33 อาคารก่ออิฐฉาบปูนสร้างครอบพระอุโบสถหลังเก่า
บริเวณทางด้านทิศเหนือวัดพระลอย ตำบลพิหารแดง
อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

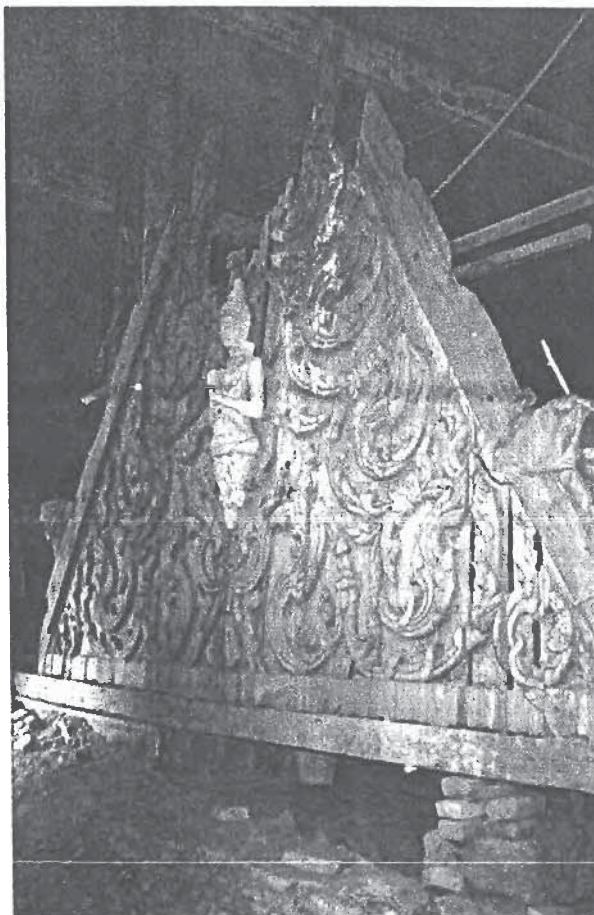

ภาพที่ 34 ร่องรอยของฐานบัวคว่ำบัวหงายของพระอุโบสถ
หลังเก่าวัดพระลอย ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 35 ภายในพระอุโบสถหลังเก่าประดิษฐานพระพุทธรูปแบบสมัยใหม่
วัดพระลอย ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

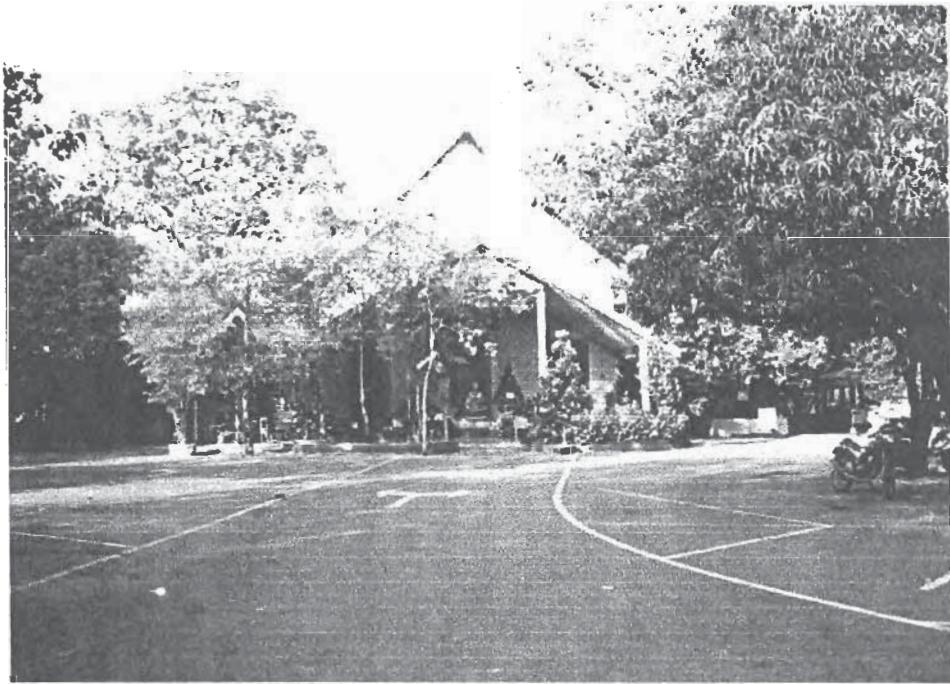

ภาพที่ 36 หน้าบันจำหลักไม้รูปเทพนมตั้งอยู่ภายใน
พระอุโบสถหลังเก่าวัดพระลอย
ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 37 เจดีย์ขนาดเล็ก หรือชาวบ้านเรียกว่าเจดีย์มอญ
ทางคานทิศตะวันตกติดกับแม่น้ำท่าจีน วัดพระลอย
ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 38 ภายในวิหารหลังใหม่เป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปนาคปรก
บริเวณวัดพระลอย ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 39 พระพุทธรูปนาคปรก ศิลปะลพบุรี พุทธศตวรรษ 18
ประดิษฐานภายในพระวิหารหลังใหม่วัดพระลอย
ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

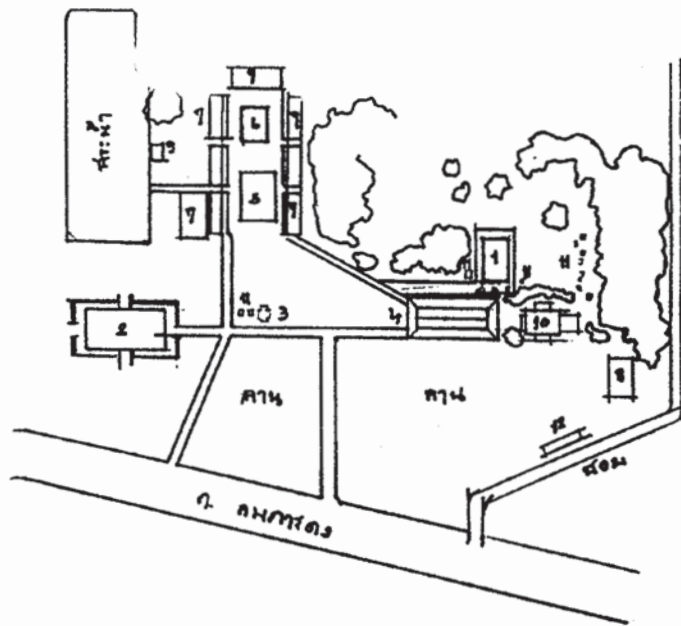
ภาพที่ 40 เจดีย์วัดปู่บัว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
ที่มา: สำนักงานศิลปากรที่ 2 สุพรรณบุรี อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

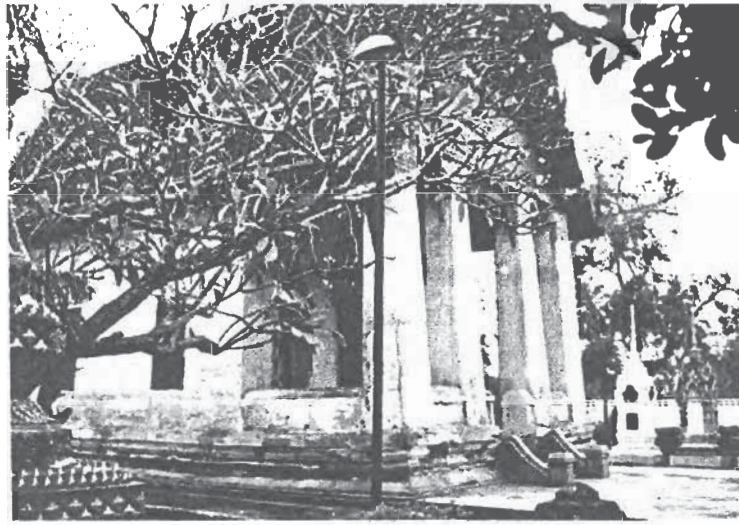
ภาพที่ 41 พระพุทธรูปนาคปรก ศิลปะลพบุรี พุทธศตวรรษที่ 18
ปัจจุบันจัดแสดงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี

วัดหน่อพุทธางกูร

1. พระอุโบสถเก่ามีภาพจิตรกรรม
2. พระอุโบสถ (ประธาน)
3. มณฑป
4. ศาลาการเปรียญ
5. หอชาคนาค
6. หอฉันท์
7. อุโบสถ
8. เวิ้งการแห่
9. โรงครัว
10. เมา
11. ซุ้มประตูพระธาตุ
12. หีองสุชา

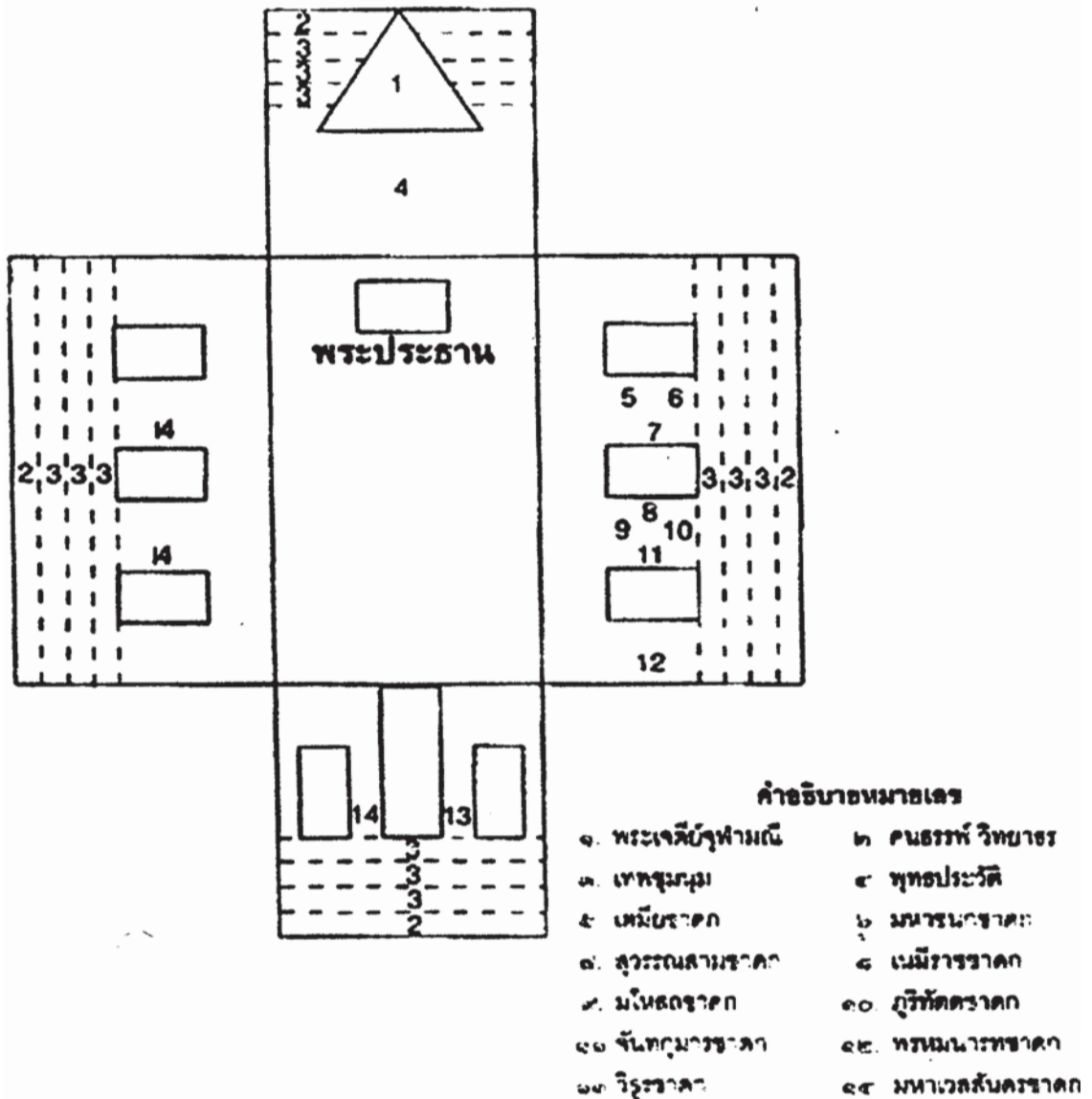

ภาพที่ 42   แผนผังวัดหน่อพุทธางกูร ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

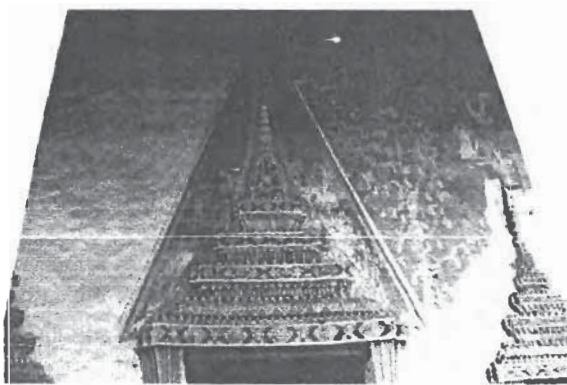
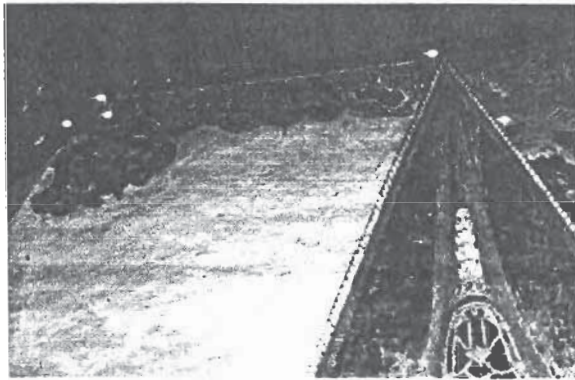

ภาพที่ 43 พระอุโบสถหลังเก่าภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนัง
: วัดหน่อพุทธางกูร ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี

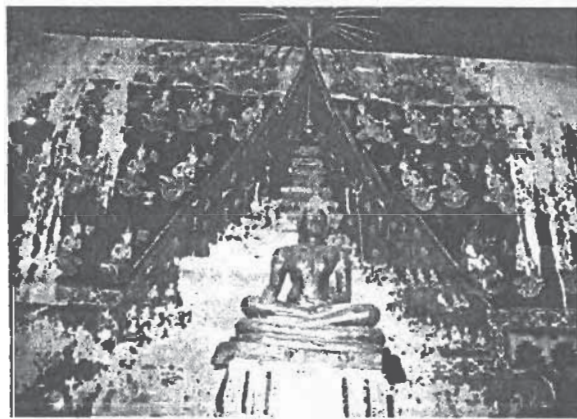
แผนผัง ภาพจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถเก่า วัดหนองพุทธรางกูร
ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 44 แผนผังภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดหนองพุทธรางกูร
ที่มา : ภาพลายเส้นโดยนายภัทรพงษ์ เก้าเงิน นักโบราณคดี 5
สำนักงานศิลปากรที่ 2 สุพรรณบุรี

ภาพที่ 45 ภาพจิตรกรรมฝาผนังเขียนอยู่ด้านนอกพระอุโบสถ
วัดหน่อพุทธางกูร ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 46 ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ด้านหลังพระประธานแสดงภาพ
พระเจดีย์จุฬามณี วัดหน่อพุทธางกูร ตำบลพิหารแดง
อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 47 ภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงการจัดวางองค์ประกอบ
ของภาพวัดหน่อพุทธางกูร ตำบลพิหารแดง
อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

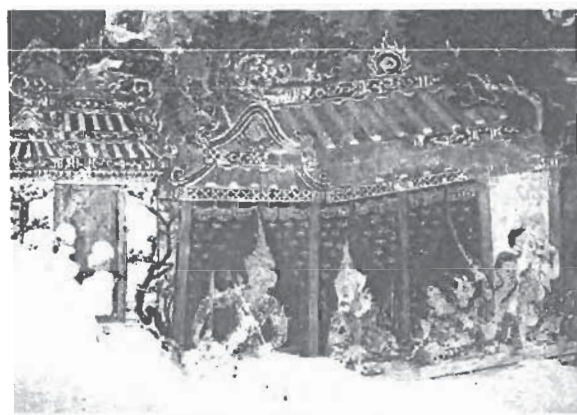
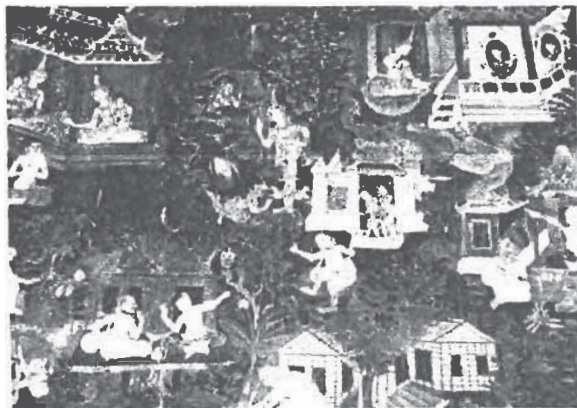
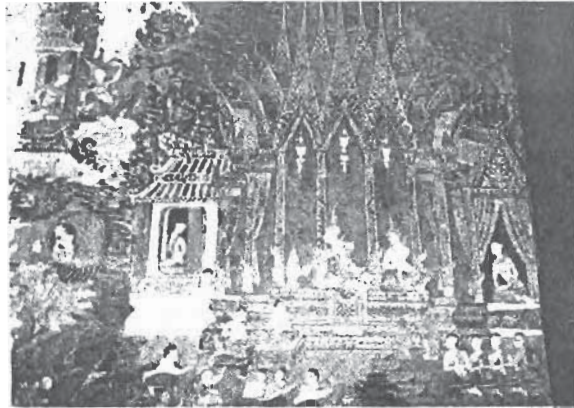

ภาพที่ 48 สตรีถือแคนเครื่องดนตรีชนชาวลาว จิตรกรรมฝาผนัง
วัดหน่อพุทธางกูร อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

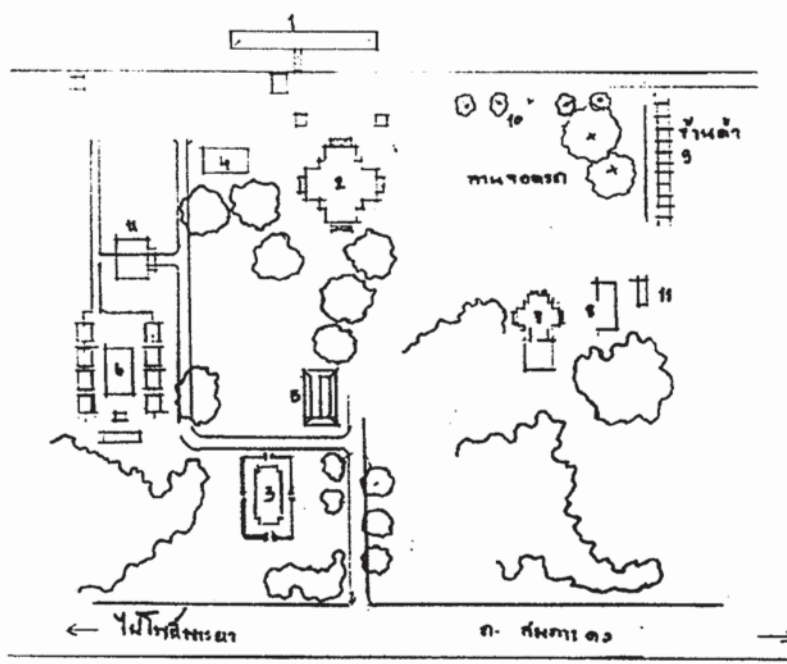
ภาพที่ 49 ภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงภาพบุคคลและการแต่งกาย
วัดหน่อพุทธางกูร ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 50 ภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงรูปแบบสถาปัตยกรรม
วัดหน่อพุทธางกูร ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี

วัดพระนอน

1. แทไฟอหารปถา
2. วิหารพระพุทธรูปนอนหงาย (พระนอน)
3. พระอุโบสถ
4. ศาลเจ้าแม่กวนอิม
5. ศาลาการเปรียญ
6. โรงเจ
7. เสา
8. ศาลาอเนกประสงค์
9. กลุ่มร้านค้า
10. ส้วม
11. ห้องสุชา

ภาพที่ 51 แผนผังอุทยานมังคณาแห่งชาติวัดพระนอน ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

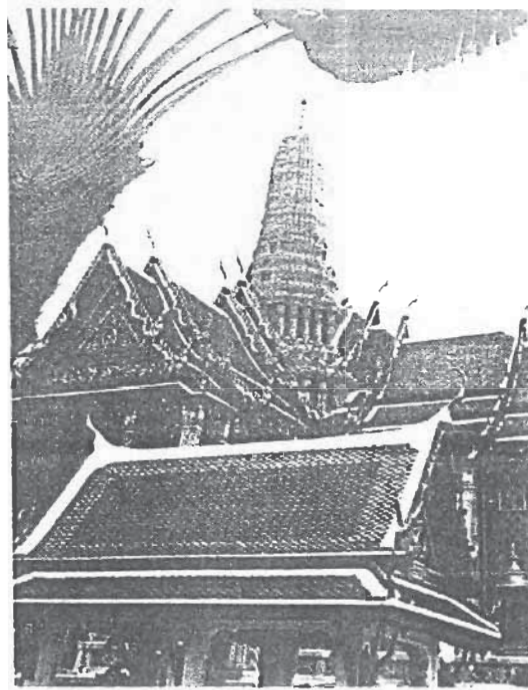

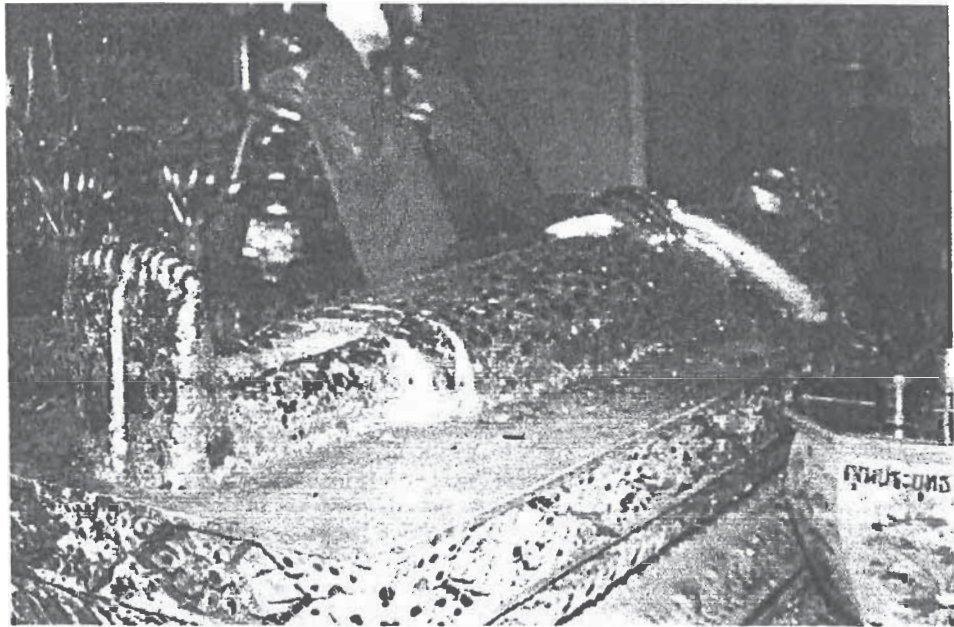
ภาพที่ 52 จุดชมวิว และเพื่อการพักผ่อนบริเวณภายในอุทยานมัจฉาแห่งชาติ
วัดพระนอน ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 53 มณฑปทรงจตุรमुखยอดทรงปราสาท อุทยานมัจฉา-
แห่งชาติวัดพระนอน ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี

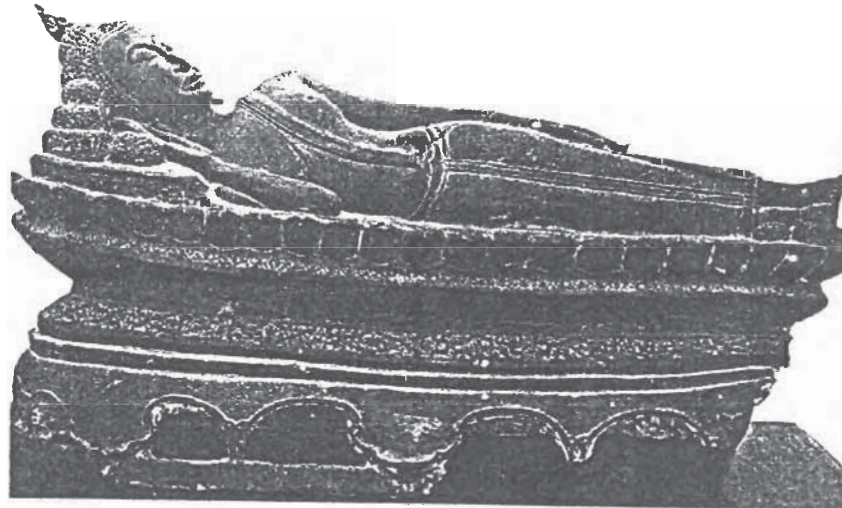

ภาพที่ 54 เจดีย์ทรงปราสาทปราสาทพระเทพบิดร
พระบรมมหาราชวัง
ที่มา: สวงน รอดบุญ, พุทธศิลป์รัตนโกสินทร์
(กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2526), 20.

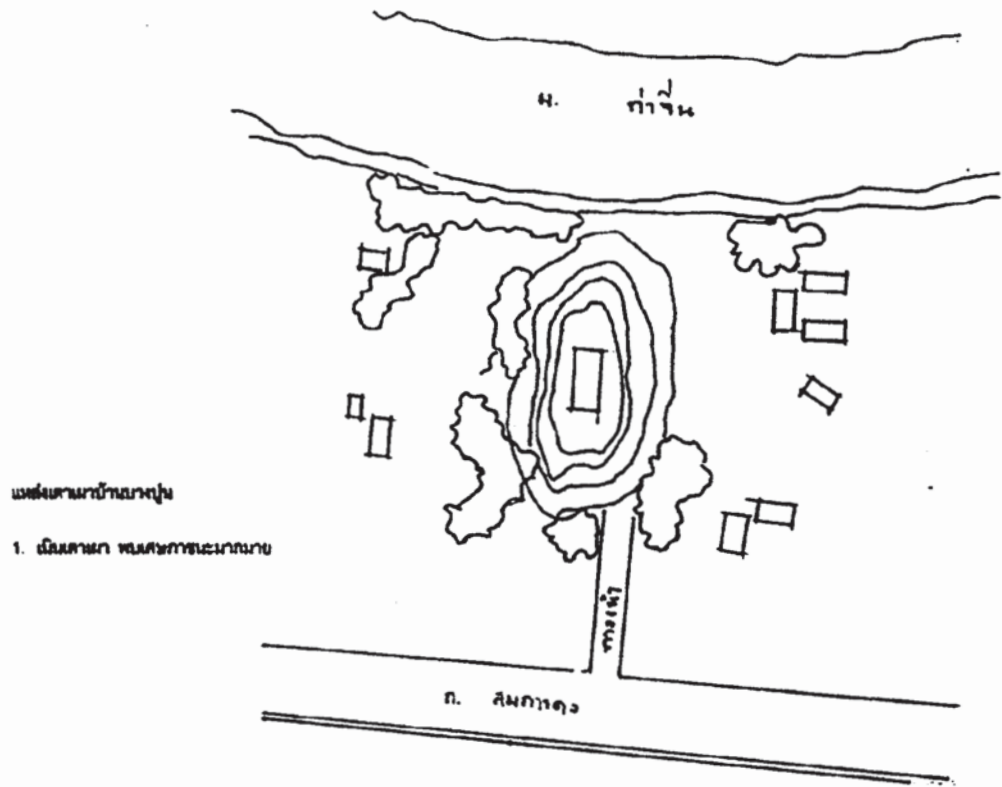

ภาพที่ 55 พระพุทธรูปลักษณะนอนหงาย ประดิษฐานภายในพระวิหาร
ทรงจักรมุข อุทยานมัจฉาแห่งชาติวัดพระนอน ตำบลพิหารแดง
อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 56 พระพุทธรูปปางไสยาสน์ จัดแสดงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทอง
ที่มา: น.ฉ ปากน้ำ, พระพุทธรูป: ศีลศรัทธาและการสืบเนื่องของ
มรดกวัฒนธรรม (กรุงเทพฯ:ด้านสุทธาการพิมพ์,2543), 86.

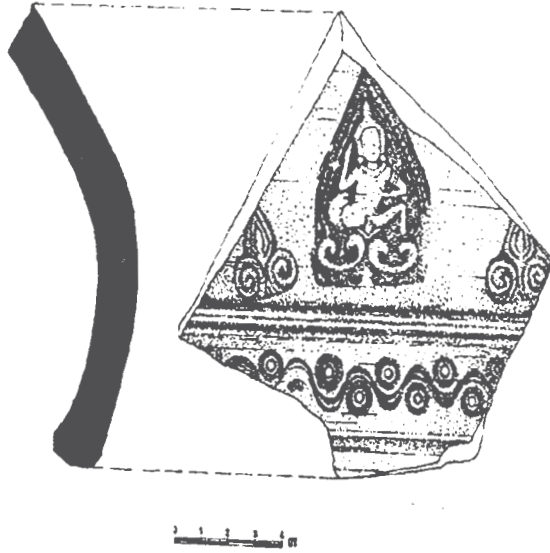
ภาพที่ 57 แผนผังแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี

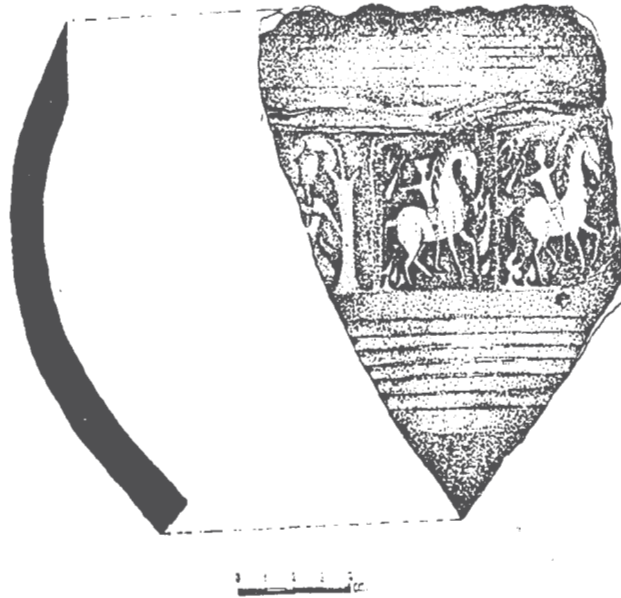
ภาพที่ 58 สภาพปัจจุบันของแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน บริเวณด้านหน้าติดกับแม่น้ำท่าจีน ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

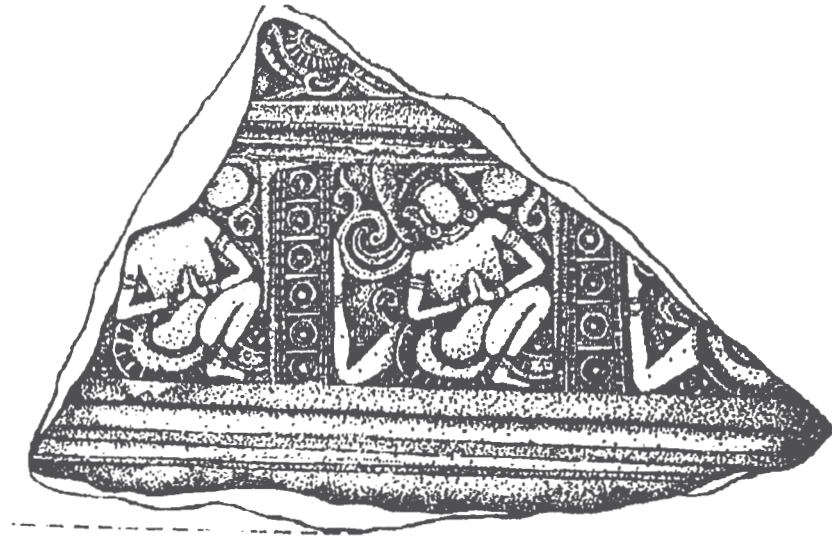
ภาพที่ 59 ลูขยประทับรูปบุคคลกำลังไถนาที่ขโข่ง แหล่งเตาเผา
บ้านบางปูน ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัด
สุพรรณบุรี ปัจจุบันจัดแสดงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
สุพรรณบุรี

ภาพที่ 60 ลายประทับรูปบุคคลนั่งชันพระชานุ
 แผลงเตาเผาบางปูน ตำบลพิหารแดง
 อำเภอเมืองจังหวัดสุพรรณบุรี ปัจจุบันจัดแสดง
 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี

ภาพที่ 61 ลายประทับรูปบุคคลขี่ม้าภายในกรอบสามเหลี่ยม
แหล่งเตาเผาบางปูน ตำบลพิหารแดง
อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ปัจจุบันจัดแสดง
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี

ภาพที่ 62 ลักษณะการนุ่งผ้าอิทธิพลเขมรแบบบายนประทับบนศิวภาชนะ
แหล่งเตาเผาบ้านบางปูน ปัจจุบันจัดแสดงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

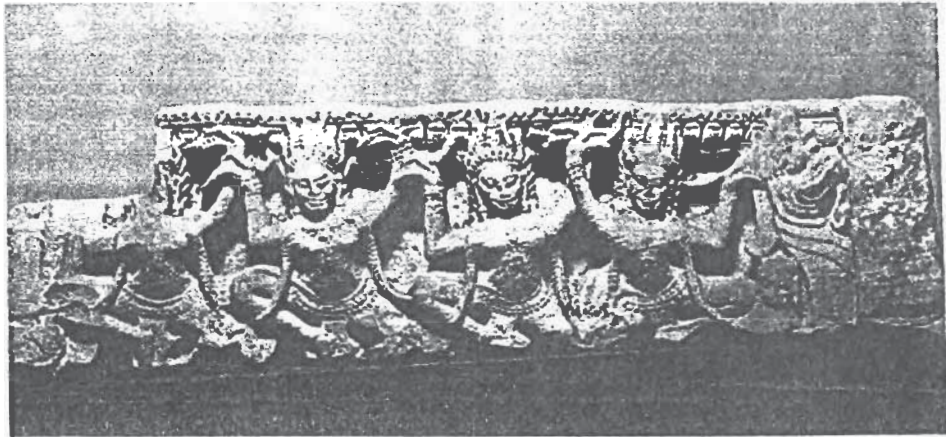

ภาพที่ 63 ภาพบุคคลสวมเทริดแบบต่างๆ ประทับบนผิว
ภาชนะแหล่งเตาเผาบางปูน บึงจันทน์
แสดงพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี

ภาพที่ 64 ภาพบุคคลสวมเทริด ศิลปะทวารวดี
ที่มา: กรมศิลปากร, โบราณคดี ประวัติศาสตร์
เมืองสุพรรณบุรี (กรุงเทพฯ : สารรังสรรค์, 2540),1.

ภาพที่ 65 ภาพนูนตลสวมเทริดศิลปะเขมรแบบบาฮน
ที่มา : Giteau, Madeleine L'Art Khmer (Paris: Somogy Edition
D'Art, 1997), 135.

ภาพที่ 66 พระพุทธรูปทรงเทริด ศิลปะพม่า
ที่มา : Susan L Huntington, *The Pala-Sena Sculptures of*
Sculpture (U.S.A. : E.J. Brill Leiden, 1984),151.

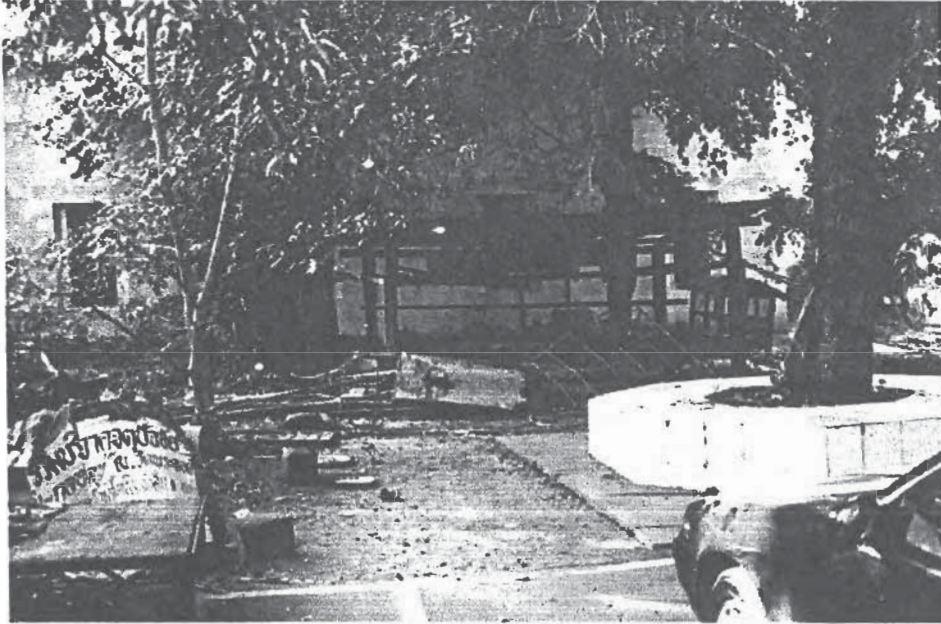

ภาพที่ 67 รูปบุคคลสวมเทริดพบที่โบราณสถานเนินทางพระ
อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ปัจจุบันจัดแสดง
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี

ภาพที่ 68 ปัญหาขยะตกค้างและกำหนดพื้นที่รองรับขยะไม่เหมาะสมกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรม บริเวณด้านหน้าอุทยานมัจฉาแห่งชาติวัดพระนอน ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

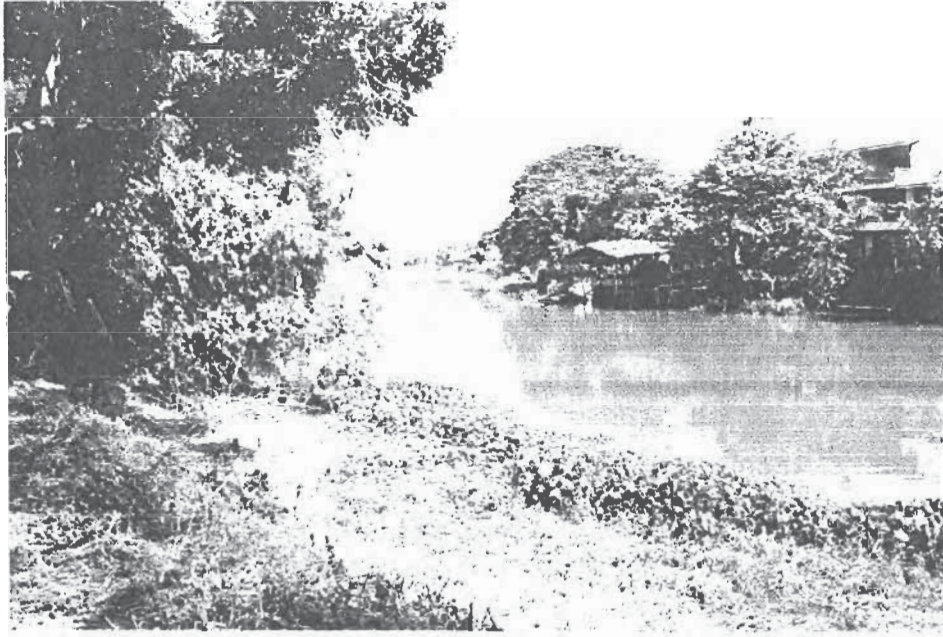

ภาพที่ 69   ติ่งก่อสร้างและซากปรักหักพังบดบังและทำลายคุณค่าโบราณสถาน
ซึ่งถูกสร้างครอบโดยอาคารหลังใหม่ ทางด้านทิศเหนือของ
วัดพระลอย ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

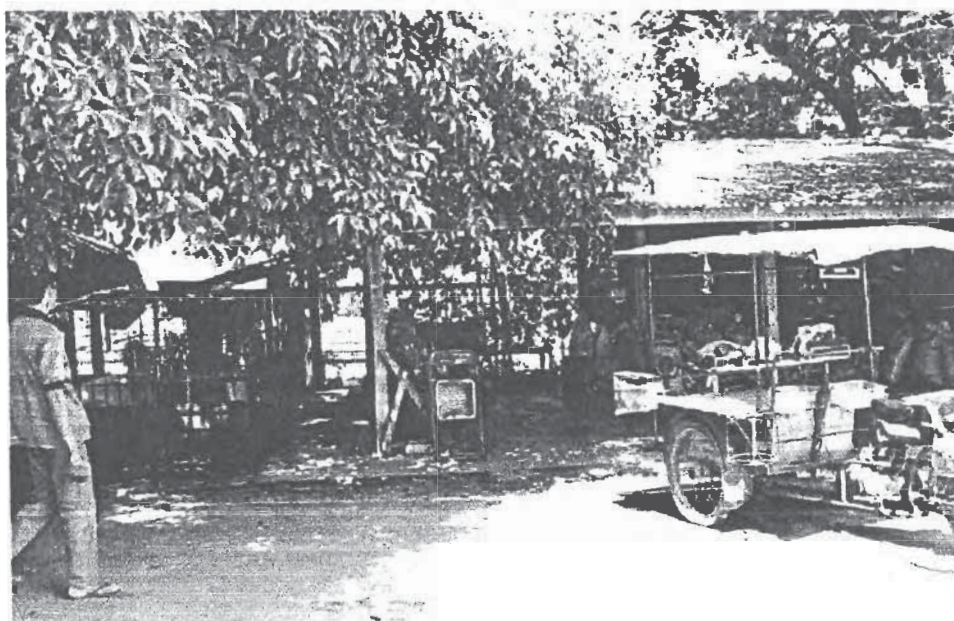

ภาพที่ 70 บริเวณใต้ฉนวนภูมิมีการเสียดังกล่าวและปล่อยให้พื้นที่ทรูกรัง
ภายในวัดแคว ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

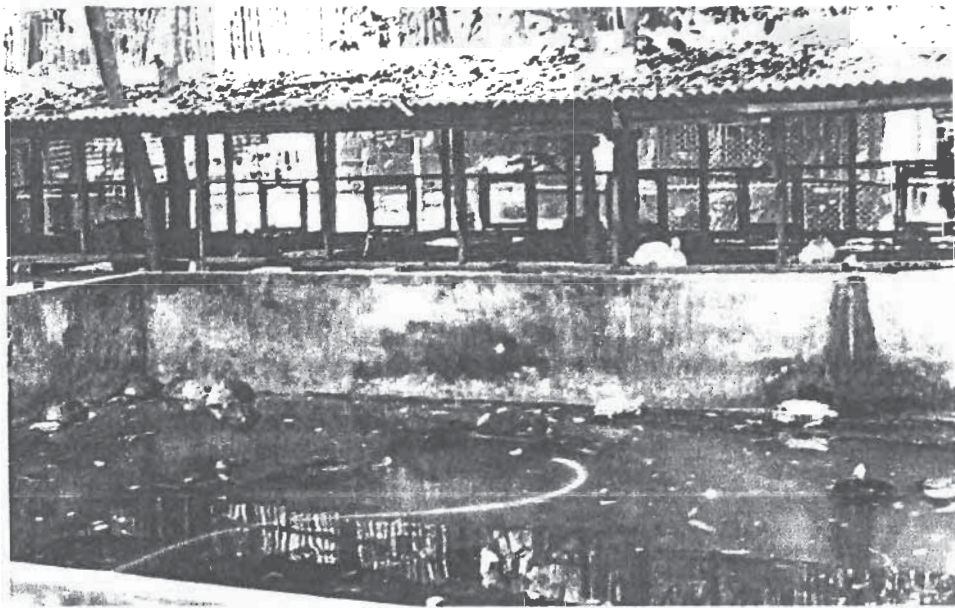

ภาพที่ 71 สภาพแม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำสุพรรณบุรี ซึ่งในบางฤดูมักประสบ
ปัญหาอยู่เนืองๆ

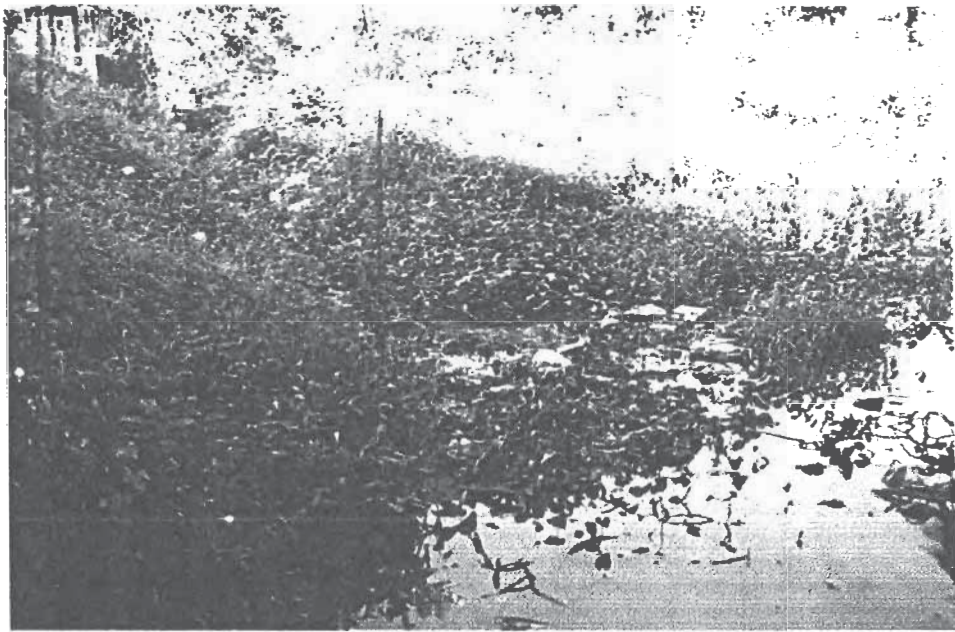

ภาพที่ 72 โรงเก็บอาหารสัตว์ตั้งอยู่ใกล้โบราณสถานและติดกับแม่น้ำท่าจีน
ภายในวัดพระลอย ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 73 สภาพทรงสัตว์เลี้ยงที่รกร้างและขาดการดูแลบำรุงรักษาความสะอาด
วัดพระลอย ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

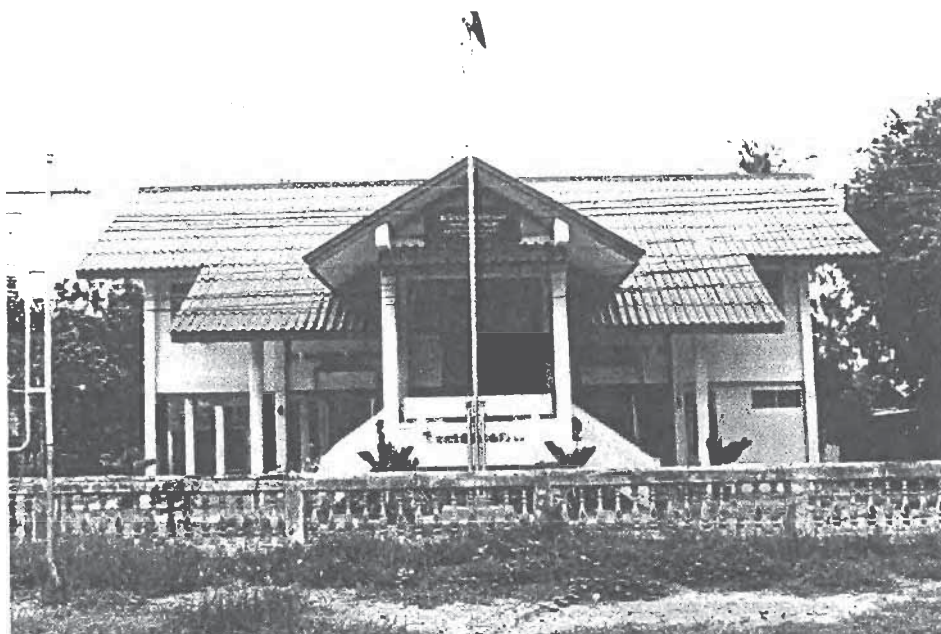

ภาพที่ 74 สภาพน้ำทิ้งและขยะจากบ้านเรือนลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ
ในบริเวณชุมชนตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

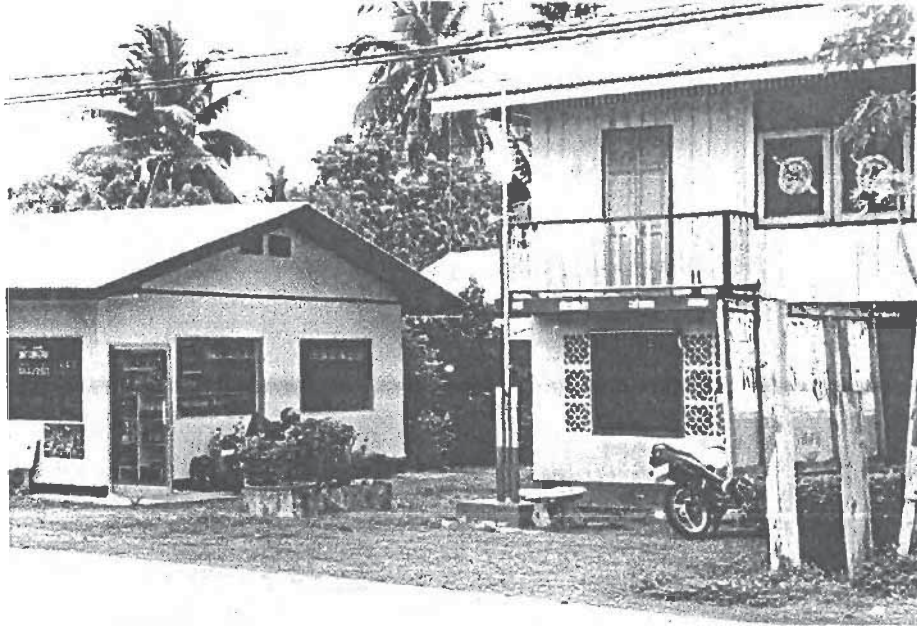

ภาพที่ 75 สภาพขะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลทิ้งลงสู่แม่น้ำท่าจีน
บริเวณวัดพระลอย ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 76   สถานีอนามัยตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 77 สถานีตำรวจตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 78 หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้านภายในแหล่งท่องเที่ยว
พื้นที่ศึกษา

ภาพที่ 79 ร้านจำหน่ายอาหารตั้งอยู่บนเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3478
ในแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

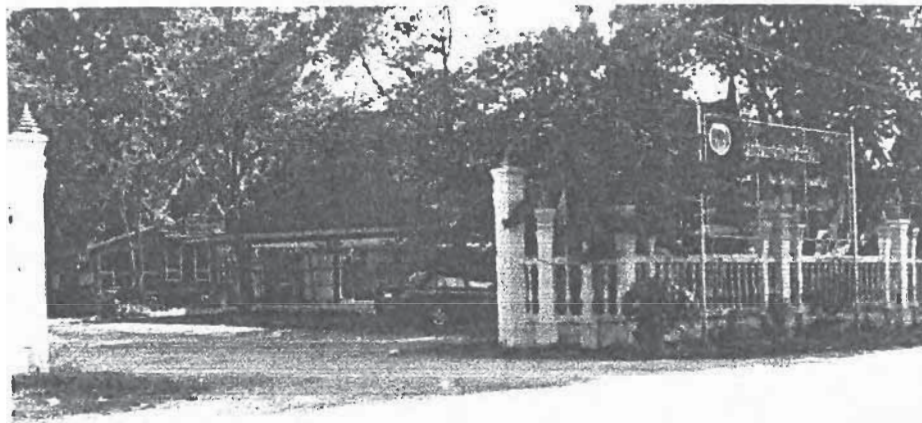
ภาพที่ 80 เส้นทางสัญจรภายในแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ศึกษา
มรดกโดยสารสีเหลืองวังรับส่งระหว่างตลาดเทศบาล-โพธิ์พระยา
บริเวณเส้นทางหลวงแผ่นดิน 3487 อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 81 เส้นทางคมนาคมภายในชุมชน สามารถเชื่อมโยงเส้นทางในแหล่ง
ท่องเที่ยวพื้นที่ศึกษา และแหล่งท่องเที่ยวอื่นอย่างสะดวกสบาย
และมีความปลอดภัยสูง

ภาพที่ 82 สภาพป้ายชื่อวัดพระอินทร์ที่มีสภาพทรุดโทรม บริเวณทางเข้า
วัดพระอินทร์ ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 83 บริเวณประตูทางเข้า-ออกไม่มีป้ายชื่อระบอบสถานที่แหล่งท่องเที่ยว
วัดแค ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

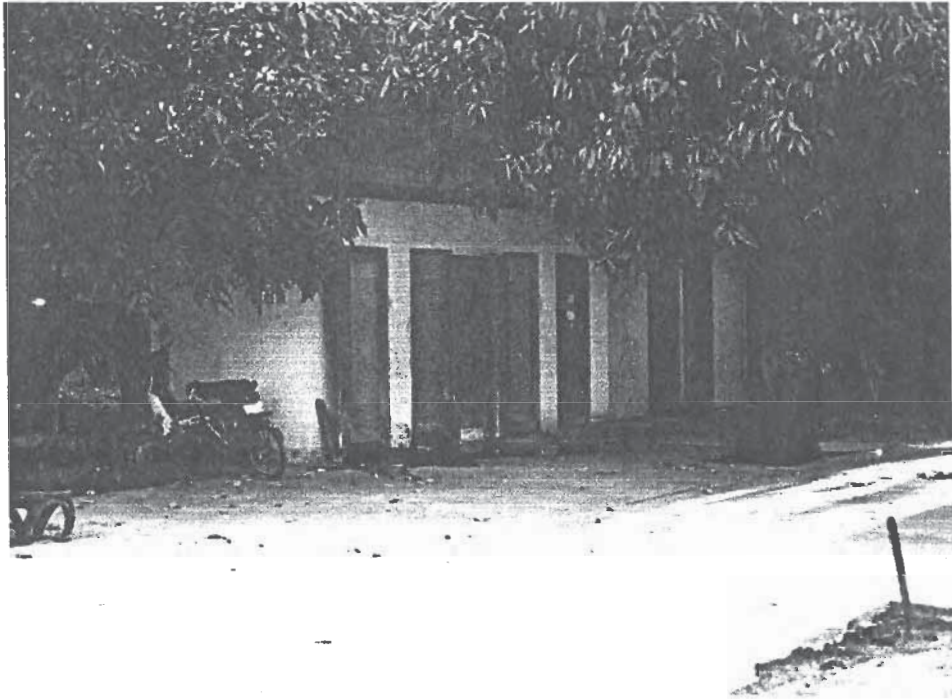

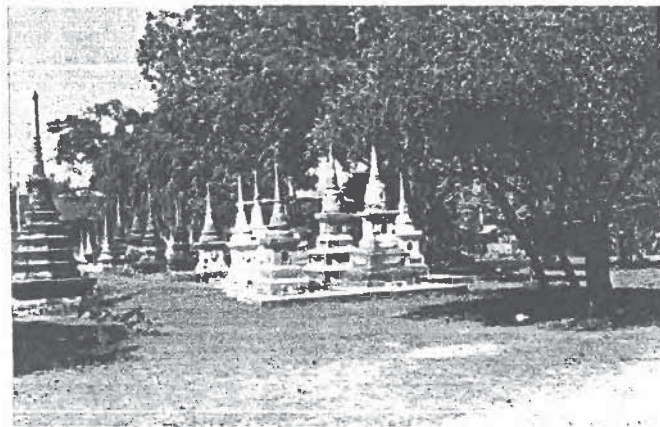
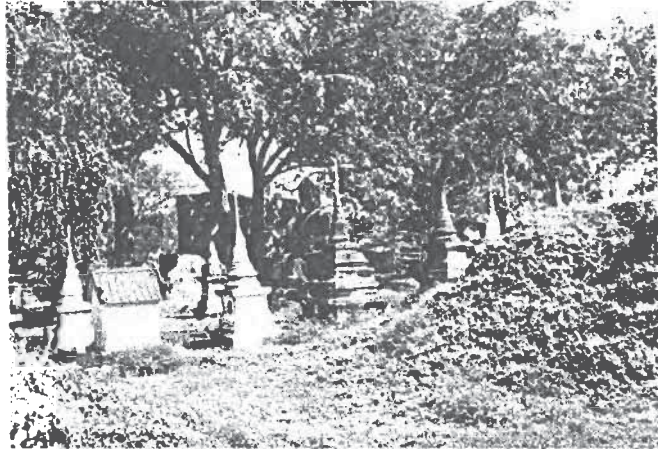
ภาพที่ 84 ป้ายแสดงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 85 บริเวณลานจอดรถภายในวัดแค ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี

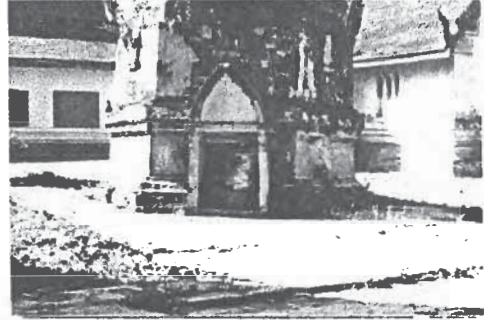

ภาพที่ 86 ห้องสุขาไม่ควรตั้งอยู่ในพื้นที่ลึกลับ บริเวณทางเข้า
ด้านทิศใต้อุทยานมัจฉาแห่งชาติวัดพระนอน ตำบลพิหารแดง
อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

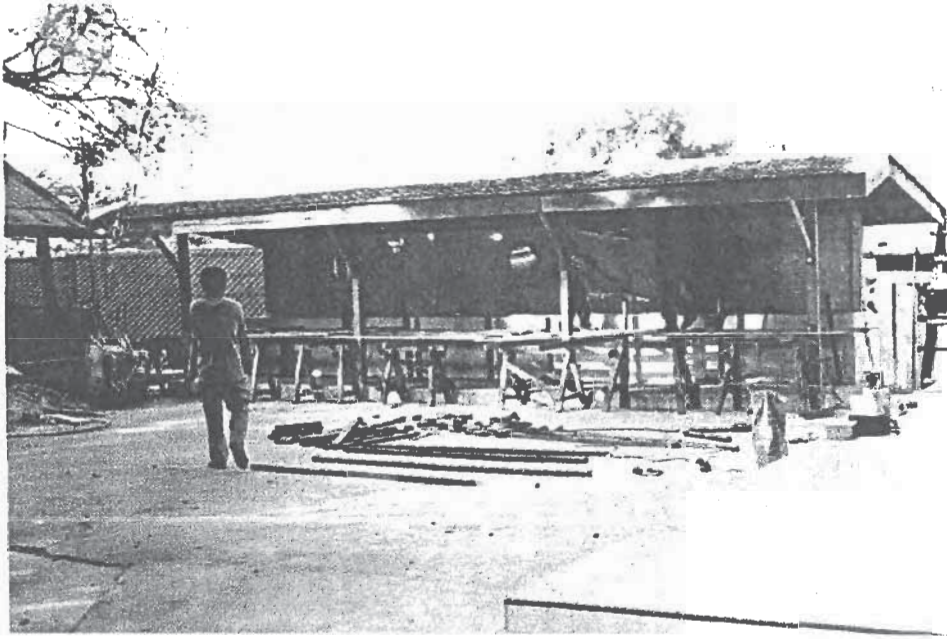

ภาพที่ 87 คูณก่อทางวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมปัจจุบัน
บริเวณวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี

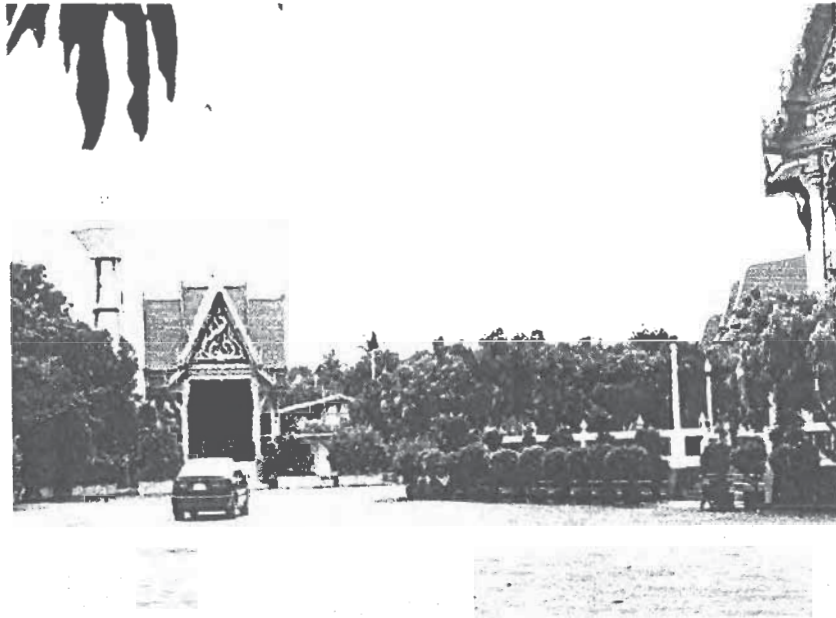

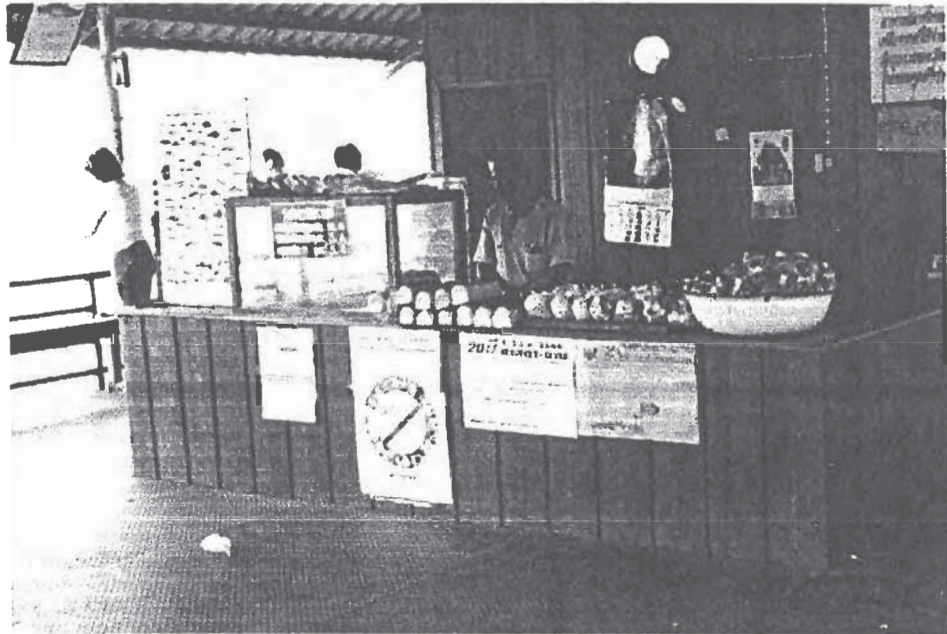
ภาพที่ 88 สภาพปัญหาที่ประสบในปัจจุบัน บริเวณวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

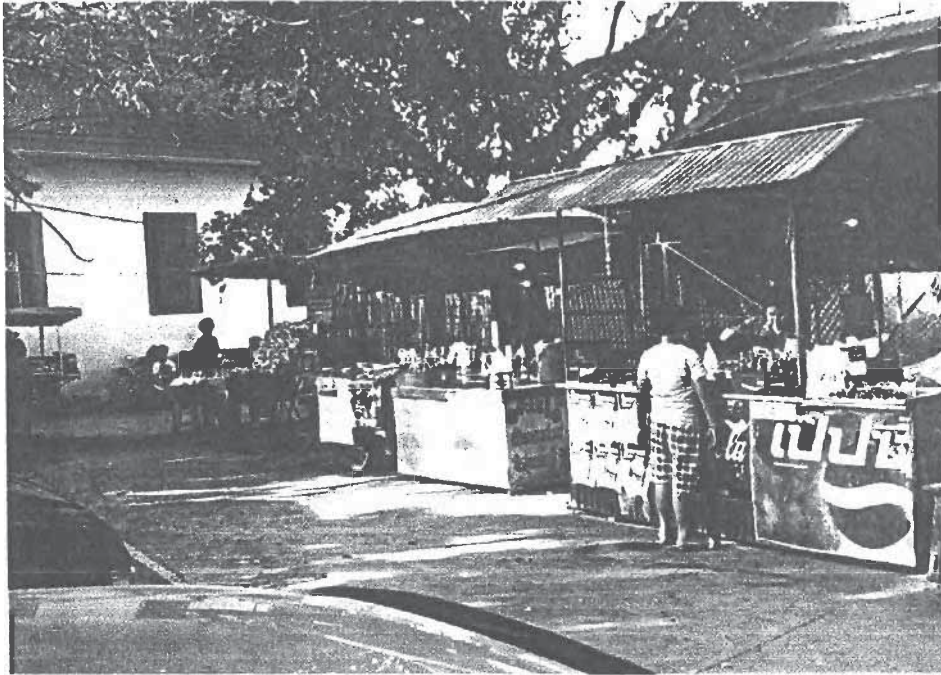
ภาพที่ 89 มีการก่อสร้างอาคารดาวรัตนมากมายและหลากหลายรูปแบบ ซึ่งพบเห็นทั่วไปในแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ศึกษา

ภาพที่ 90 ทักษณียภาพที่กลายเป็นจุดที่ไม่เหมาะสม บริเวณลานจอดรถ
อุทยานมัจฉาแห่งชาติวัดพระนอน ตำบลพิหารแดง
อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 91 จุดจำหน่ายอาหารปลา อุทยานมัจฉาแห่งชาติวัดพระนอน
ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 92 ร้านจำหน่ายอาหารซึ่งอยู่ติดกับแม่น้ำท่าจีนทำให้บดบังทัศนียภาพบริเวณวัดพระลอย ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 93 ร้านจำหน่ายสินค้าพื้นบ้านภายในแหล่งท่องเที่ยว อุทยานมัจฉาแห่งชาติวัดพระนอน ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

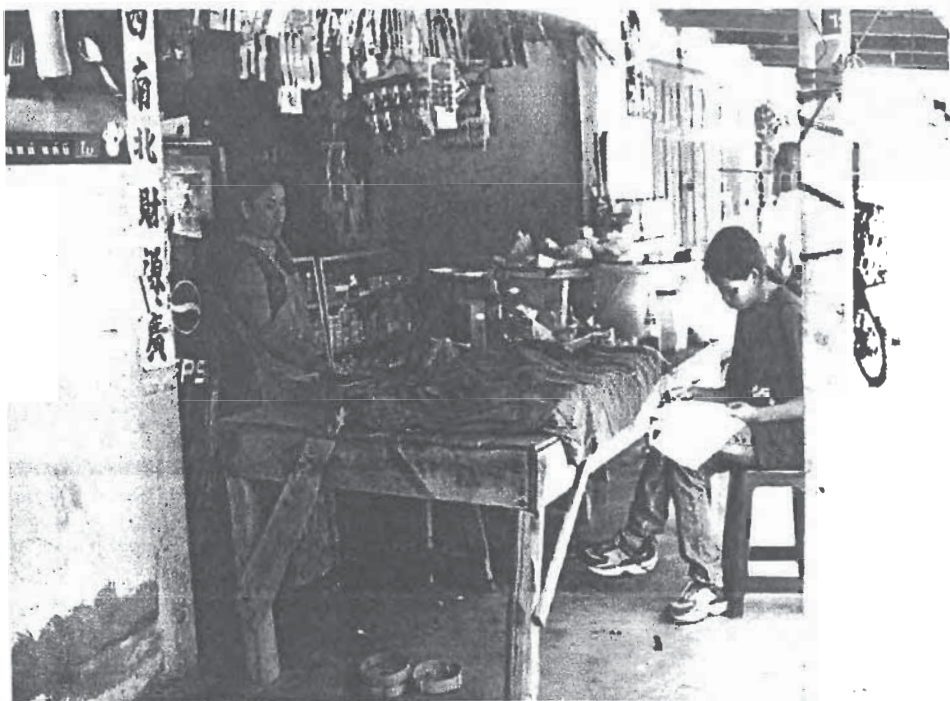

ภาพที่ 94 สถานที่เช่าวัตถุมงคลภายในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 95 สภาพทั่วไปและสัตว์เลี้ยวประเภทสุนัขที่ปล่อยอย่างอิสระ อาจทำอันตรายกับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววัดพระลอย คำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 96 สัมภาษณ์ชาวบ้านตั้งอยู่ใกล้ชุมชนในพื้นที่ศึกษา

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล นางสาวนิภา จันทมาลา
ที่อยู่ 72/172 หมู่บ้านพระปิ่น 3 ถนนคลังชั้น-สุพรรณบุรี ตำบลบางแม่นาง อำเภอ
บางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี โทรศัพท์ 0-2595-0344

ประวัติการศึกษา

2534 สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต วิชาเอกวัฒนธรรมศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ประวัติการทำงาน

ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่ง ภัณฑารักษ์ 5 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี สำนัก
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร โทรศัพท์ 0-3553 -5330